

Katja Johannessen
Camilla Lied
Evelyn Dyb

Kartlegging av bostedsløse i Bergen kommune

NIBR

Norsk institutt for by- og regionforskning

Kartlegging av bostedsløse i Bergen kommune

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2013:5	Bostedsløse i Norge – en kartlegging
NIBR-rapport 2013:6	Forklaringer på bostedsløshet
NIBR-rapport 2013:8	Skedsmo kommune – en boligsosial analyse
NIBR-rapport 2013:29	Boligsosialt arbeid i Flora. En foranalyse
NIBR-rapport 2012:15	Boligsosial arbeid i Nedre Eiker kommune
NIBR-rapport 2012:14	Boligsosialt arbeid i Holmestrand kommune

Rapportene koster
fra kr 250,- til kr 350,- og kan bestilles
fra NIBR:
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Faks 22 60 77 74

E-post til
nibr@nibr.no

Publikasjonene
kan også skrives ut fra
www.nibr.no
Porto kommer i tillegg til de oppgitte
prisene

Katja Johannessen
Camilla Lied
Evelyn Dyb

Kartlegging av bostedsløse i Bergen kommune

NIBR-rapport 2014:10

Tittel: Kartlegging av bostedsløse i Bergen kommune

Forfatter: Katja Johannessen, Camilla Lied og Evelyn Dyb

NIBR-rapport: 2014:10

ISSN: 1502-9794
ISBN: 978-82-8309-025-3

Prosjektnummer: O-3262

Prosjektnavn: Kartlegging av bostedsløse i Bergen

Oppdragsgiver: Bergen kommune

Prosjektleder: Camilla Lied

Referat: Rapporten er en kartlegging av omfanget av bostedsløse og andre vanskeligstilte på boligmarkedet i Bergen kommune. I tillegg gir rapporten informasjon om årsaker til bostedsløshet i kommunen samt ser nærmere på bolig- og tjenestebehov for bostedsløse og andre vanskeligstilte på boligmarkedet.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: Mai 2014

Antall sider: 119

Pris: kr 250,-

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21,
0349 OSLO
Telefon: (+47) 22 95 88 00
Telefaks: (+47) 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no

Vår hjemmeside: <http://www.nibr.no>

Trykk: X-ide
Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2014

Forord

Prosjektet er utført på oppdrag for Bergen kommune i forbindelse med kommunens deltakelse i Husbankens boligsosiale velferdsprogram. Formålet med prosjektet er å identifisere hovedutfordringer på det boligsosiale området som kommunen bør fokusere på i sitt videre arbeid som programkommune i boligsosialt velferdsprogram, og på bolig- og tjenestebehov hos målgruppen.

NIBR fikk desember 2013 oppdraget med å gjennomføre prosjektet. Prosjektteamet har bestått av Camilla Lied (prosjektleder), Katja Johannessen og Evelyn Dyb. Lied har hatt ansvaret for og skrevet kapittel 2, og Johannessen har skrevet kapittel 3,4,5,6 og 7. Dyb har skrevet kapittel 1 og bidratt til ferdigstillingen av hele rapporten.

Kommunen har vært svært behjelpelig med å innhente dokumenter og saksopplysninger vi har etterspurt underveis, samt med å koordinere og organisere intervjuer og møter med informanter. Vi ønsker å takke kommunen for et godt samarbeid gjennom hele prosjektet.

Vi vil også takke kollega Arne Holm ved NIBR for gode kommentarer og innspill til rapporten.

En spesiell takk går til vår kontaktperson Tone Nærum som har bidratt til rekruttering av informanter og selv vært en viktig bidragsyter i prosjektet. Vi vil også takke alle som tok seg tid til å stille til intervju og møter med oss. Dere har fra hvert deres ståsted gitt oss mye og nyttig kunnskap. Takk!

Oslo, mai 2014

Trine Monica Myrvold

Forskningssjef

Innhold

Forord.....	1
Tabelloversikt	4
Figuroversikt.....	6
Sammendrag	7
Summary.....	11
1 Innledning.....	15
1.1 Den boligsosiale politikken.....	15
1.2 Boligsosialt utviklingsprogram	17
1.2.1 Foranalyse.....	18
1.3 Problemstillinger i foranalysen	18
1.4 Metode og data	19
1.4.1 Kartlegging av bostedsløse personer.....	20
1.4.2 Kartlegging bolig- og tjenestebehov.....	21
1.4.3 Intervjuer med sentrale aktører.....	21
1.5 Organisering av rapporten	22
2 Status i det boligsosiale arbeidet i Bergen.....	23
2.1 Organisering av det boligsosiale arbeidet	23
2.2 Kommunens virkemidler i boligsatsningen.....	25
2.2.1 Bergensmodellen	26
2.2.2 Mindre bruk av midlertidig bolig	28
2.2.3 Housing First	29
2.2.4 Tiltak opp mot åpne russcener.....	30
2.3 Avsluttende merknader og oppsummering.....	30
3 Bostedsløshet i Bergen i tall.....	32
3.1 Kjennetegn ved bostedsløse personer i Bergen.....	32
3.2 Sivilstatus og familie.....	36
3.3 Oppholdssteder og historikk	38
3.4 Problemsituasjoner og hjelpetiltak.....	42
3.5 Bostedsløse med avhengighet av rusmidler.....	44
3.6 Langvarig bostedsløse.....	47
3.7 Unge bostedsløse personer.....	49

3.8	Bostedsløse barnefamilier	52
3.9	Oppsummering.....	52
4	Vanskeligstilte på boligmarkedet.....	54
4.1	Bostedsløse i bydelene.....	55
4.2	Vanskeligstilte på boligmarkedet i	57
4.2.1	Aldersgrupper	60
4.2.2	Helsesituasjon	61
4.2.3	Historikk som bostedsløs.....	63
4.3	Bolig- og tjenestebehov	65
4.3.1	Behov for tjenester/oppfølging	68
4.3.2	Når kan de få bolig?	69
4.4	Oppsummering.....	71
5	Noen forklaringer på bostedsløshet i Bergen.....	74
5.1	Strukturelle årsaker.....	74
5.2	Individuelle årsaker	76
5.2.1	Bostedsløse personer med samtidig rusavhengighet og psykisk sykdom	77
5.3	Unge bostedsløse.....	79
5.4	Kunnskap om årsaker til bostedsløshet	81
5.5	Oppsummering.....	82
6	Hvordan redusere bostedsløsheten?.....	83
6.1	Behov for differensierte botilbud	83
6.1.1	Spredte versus samlokaliserte boliger.....	84
6.1.2	Hva er så behovet?	87
6.1.3	Raske boligbytter som en mulig løsning?	91
6.2	Behov for individuelt tilpasset oppfølging	93
6.3	Sårbare overganger.....	95
6.4	Oppsummering.....	98
7	Avsluttende refleksjoner.....	100
7.1	Mangel på kommunale boliger	100
7.2	Mange er svært vanskeligstilte	101
7.3	Hva er status i Bergen kommune i dag?	102
7.4	Veien videre.....	103
	Litteratur.....	105
	Vedlegg 1 Registreringsskjema – nasjonal kartlegging.....	109
	Vedlegg 2 Registreringsskjema – Bergen kommune	114

Tabelloversikt

Tabell 3.1	Kjønnsfordeling blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.	32
Tabell 3.2	Aldersfordeling blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.	33
Tabell 3.3	Fødeland/- region blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.	34
Tabell 3.4	Høyest fullført utdanning blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.....	34
Tabell 3.5	<u>Viktigste inntektskilde</u> blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.....	35
Tabell 3.6	Sivilstatus for bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.....	36
Tabell 3.7	Andel bostedsløse personer med mindreårige barn i Bergen og i Norge 2012. Prosent.	37
Tabell 3.8	Bostedsløse personer med mindreårige barn etter omsorg og samvær med barna i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.....	37
Tabell 3.9	Personer som er <u>bostedsløse sammen</u> med mindreårige barn i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.....	38
Tabell 3.10	Oppholdssteder blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.	39
Tabell 3.11	Tiden tilbrakt i oppholdsformen for registreringstidspunktet i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.	40
Tabell 3.12	Lengde i situasjonen etter oppholdsform i Bergen i 2012. Prosent.	40
Tabell 3.13	Samletabell for bostedsløse personer med rusavhengighet i Bergen, alle bostedsløse i Bergen og alle bostedsløse personer med rusavhengighet i Norge i 2012.	45

Tabell 3.14	Samletabell for langvarig bostedsløse i Bergen, alle bostedsløse i Bergen og langvarig bostedsløse i Norge. Prosent	48
Tabell 3.15	Samletabell for bostedsløse <25 år i Bergen, alle bostedsløse personer i Bergen og bostedsløse <25 år i hele Norge.....	50
Tabell 4.1	Bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet etter bydel og (prosent), samt antall husstander med barn og samlet antall barn.....	58
Tabell 4.2	Bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet etter kjønn (prosent), antall husstander med barn og antall barn. Flere datakilder.	59
Tabell 4.3	Bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet etter bydel og alder. Prosent.....	60
Tabell 4.4	Bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet etter alder. Prosent. Flere datakilder.....	61
Tabell 4.5	Bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet etter helseproblemer. Prosent. Summerer ikke til 100	62
Tabell 4.6	Historikk som bostedsløs i Bergen kommune etter bydel. Prosent. Summerer ikke til 100.	63
Tabell 4.7	Bosituasjon/oppholdsform blant bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet i Bergen i 2014. Prosent.	64
Tabell 4.8	Boligbehov blant bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet i Bergen. Antall.	66
Tabell 4.9	Behov for tjenester/oppfølging blant bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet i Bergen i 2014. Antall	68
Tabell 4.10	Ventetid på kommunal bolig i Bergen i 2014. Antall.....	70

Figuroversikt

Figur 3.1	Varighet av bostedsløsheten blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012.	41
Figur 3.2	Situasjoner og hjelpetiltak blant bostedsløse i hele landet og Bergen. Prosent.....	43
Figur 4.1	Antall bostedsløse personer i Bergen kommune i 2012 etter bydelstilhørighet.	56
Figur 4.2	Antall bostedsløse per 1000 innbygger etter bydeler.....	57

Sammendrag

Katja Johannessen, Camilla Lied og Evelyn Dyb

Kartlegging av bostedsløse i Bergen kommune

NIBR-rapport: 2014:10

Rapporten er en ekstern foranalyse gjennomført for Bergen kommune, og inngår som en del av grunnlaget for kommunens deltakelse i Husbankens boligsosiale velferdsprogram. Rapporten gir en oversikt over omfanget av bostedsløse og andre vanskeligstilte på boligmarkedet og en analyse av bolig- og tjenestebehov. Rapporten er basert på tre datakilder. Den ene er tall fra en nasjonal kartlegging av bostedsløse personer som NIBR gjennomførte i 2012. Den andre datakilden er en kartlegging av bostedsløse personer og andre med et udekket boligbehov gjennomført i 2014 i de åtte bydelene i Bergen, i Boligetaten og Etat for psykisk helse og rustjenester. Den tredje data- eller informasjonskilden er intervjuer med 23 sentrale aktører med ulike posisjoner i det boligsosiale feltet i kommunen og blant samarbeidspartnere.

Bostedsløse personer i Bergen kommune – en profil

Den nasjonale kartleggingen av bostedsløse i 2012 viser at den ”typiske” bostedsløse er mer dominerende i Bergen enn i de andre og storbyene: Enslig mann i tretti- eller førtiårene med avhengighet av rusmidler og en lang historikk som bostedsløs. Bergen har en lavere kvinneandel blant bostedsløse enn gjennomsnittet for alle bostedsløse: En av fire er kvinner og tre av fire er menn. En av ti er enslige. Fordeling av inntektskilder blant bostedsløse i Bergen følger profilen for alle bostedsløse i landet, men en større andel i Bergen har sosialhjelp og relativt færre har andre offentlige overføringer og arbeidsrelatert inntekter.

62 prosent av bostedsløse personer i Bergen er avhengige av rusmidler. Andelen er høyere i Bergen enn i landet for øvrig og i

andre storbyer. 39 prosent har en psykisk sykdom. Kartleggingen som ble gjennomført i Bergen kommune i 2014 viser at noen av bydelene har en høy andel bostedsløse/vanskeligstilte med samtidig rusavhengighet og psykiske lidelser. Videre har en svært høy andel bostedsløse personer opplevd bostedsløsheten som et tilbakevendende problem over flere år. I Åsane er hele 83 prosent i denne situasjonen (Kartlegging i Bergen kommune 2014).

De aller fleste bostedsløse i Bergen er født i Norge og her ligger kommunen godt over gjennomsnittet for de fire største byene i Norge (84 versus 68 prosent). Andelen født utenfor Norge summerer til 15 prosent, og andelen født i Afrika er 6 prosent og i Asia 2 prosent. Innvandrerbefolkningen er noe overrepresentert blant bostedsløse personer i Bergen.

En av fire bostedsløse i Bergen har mindreårige barn. 11 prosent av disse er bostedsløs sammen med barna. Bergen har registrert til sammen 23 barn som er bostedsløse sammen med foreldre. Antallet er det laveste blant alle de fire storbyene i Norge. Bostedsløse barnefamilier har høy prioritet til kommunal bolig i Bergen. Det kan forklare den relativt lave andelen bostedsløse barnefamilier og den relativt sett høyere andelen ”typiske” bostedsløse; mannen med langvarig bostedsløshet og et tungt rusproblem.

Bolig- og tjenestebehov

Kartleggingen i 2014 viser at en relativt stor gruppe bostedsløse og vanskeligstilte har behov for mer enn en bolig. En del personer trenger spesialtilpasset bolig, eller bolig sammen med andre i samme situasjon. Også tjenestebehovet varierer. Bydelene rapporterer at flesteparten av de bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet (360 personer) har behov for en eller annen type oppfølging. Her er det rangert fra «inntil tre timer i uka» til «bolig med døgnbemanning». Alle som er rapportert inn fra Etat for psykisk helse og rustjenester har behov for oppfølging, og 166 personer rapportert inn fra Boligetaten har behov for oppfølging.

Men selv om bydelene har rapportert inn at de aller fleste har behov en form oppfølging, vurderer bydelene at flesteparten av de personene har trenger en «ordinær kommunal bolig» eller en «bolig i ordinært borettslag eller lignende» fremfor en samlokalisert eller spesialbolig. Også blant de som er registrert hos Boligetaten har

majoriteten behov for en vanlig bolig. Bydelene innrapporterer 97 personer som har behov for «samløst bolig med andre i samme situasjon». 59 personer har behov for en «hardbruksbolig» og 30 personer har behov for «skjermet bolig/»småhus». 7 personer har behov for sykehjemsplass. Etat for psykisk helse og rustjenester oppgir at deres brukere har behov for omfattende tjenester og tilrettelagt bolig. Det er ikke spesifisert hva slags boliger det kan være.

Noen forklaringer på bostedsløshet i Bergen

Bergen kommune opplever et stort press i boligmarkedet. Dette medfører at vanskeligstilte grupper kan ha store utfordringer med å komme inn på det private leiemarkedet, og dermed har behov for bistand gjennom en kommunal bolig. I følge tall fra Boligetaten og bydelene i kommunen er det mer enn 400 bostedsløse personer som venter i kø til kommunal bolig i Bergen. At kommunen har en stor gruppe som er svært vanskeligstilte i kombinasjon med et presset boligmarked byr på visse utfordringer i forhold til å tilby egnede boliger til de som trenger mer enn bare en bolig. Kommunen har allerede differensierte botilbud til vanskeligstilte på boligmarkedet, men informantene våre påpeker at det er bruk for flere boliger av den typen.

Kunnskapen om bostedsløshet og utfordringene knyttet til bostedsløshet er stor blant aktørene i hjelpeapparatet. Mange har jobbet lenge med utfordringer knyttet til boligsosialt arbeid, og har god kunnskap om gruppa og deres behov. Bergen har et stort potensiale til å utnytte kunnskapen som ligger i hjelpeapparatet, hvilket kan være svært nyttig i arbeidet med å utforme og bygge de boligtypene som trengs for å bosette de aller mest marginaliserte grupper.

Kommunen arbeider for å bosette flere bostedsløse og vanskeligstilte. Blant annet har man et program som skal sikre 400 nye kommunale boliger i løpet av noen få år. Behovet for boliger til vanskeligstilte er imidlertid enda større, og flere informanter peker på at det først og fremst er flere differensierte boliger det er behov for. Kommunen følger nasjonale føringer for det boligsosiale arbeidet og jobber for at vanskeligstilte som har fått en bolig, også skal få bistand til å beholde denne. Dette gjøres blant annet gjennom en nyoppstartet satsning på Housing First. Planen er at 50 bostedsløse personer skal bosettes gjennom denne

satsningen. Satsningen på flere differensierte boliger til vanskeligstilte, med booppfølging til de som trenger det, vil bidra til å bosette flere vanskeligstilte på boligmarkedet. Imidlertid er det tydelig at informantene i denne studien ønsker at det bygges flere boliger av den typen man allerede har, og at man finner noen egnede løsninger for de aller mest marginaliserte som trenger spesialtilpassede boliger med mye oppfølging for å bo trygt og godt.

Summary

Katja Johannesen, Camilla Lied and Evelyn Dyb

Survey of Homeless Persons in the City of Bergen

NIBR Report 2014:

The report is an external feasibility analysis undertaken on behalf of the City of Bergen and forms one part of the basis for the city's participation in the Norwegian State Housing Bank's welfare programme. The report provides an overview of the incidence of homelessness and other disadvantaged persons in the housing market as well as an analysis of the need for housing and services. The report relies on three sources of data. The first is numerical data from a national survey of homeless persons conducted by NIBR in 2012. The second source of data is a survey of homeless persons and others with unmet housing needs conducted in 2014 in the eight districts of Bergen, in the Housing Agency and Agency for Mental Health and Substance Abuse. The third source of data or information is interviews with 23 key actors in various positions in the social housing field in the city and with partners.

Homeless people in the City of Bergen – A profile

The 2012 national survey of homeless persons shows that the "typical" homeless person is more to the fore in Bergen than in other major cities. A homeless person is typically male, single, in his thirties or forties, with substance abuse problems and a long history of homelessness. Bergen has a lower percentage of homeless females than the average among all homeless people. One in four is female, and three in four are male. One in ten is single. The distribution of sources of income among homeless people in Bergen reflects the pattern for all homeless persons in the country, though a larger percentage in Bergen receives social

assistance and a relative smaller percentage receives other governmental transfers and occupational income.

Sixty-two per cent of homeless people in Bergen are addicted to drugs/alcohol. The proportion is higher in Bergen than nationwide and in other major cities. Thirty-nine per cent suffer from mental illness. The survey conducted in the City of Bergen in 2014 shows a high preponderance in certain city districts of homeless people with concurrent substance abuse and mental health problems. Further, a very high percentage of homeless people have repeated experience of homelessness over many years. In the city district of Åsane, as much as 83 per cent are in this situation (Kartlegging i Bergen kommune 2014).

The great majority of homeless individuals in Bergen were born in Norway, which is well above the average of the four largest cities in Norway (84 versus 68 per cent). The proportion born abroad amounts to 15 per cent; the proportion born in Africa is 6 per cent and in Asia 2 per cent. The immigrant population is somewhat over-represented among homeless persons in Bergen.

One in four homeless persons in Bergen have minor children. Eleven per cent of these are homeless together with their children. All told, Bergen has registered 23 children that are homeless with their parents. This number is the lowest of the four major cities in Norway. Homeless families with children are given high priority for municipal housing in Bergen. This might explain the relatively low proportion of homeless families with children and the higher proportion, relatively speaking, of “typical” homeless individuals: males with long histories of homelessness and serious substance abuse problems.

Housing and care needs

The 2014 survey shows that a relatively large group of homeless and disadvantaged individuals needs housing. Some need a specially adapted home, or a place where they can live together with others in the same situation. The need for care services varies too. District authorities report that most of the homeless and disadvantaged persons in the housing market in their areas (360 persons) need follow-up care in various forms. Here, needs range from “under three hours per week” to “accommodation with 24-hour care and support”. All individuals reported by the Agency for

---

Mental Health and Substance Abuse need follow-up care, and 166 persons reported by the Housing Agency need follow-up care.

But although the great majority are in need of some form of follow-up care, what most of them need, according to the district authorities, is “ordinary municipal housing” rather than co-located or specially adapted accommodation. The type of housing is not specified.

Some explanations of homelessness in Bergen

The City of Bergen is currently facing considerable housing market pressure. The heated housing market makes it even harder for disadvantaged groups to find accommodation in the private rental market, and they therefore need assistance in the form of municipal housing. According to figures from the Housing Agency and district authorities in Bergen, more than 200 homeless people are in the municipal housing queue. That Bergen has a large group of extremely disadvantaged individuals together with a heated housing market creates challenges in relation to the provision of suitable housing for people in need of more than basic accommodation. The city already provides differentiated housing for disadvantaged individuals in the housing market, but our informants tell us there is a need for more housing of this type.

Actors in the support services are highly knowledgeable when it comes to homelessness and the challenges arising from it. Many have worked extensively on challenges associated with social housing, and are well acquainted with the group and its needs. Bergen has a great potential to utilize the knowledge embedded in the support services, which could prove extremely useful in the work to design and build the types of housing needed to accommodate the most marginalized groups.

The city authorities are working to provide accommodation for more homeless and disadvantaged persons. They are running a programme aimed, for example, at supplying 400 new municipal housing units in the space of a few years. The need for housing for the most disadvantaged is, however, even greater, and several informants say that what is needed most are more differentiated units. The city complies with national social housing guidelines and is committed to ensuring that disadvantaged persons who have obtained accommodation will receive necessary help to avoid

losing it. This is done by means of, among other things, a recently started project called Housing First. The plan is to settle 50 homeless persons through this project. The project aimed at increasing the number differentiated units for disadvantaged persons, with follow-up care for those who need it, will help settle more disadvantaged persons in the housing market. However, it is clear that the informants in this study would like to see more homes built of the already existing type, and that suitable solutions are found for the most marginalized persons who need specially adapted housing and significant follow-up care to live securely and well.

1 Innledning

Rapporten er en analyse av det boligsosiale arbeidet i Bergen, og er en del av grunnlaget for kommunens videre satsing på det boligsosiale området. Rapporten gir et bilde av status, særlig innenfor arbeidet med bostedsløshet, og skisserer potensialet og handlingsrommet for videre satsing.

1.1 Den boligsosiale politikken

Det overordnede målet i boligpolitikken er at: ”alle skal bo godt og trygt” (NOU 2011:15). Hovedmålene for å nå denne visjonen ble satt i en stortingsmelding, *Om boligpolitikken* (St. mld. nr. 23 (2003-2004)), og har siden vært styrende for den nasjonale boligpolitikken: i) å legge til rette for velfungerende boligmarkeder, ii) økt bosetting av vanskeligstilte på boligmarkedet, iii) å legge til rette for god kvalitet på boliger og boområder. I regjeringens nye boligmelding av mars 2013 ble målene omformulert til: i) bosted for alle i gode bomiljø, ii) trygg etablering i eid og leid bolig, iii) Boforhold som fremmer velferd og deltakelse (St. mld 17 (2012-2013)). Et regjeringsoppnevnt boligutvalg (NOU 2011:15) har påpekt at begrepet sosial boligpolitikk ikke er klart definert i disse dokumentene. Et annet moment er at det boligsosiale handlingsrommet ligger i skjæringspunktet mellom velferdspolitik, helsepolitikk og integreringspolitikk. Statlige myndigheter har ansvaret for å støtte opp under en slik helhet. Dette fordrer samordning på statlig nivå, og integrering av boligsosiale perspektiver på alle politikkområder.

Tilsvarende på kommunalt nivå er det administrative ansvaret for de boligsosiale oppgavene spredt mellom flere avdelinger og underliggende enheter. Noe av grunnen til det er at mange i målgruppen for det boligsosiale arbeidet er personer med behov for sammensatte tjenester og oppfølging over lengre tid. Derfor

blir samarbeid og koordinering mellom alle aktørene svært viktig innenfor det boligsosiale feltet.

Generelt handler boligsosialt arbeid om å hjelpe personer og husstander som ikke på egen hånd klarer å skaffe seg en bolig i boligmarkedet og eventuelt har behov for hjelp til å beholde boligen eller fungere tilfredsstillende. Husbanken definerer boligsosialt arbeid som: ”alle tiltak, virkemidler og tjenester som må til for at vanskeligstilte kan bosette seg og bli boende”. Siden 2000 har staten initiert flere tiltak for å motvirke bostedsløshet og styrke bistanden til andre vanskeligstilte på boligmarkedet. Flere undersøkelser har vist at det er oppnådd en del resultater i norske kommuner på det boligsosiale feltet, men det gjenstår fremdeles utfordringer og uløste problemer: Organiseringen er ikke godt nok forankret politisk og administrativt, boligsosiale planer er ofte ikke tilstrekkelig integrert i kommunenes øvrige planer, og det er manglende samspill mellom boligpolitiske virkemidler (se for eksempel Johannessen og Dyb 2011; Barlindhaug og Astrup 2008; Langsether 2008; Riksrevisjonen 2008).

Det boligsosiale feltet er foreløpig ganske nytt, både som politikkområde og fagfelt. Kompetansheving i kommunene og boligsosiale utdanningsmoduler er iverksatt flere steder i landet, men det boligsosiale arbeidet er likevel ikke blitt et tydelig fagfelt på linje med for eksempel sosiale tjenester og helsetjenester i kommunenes arbeid (Dyb m.fl. 2008; Ytrehus m.fl. 2007; Dyb m.fl. 2004). Mangel på tydelige kjennetegn og klare avgrensinger av feltet er også synliggjort i en kartlegging NIBR har gjort av kommunal og statlig ressursbruk i den boligsosiale politikken (Kvinge og Medby 2011).

Mange av de kommunale boligsosiale oppgavene er ikke-lovpålagte oppgaver. Kommunehverdagen er kjennetegnet av en stram økonomi og et økende antall lovpålagte tjenester og plikter. Dette gjør at de lovpålagte oppgavene svært ofte vil gå foran ikke-lovpålagte oppgaver i de kommunale budsjettene (Barlindhaug, m.fl. 2011). Derfor er det viktig å ha en kommunal organisering som er kostnadseffektiv og forpliktende, at en sørger for å ha et institusjonelt rammeverk som gjør at en setter seg forpliktende målsettinger og at disse blir fulgt opp.

I norsk byutvikling generelt, og boligbygging spesielt, har private entreprenører og utbyggere en svært dominerende rolle. Over 80

prosent av alle reguleringsplaner i norske kommuner er private initiativ (Hanssen 2012; Fimreite & Medalen 2005). De private aktørene drives primært av økonomiske insentiver. Boliger til vanskeligstilte og lignende boligsosiale tiltak blir derfor sjelden prioritert av private aktører så lenge det ikke stilles krav om det. Det forutsetter en aktiv politisk og administrativ ledelse, som har en bevisst og målrettet strategi, hvor boligsosiale målsettinger og virkemidler for å nå disse er inkludert.

1.2 Boligsosialt utviklingsprogram

Gjennom boligsosialt utviklingsprogram inviterer Husbanken kommuner med boligsosiale utfordringer til et felles løft. De boligsosiale utviklingsprogrammene er et langsiktig og forpliktende samarbeid mellom kommunene og Husbanken. Målgruppe for programmet er kommunene med de største boligsosiale utfordringene. Antallet kommuner og hvor lenge de deltar i programmet varierer mellom Husbankens seks regioner. I region vest har 12 kommuner¹ per februar 2014 inngått et forpliktende og langsiktig samarbeid med Husbanken om boligsosiale utfordringer. Det overordnede målet med satsingen framkommer i statsbudsjettet for 2010:

1. Økt forebygging og bekjempelse av bostedsløshet
2. Økt boligsosial aktivitet i kommunene
3. Økt boligsosial kompetanse i kommunene

Gjennom programsamarbeidet skal kommunene jobbe systematisk med løsninger på boligsosiale utfordringer i (vanligvis) tre år framover. Innsatsen skal rettes mot innbyggere som faller utenfor det ordinære boligmarkedet eller som er avhengige av bistand for å kunne ha en tilfredsstillende bosituasjon. Prioriterte målgrupper er vanskeligstilt ungdom, barnefamilier og personer som er utskrevet eller løslatt fra institusjon eller fengsel. Kommunene er ansvarlige for gjennomføringen av en helhetlig og lokalt tilpasset boligpolitikk. Husbankens rolle er å legge til rette for at kommunene har mulighet og kompetanse til å ivareta sitt ansvar på

---

¹ De tolv kommunene er Bergen, Flora, Førde, Sogndal, Voss, Fjell, Stord, Haugesund, Karmøy, Stavanger, Sandnes og Eigersund.

best mulig måte. Programmet finansieres som et spleiselag mellom Husbanken og kommunene.²

Programmet vil innebære en tilnærming til hele det boligsosiale området. Husbankens seks regioner har til en viss grad spisset sine programmer, og tar dermed høyde for at området regionen dekker kommuner med ulike utfordringer. Innen det regionale programmet skal kommunene velge fokusområder, for eksempel knyttet til målgrupper, effektiv ressursbruk, boligplanlegging eller organisasjon.

1.2.1 Foranalyse

Et viktig element i programarbeidet er at det gjennomføres en ekstern foranalyse i løpet av program- og planfasen (Husbanken 2014). Det framgår også i samarbeidsavtalen mellom Husbanken og Bergen kommune, at kommunen forplikter seg til å gjennomføre en ekstern foranalyse, som Husbanken finansierer gjennom programarbeidet. Foranalysen skal ligge til grunn for utarbeidelse av handlingsplaner for gjennomføring av boligsosialt utviklingsprogram. Formålet med den eksterne foranalysen er å identifisere hovedutfordringer på det boligsosiale området som Bergen kommune bør fokusere på i sitt videre arbeid som programkommune i Husbanken Region Vest sitt boligsosiale velferdsprogram.

Etter vår oppfatning er foranalysen et viktig bidrag til å framheve allerede identifiserte utfordringer, få fram ny kunnskap og sette dette sammen til en helhetlig analyse. Foranalysen vil forhåpentlig kunne bidra til en klarere forståelse og avgrensning av det boligsosiale feltet i Bergen kommune, og legge et grunnlag for å utpeke satsingsområder for det videre arbeidet.

1.3 Problemstillinger i foranalysen

Bergen kommune satser særlig på å redusere antall bostedsløse og forebygge bostedsløshet. Programmet inkluderer, i tillegg til de

---

² For mer informasjon, se Husbanken Region vest sin hjemmeside, URL: <http://www.husbanken.no/boligsosialt-arbeid/boligsosial-planlegging/boligsosiale-utviklingsprogram/region-vest/Lesedato 20.03.2014>.

som er helt uten bolig/bostedsløse, husstander og personer med en uegnet boligsituasjon. Kommunen ønsker en grundig kartlegging av antall personer og behov for bolig og oppfølging i de ulike gruppene. I beskrivelsen av oppdraget for denne foranalysen peker kommunen på tre gruppe:

- De som er registrert hos Boligetaten og venter på tildeling av kommunal utleiebolig.
- De som er kjent hos sosialtjenesten i de ulike bydelene, men som ikke er registrert som «boligsøker» i det kommunale systemet (Boligetaten), herunder beboere på ulike midlertidige botilbud.
- De som er klar for utskriving etter endt soning eller institusjonsopphold i Helse Bergen, og som har Bergen som sin hjemkommune.

En kartlegging av de tre ovennevnte gruppene kan deles videre inn i noen konkrete problemstillinger. I utlysningen av oppdraget framhever kommunen at de ønsker svar på følgende problemstillinger:

- Antall bostedsløse i Bergen
- Kunnskap om bostedsløses behov for bistand/tjenestebehov utover tilbud om selve boligen
- Behov for bolig med døgnbemanning
- Behov for bolig med dagbemanning
- Behov for sykehjem for rusavhengige
- Behov for ambulerende oppfølgingstjenester
- Behov for bolig uten tjenester

En kartlegging skal altså se på omfanget av bostedsløshet og andre personer i uholdbare bosituasjoner, og gi en beskrivelse av behovene for ulike typer boliger til denne gruppa.

1.4 Metode og data

For å besvare problemstillingene på best mulig måte har vi brukt både kvalitativ og kvantitativ metode. I det følgende skal vi beskrive metodene som er brukt, og hva slags informasjon og data de har gitt.

1.4.1 Kartlegging av bostedsløse personer

Bergen kommune ønsket en grundig kartlegging av bostedsløse personer i kommunen. Her har vi brukt allerede innsamlede data fra en nasjonal kartlegging av bostedsløse personer i 2012 (Dyb og Johannessen 2013). Bergen kommune hadde en god svarprosent i denne undersøkelsen og tallene gir et dekkende bilde av bostedsløsheten i byen på et spesifikt tidspunkt. Den nasjonale kartleggingen av bostedsløse er en *tverrsnittsstudie*. Den gir et bilde av bostedsløsheten i løpet av en uke (uke 48 i 2012). Det er grunn til å anta at bildet vil være om lag det samme, om man foretar kartleggingen i løpet av en hvilken som helst uke. Tallet på bostedsløse vil være om lag det samme uansett tidspunkt for kartleggingen, men noen vil komme seg ut/bli hjulpet ut av bostedsløshet og andre, nye personer vil bli bostedsløse i løpet av året. Antall personer og husstander som opplever bostedsløshet i løpet av et år vil derfor være betraktelig høyere, enn det tallet for den ene uka viser.

Vi skal kort redegjøre for metoden i den nasjonale kartleggingen av bostedsløse. For mer detaljert informasjon viser vi til NIBR-rapport 2013:5 (Dyb og Johannessen 2013). Kartleggingen gjennomføres i to trinn. Først kartlegges alle instanser som kan tenkes å ha kontakt med bostedsløse personer i kommunene³, i helseforetakene, kriminalomsorgen og frivillige organisasjoner. Disse instansene er respondentene i undersøkelsen. I trinn to av kartleggingen fyller respondentene ut ett registreringsskjema for hver bostedsløs person de har kjennskap til i uke 48 (se skjema i vedlegg 1). Registreringsskjemaene kodes og analyser som personstatistikk over bostedsløse i Norge.

Undersøkelsen gir informasjon om en rekke karakteristika ved bostedsløse (vedlegg 1). Det er videre mulig å skille ut undergrupper (basert på f.eks. regioner, kommuner, grupper av bostedsløse osv.) og studere kjennetegnene ved bostedsløse i disse undergruppene, slik vi har gjort for Bergen. Dataene for Bergen er videre delt opp i bydeler og gir en oversikt over kjennetegn ved bostedsløse i de åtte bydelene i kommunen.

---

³ Utvalget av kommuner består av alle kommuner med 40.000 innbyggere og over og et utvalg av kommuner med under 40.000 innbyggere.

1.4.2 Kartlegging bolig- og tjenestebehov

Den nasjonale kartleggingen gir ikke direkte informasjon om bolig- og tjenestebehovene blant bostedsløse. Dette kan leses indirekte ut fra kjennetegn som for eksempel andel med avhengighet av rusmidler, psykiske lidelser, andel enslige og barnefamilier. Bergen ønsket en kartlegging av boligbehov, ikke bare omfang men også behov for ulike former for tilpassede boliger, og tjenester. For å belyse disse problemstillingene har gjennomført en kartlegging i alle bydelene i Bergen samt i Boligetaten og Etat for rus og psykisk helse. Undersøkelsen gir også oppdatert informasjon om bostedsløshet og vanskelighetstilte på boligmarkedet i kommunen.

I denne undersøkelsen har vi ikke brukt personskjema. Bydelen og etatene har samlet rapportert antall i hver kategori (se skjema i vedlegg 2). Registreringsperioden var februar/mars 2014. Alle bydelene og begge etatene deltok med fyldig rapportering. Det var med andre ingen frafall, og tallene må regnes som svært solide. Tallene fra bydelen er direkte sammenlignbare. Boligetaten og Etat for rus og psykisk helse har et annet tallgrunnlag enn bydelen. Boligetaten har en totaloversikt over de som står i kø til kommunal bolig, men det er delvis en noe annen gruppe enn de bydelene kjenner til og som har et boligproblem. Etat for rus og psykisk helse har en snevrere gruppe enn både bydelene og boligetaten, nemlig personer med rusmiddelproblemer og psykiske lidelser. Tallene fra bydelene er innbyrdes sammenlignbare, men ikke direkte sammenlignbare med tall fra etatene. Tallene fra de to etatene er også innbyrdes forskjellige. Samlet vil alle de kvantitative datakildene gi et fyldig bilde av personer og husstander med boligsosiale problemer i Bergen.

I denne rapporten har vi også brukt tall fra Kriminalomsorgens kartlegging av boligsituasjonen til innsatte i region vest. Tall fra denne kartleggingen trekkes inn der det tematisk er relevant.

1.4.3 Intervjuer med sentrale aktører

Den kvalitative delen av undersøkelsen er basert på intervjuer med 23 personer, som har forskjellig tilknytning til det boligsosiale arbeidet i Bergen. Vi har intervjuet representanter for ulike tjenesteenheter i alle bydelene, Boligetaten og Etat for rus og psykisk helse. I tillegg har vi intervjuet representanter for Bergen

fengsel samt representanter for midlertidige botilbud i Bergen. Til sammen har vi fått et rikt datamateriale som belyser både utfordringer og velfungerende sider ved det boligsosiale arbeidet i Bergen kommune. I alle intervjuene har fokus vært på hvilke grupper de ulike aktørene oppfatter som vanskeligstilte på boligmarkedet, samt hvilke behov disse har dersom de skal bosettes i egen bolig. Gjennom å intervjuer både aktører i kommunen og samarbeidspartnere til kommunen har vi fått et godt bilde av hvem de vanskeligstilte er, og hvilke behov de har i forhold til å bistå dem med et trygt og stabilt boforhold.

1.5 Organisering av rapporten

Som en liten leseveiledning skal vi kort skissere den videre gangen i rapporten. Kapittel 2 beskriver organiseringen av det boligsosiale feltet i Bergen. Kapittel 3 presenterer analyser av data for Bergen kommune fra den nasjonale kartleggingen av bostedsløse. Kapittel 4 går gjennom alle de kvantitative datakildene og drøfter dataene opp mot hverandre. De to neste kapitlene, kapittel 5 og 6, drøfter med bakgrunn i intervjuene og sekundærlitteratur henholdsvis forklaringer på bostedsløshet og metoder for å redusere bostedsløsheten. Rapporten avsluttes med et kort kapittel om refleksjoner rundt funnene i undersøkelsen og mulige veier videre.

2 Status i det boligsosiale arbeidet i Bergen

I dette kapitlet vil vi se på organiseringen og virkemidler innenfor det boligsosiale arbeidet i Bergen kommune. Etter en innledende gjennomgang av organiseringen av det boligsosiale arbeidet, vil vi se på utfordringer og satsningsområder slik dette kommer frem i vårt materiale. I dette er det også viktig å se på kommunale virkemiddelbruk i overgangen til egen bolig.

2.1 Organisering av det boligsosiale arbeidet

Selv om kommunens boligpolitikk i utgangspunktet er rettet mot alle innbyggerne, er det de med behov for særlig bistand, både for å erverve og beholde boligen, som prioriteres i boligsatsningen. Byrådet ser det som et mål at alle innbyggere skal ha:

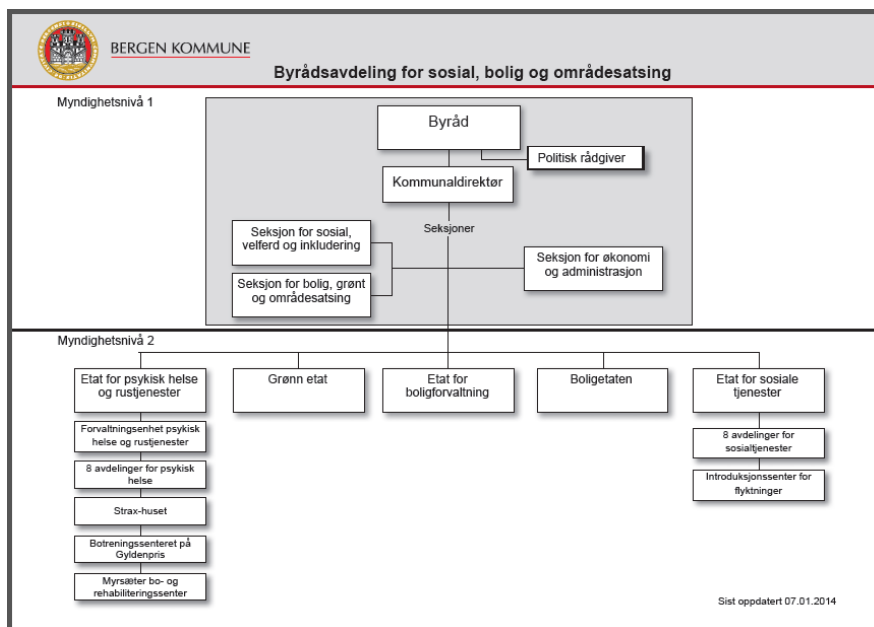
En bolig med rett kvalitet og størrelse, i et godt bomiljø, og med en boutgift tilpasset husstandens økonomiske situasjon (Bergen kommune, 2014:5).

Bergen kommunes deltakelse i Boligsosialt velferdsprogram legger også noen føringer på mål og arbeidsverktøy i dette arbeidet, men også på organiseringen. Således er et delmål under visjonen for boligsosialt velferdsprogram å bidra til en langsiktig, strategisk planlegging og innretting av kommunenes boligsosiale virksomhet. Dette kan på sikt legge føringer på den boligsosiale organiseringen.

Slik sett er det interessant at det boligsosiale ansvaret, organisatorisk, er fordelt på flere ulike etater og byrådsavdelinger i Bergen kommune. Slik er det lagt et grunnlag for å ulike boligsosiale innfallsvinkler til det strategiske planarbeidet som gjøres i kommunen. Samtidig er det viktig at den nødvendige

helhet sikres i dette arbeidet. Dette er blant annet viktig i kommunens forvaltning av økonomiske virkemidler.

I høringsforslaget til ny boligmelding, fremkommer følgende struktur for Byrådsavdelingen for sosial, bolig og områdesatsing (BSBO (Bergen kommune, 2014:8)⁴:

Denne byrådsavdelingen har ansvar for planlegging og strategiarbeid på dette feltet og er helt sentralt i realiseringen av de boligsosiale målsettingene. *Boligetaten* administrerer kommunale utleieboliger og ventelistene til disse, samt ulike tilskudds- og støtteordninger som kommunal og statlig bostøtte, startlån og boligtilskudd og tilskudd til tilpasning av boliger. Under BSBO finner vi også *Etat for sosiale tjenester*. Underlagt etaten er også sosialtjenestene i byens åtte bydeler. Disse har ansvar for å formidle plass i midlertidige botilbud, bistand til å finne boliger på det private leiemarkedet, booppfølging og depositumsgarantier.

⁴ Hentet fra kommunens nettsider:

<https://www.bergen.kommune.no/omkommunen/organisasjonsart> (lesedato 25.03.2014).

Etat for psykisk helse og rustjenester har ansvar for Botreningscenteret, akuttovernattingstilbud, botiltak for alvorlig psykisk syke, samt Myrsæther bo- og rehabiliteringssenter, mens *Etat for boligforvaltning* har ansvar for og forvalter kommunens utleieboliger, med ansvar for vedlikehold av boligene og annet.

Også andre byrådsavdelinger har boligsosiale ansvarsområder, som *Byrådsavdeling for helse og omsorg*, med ansvar for boliger og tiltak for eldre, funksjonshemmede og psykisk utviklingshemmede.

Oppgaver innen planlegging, regulering og byggesaker generelt, ligger inn under *Byrådsavdeling for byutvikling, klima og miljø*. Her favner imidlertid planleggingen og reguleringen hele byen og befolkningen. Kommunen ønsker imidlertid at vanskeligstilte grupper skal ha et særlig fokus også for denne byrådsavdelingen, for eksempel ved rullering av kommuneplanens arealdel.

Det er også et ønske at kommunen legger til rette for god dialog og samarbeid mellom de ulike byrådsavdelingene og etatene i sitt arbeid med Boligsosialt utviklingsprogram, slik dette fremkommer i høringsutkastet til ny boligmelding.⁵

Politisk er det den samme bystyrekomiteen som har ansvaret for både plan- og reguleringsarbeidet, tomtepolitikken og boligpolitikken overfor vanskeligstilte. Dette kan åpne muligheten for å se tomtepolitikken og plan- og reguleringsarbeidet i sammenheng med det boligsosiale arbeidet. Her ligger et potensiale for å bruke reguleringsmyndigheten og ansvaret for tomtepolitikken i sammenheng, for slik å legge til rette for bygging av boliger for utsatte grupper. Dette vil også kunne lette den strategiske planleggingen på dette området, som er en sentral visjon innenfor det boligsosiale velferdsprogrammet. Administrativt er imidlertid plan- og regulering organisert adskilt fra tomtepolitikken.

2.2 Kommunens virkemidler i boligsatsningen

Parallelt med kommunens boligsatsning ble Boligetaten, Etat for psykisk helse og rus, Etat for sosiale tjenester, Etat for boligforvaltning, Grønn etat og områdesatsningen samlet i byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsning høsten 2011.

---

⁵ Bergen kommune: "Boligmelding 2014-2020. Høringsutkast."

Dette var et bevisst grep for å sikre godt samarbeid og koordinering av bolig- og tjenestetildeling.

I 2001 kom boligmeldingen ”Boligetablering. Behov – Tiltak – Samhandling”, som var det første boligpolitiske dokumentet utarbeidet av Bergen kommune i etterkant av Stortingets fokusering på vanskeligstilte grupper i St.meld.nr.49 (1997-98) Om boligetablering for unge og vanskeligstilte.⁶ Dette følger opp stortingsmeldingens fokus på den sosiale delen av boligpolitikken generelt, og vanskeligstilte spesielt. Hovedfokuset er på det å etablere seg i egen bolig, egnet bolig og forhold som betinger etableringen.

Kommunen hadde mot årtusenskiftet store utfordringer når det gjaldt å skaffe nok boliger til mennesker i målgruppa. En grunn til dette var at kommunen på 1990-tallet hadde solgt unna ca. 700 kommunale boliger til boligbyggelag. En annen grunn var at kommunen i flere år var underlagt Robek-administrasjon,⁷ og dermed ikke kunne ta opp lån for å investere i flere boliger (Bergen kommune 2014:50).

Kommunen ønsker å redusere bostedsløshet gjennom satsning på flere områder; flere boliger og mer rasjonell drift av boligmassen, satsing på å redusere bruken av midlertidig bolig, satsing på mer og bedre booppfølging, satsing på ”Housing First”, og andre tiltak på rusfeltet som for eksempel tiltak opp mot åpne russcener. Disse tiltakene vil bli beskrevet i det følgende.

2.2.1 Bergensmodellen

Gjennom et trekantsamarbeid med et boligbyggelag eller private utbyggere og Husbanken, gjennom tilskuddet til oppføring av utleieboliger med kommunal tildelingsrett, har Bergen kommune søkt å øke volumet av utleieboliger tilgjengelig for vanskeligstilte. Denne såkalte Bergensmodellen, var sentral i kommunens satsing på boliger for vanskeligstilte. En modell som ble brukt innenfor Bergensmodellen var at leietakerne skulle kunne overta boligen, i

---

⁶Bergen kommune (2001) Boligmelding – Boligetablering. Behov – Tiltak – Samhandling

⁷ROBEK er et register over kommuner og fylkeskommuner som må ha godkjenning fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet for å kunne foreta gyldige vedtak om låneopptak eller langsiktige leieavtaler.

samsvar med en strategi om å få vanskeligstilte over i en mer stabil boligsituasjon, som eiere av sine egne boliger. Ved å få unge inn som leietakere i enkelte utbyggingsprosjekter, med en ”leie til eie-klausul”, kan leieboeren hjelpes til på sikt å kjøpe boligen (Bergen kommune, 2014:44).

Her kunne Husbankens økonomiske støtteordninger som bostøtte og startlån også være et virkemiddel. Bergensmodellen har vist seg som et godt eksempel på hvordan en god samarbeidsordning kan gi et godt kommunalt utleietilbud, samtidig som det også gir et kommersielt drivverdig konsept for boligbyggelaget og også andre, private aktører (Barlindhaug m.fl. 2014). Kombinert med bruk av Bergensmodellen har kommunen også hatt et mål om å ikke konsentrere oppkjøp av boliger i borettslag, og med det bidra til opphopning er personer med levekårsproblemer. Dette kan bidra til å forlenge prosessene med oppkjøp av boliger for kommunen. Det tas høyde for geografisk fordeling av nyanskaffelser eller nye byggeprosjekter i det kommunale planarbeidet. Det er i denne sammenhengen utviklet et verktøy, basert på 51 levekårssoner, som oppkjøp og nybygging planlegges med utgangspunkt i (se for eksempel Bergen kommune, 2012a). Målet er så langt som mulig å unngå flere kommunale boliger i levekårssoner der det allerede bor mange med levekårsproblemer (Bergen kommune, 2014:15). Arbeidet med geografisk spredning av de kommunalt disponerte boligene skal på sikt skje gjennom nedsalg av boliger i områder med store levekårsproblemer, der det samtidig anskaffes boliger for målgruppen i nye områder (ibid.).

Kommunen har foretatt en gjennomgang av sin boligmasse for å se etter muligheter for å rasjonalisere driften og utnytte boligmassen bedre. Dette inkluderer en gjennomgang av leieprisnivået i forhold til ”gjengs leie” (Bergen kommune 2012c). Markedsleie eller som oftest såkalt ”gjengs leie”, benyttes i stor grad i kommunale utleieboliger. Dette er dels for at de kommunale foretakene som drifter boligene skal gå økonomisk i balanse, men også av hensyn til den å utnytte maksimalt den statlige bostøtteordningen. Ofte er det også argumentert med at dette er et insitament for at beboerne ikke skal velge å bli boende i en rimelig utleiebolig, fremfor å kjøpe egen eid bolig til markedspris.

Kommunen vedtok i forbindelse med *Boligprogrammet 400+*, som startet i 2008/2009, å anskaffe 400 nye boliger som kan tilby

vanskeligstilte på boligmarkedet. Sentrale strategier for å nå dette målet er blant annet bruk av egne tomter, kjøp av bygg på det private markedet, bruk av den kommunale forkjøpsretten i leiegårder eller boligbyggelag. Kommunen anslår at 230 nye boliger vil tas i bruk i 2014 gjennom programmet, og det er håp om å nå målet om 400 boliger i løpet av 2016 (Bergen kommune, 2014:50). Mangel på tomter, og noe skepsis til målgruppen i ulike nabolag, samt tidkrevende plan- og byggeprosesser, har ifølge kommunen bidratt til at målet om 400 nye boliger har vært vanskeligere å nå enn først antatt (ibid.).

2.2.2 Mindre bruk av midlertidig bolig

Byrådet har som et mål at ingen skal være bostedsløs på grunn av manglende boliger til kommunens vanskeligstilte. For å nå dette målet arbeider kommunen mot å tilby flere differensierte boliger. Slik kan man også redusere bruken av midlertidige botilbud. De midlertidige botilbudene som tilbys, bør så langt mulig være hos aktører som kan tilby kvalitetsavtale. De midlertidige botilbudene er i Bergen kommune i hovedsak knyttet opp til personer med rusproblematikk, hvorav de fleste er rettet mot personer som er i aktiv rus. Det finnes imidlertid også midlertidige botilbud til de som ønsker rusfrihet.⁸

I boligmeldingen for Bergen kommune, perioden 2014-2020, går det frem at kommunen har to ulike avtaler om levering av midlertidige botilbud. Dette er for det første midlertidig botilbud med døgntilsyn, som driftes av frivillige eller ideelle organisasjoner og for det andre midlertidig botilbud med kvalitetsavtale. Pr. 2013 er det to private aktører som kan tilby slike avtaler. Dette er begge botilbud med døgntilsyn og dette betales av NAV sosialtjeneste til dognpris⁹. I følge en informant i kommunen, hadde kommunen en periode 15 leverandører med kvalitetsavtale. Disse hadde imidlertid vansker med å overholde forpliktelsene og kravene i kvalitetsavtalen og avtaleforholdene ble enten avvirket eller ikke fornyet fra kommunens side. Noen valgte også å trekke seg fra avtalen.

---

⁸ Bergen kommune: Boligmelding 2014-2020. Høringsutkast. Side 45.

⁹ Ibid.

For å redusere bruk av midlertidige botilbud fremover ønsker Byrådet å fremskaffe flere boliger, øke satsingen på booppfølging og å øke satsningen på "Housing first" (Bergen kommune, 2012b:1). Dette er tiltak vi ser at kommunen allerede er i gang med å gjennomføre.

Kommunen har periodevis et underskudd på midlertidige botilbud med kvalitetsavtale. Løsningen blir tidvis derfor fortsatt å ty til tilbud uten kvalitetsavtale. Siden kommunen er i startgropa med disse tiltakene, gjenstår det å se om kombinasjonen av kvalitetsavtale, satsing på booppfølging og satsing på "Housing First" vil bidra til å redusere antall mennesker som bor i midlertidig boliger.

2.2.3 Housing First

Housing First er en modell for bosetting av bostedsløse personer. Metoden er utviklet i USA, og har de senere årene spredt seg til deler av Europa. I Norge er det åtte kommuner som har iverksatt implementeringen av Housing First. I Bergen kommune har man startet opp Housing First som et prosjekt der målet er å bosette 50 bostedsløse personer i løpet av tre år¹⁰. I høringsutkast til Boligmelding legger kommunen vekt på at boligen skal kombineres med individuell støtte. Støtten skal forsøkes oppnådd gjennom blant annet praktisk booppfølging, stabilisering av økonomi, kontakt med offentlige myndigheter og så videre. Det skal også legges en plan for hvordan oppfølgingen kan foregå utenfor kontortiden (Bergen kommune 2014: 64). Oppfølgingsteamet er foreløpig organisert som en egen enhet under Etat for sosiale tjenester, og er sammensatt av seks personer som har 100 prosent stilling i prosjektet. I teamet er to sykepleiere, en vernepleier, en sosialpedagog, en sosionom og en tømmer. Idéen bak prosjektet er at aktuelle deltakere selv skal vurdere om de ønsker å delta i prosjektet. Inntil videre er prosjektet begrenset til bydelene Åsane og Bergenhus. Prosjektet har vært under planlegging lenge, og per mai 2014, følger teamet opp syv bosatte etter denne modellen.

---

¹⁰ <https://www.bergen.kommune.no/aktuelt/tema/housing-first/article-112831>

2.2.4 Tiltak opp mot åpne russcener

Et sentralt virkemiddel for kommunen er tiltak opp mot åpne russcener, hvor kommunen har formulert en egen handlingsplan. Som et ledd i dette skal parker og byrom gjøres attraktive og trygge, samtidig som tiltak for rusbrukere skal iverksette. En samarbeidsgruppe hvor blant annet Hordaland politidistrikt, Helse Bergen og Bergen kommune er med, har definert målene for dette arbeidet, og bystyret har gitt sin tilslutning.

I dette har det vært et særlig fokus på tiltak mot det åpne rusmiljøet i Nygårdsparken. Samtidig som dette miljøet skal fjernes fra parken, åpnes *MO-sentre* (mottaks- og oppfølgingscenter) som skal tilby lavterskeltiltak, for eksempel miljøterapi, arbeids- og aktivitetstilbud og innslusing i LAR-behandling¹¹ (Bergen kommune 2012c). Et eksempel på et slikt senter som allerede er åpnet, er Strax-huset. Dette senteret arbeider også med kartlegging av situasjonen og behovene til rusavhengige, for å sikre at tilbudet treffer målgruppen med koordinert innsats og samarbeid på tvers av tjenester og forvaltningsnivå, og at kommunen har oversikt over utfordringer hos målgruppa (se Torjussen, 2013).

2.3 Avsluttende merknader og oppsummering

Bergen kommune har ved å fordele det organisatoriske ansvaret for det boligsosiale arbeidet, lagt et grunnlag for ulike innfallsvinkler i det strategiske planarbeidet på dette området. Arbeidet samles imidlertid politisk i at både plan- og regulering, tomtepolitikk og boligpolitikk overfor vanskeligstilte ligger i samme bystyrekomité. Ved dette kan kommunen bringe det boligsosiale arbeidet tettere inn i det strategiske planarbeidet.

Fortsatt er bruken av midlertidige botilbud et viktig virkemiddel i arbeidet for å sikre utsatte grupper et botilbud, selv om det er et mål å redusere dette. Kommunen jobber imidlertid bevisst for å sikre et mer differensiert botilbud, og for å sikre at i den grad en skal tilby midlertidige botilbud, skal disse holde en viss kvalitet. At behovet noen ganger kan overstige tilbudet, har imidlertid ikke vært til å komme utenom og en utfordring for kommunen har vært

---

¹¹ LAR står for Legemiddellassistert Rehabilitering og er norges substitusjonsbehandling ved opiatavhengighet.

at leverandører med kvalitetsavtale har hatt vansker med å overholde forpliktelsene og kravene i kvalitetsavtalen.

Kommunen har parallelt med å jobbe frem boliger, også satset på både på å styrke booppfølgingen, noe Bergen kommune har jobbet med en årrekke. "Housing First" som strategi, og ikke minst, tiltak mot åpne russcener er også viktige tiltak her.

Dette er i sum ment å bidra til mer stabile og gode boløsninger for personer med vansker i bosituasjonen, både ved å hjelpe den enkelte til å fungere bedre i egen bolig, men også ved å fokusere på forholdet til omgivelsene, nærmiljøet samt det offentlige byrommet.

3 Bostedsløshet i Bergen i tall

I dette kapitlet presenterer vi ulike kjennetegn ved bostedsløse personer i Bergen. Kapitlet er basert på en landsomfattende kartlegging av bostedsløse gjennomført i 2012 og viser et tverrsnitt av bostedsløse i en bestemt uke (se kapittel 1 om metode). Antall bostedsløse personer i Bergen var i den aktuelle uka 616 personer. Bergen hadde på samme tidspunkt 264.000 innbyggere og antall bostedsløse pr 1000 innbyggere var 2,34.

Første del av kapitlet viser profilen blant bostedsløse personer i Bergen og problemsituasjonene de bostedsløse personene er berørt av. Siste del beskriver ulike undergrupper av bostedsløse i Bergen. Alle tallene er oppgitt i prosent. Der det er fem personer eller færre i en kategori, har vi ikke oppgitt prosentandelen. Dette er markert med ”-”.

3.1 Kjennetegn ved bostedsløse personer i Bergen

I de neste delene av dette kapitlet viser vi forskjellige kjennetegn ved bostedsløse personer i Bergen. Tallene baserer seg på den nasjonale kartleggingen av bostedsløse, og alle bostedsløse personer som ble registrert med kommunetilhørighet i Bergen er med.

Tabell 3.1 *Kjønnsfordeling blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.*

Kjønn	Bergen	Norge
Mann	74	71
Kvinne	26	29
Sum	100	100

Tabell 3.1 viser kjønnsfordelingen blant bostedsløse personer i Bergen og i hele landet. I Bergen er om lag en av fire bostedsløse personer kvinne. Andelen kvinnelige bostedsløse er litt lavere i Bergen enn i hele Norge, der andelen kvinner er 29 prosent.

Tabell 3.2 *Aldersfordeling blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.*

Alder	Bergen	Norge
<25 år	17	23
25-34 år	31	30
35-44 år	25	23
45-54 år	19	17
55-64 år	6	5
>64 år	2	1
Sum	100	99

Tabell 3.2 viser aldersfordelingen blant bostedsløse personer i Bergen og blant alle bostedsløse i Norge. Det første vi ser er at andelen bostedsløse under 25 år er lavere i Bergen enn blant alle bostedsløse. 17 prosent av bostedsløse i Bergen er under 25 år, mens andelen er 23 prosent i hele landet. I de andre aldersgruppene ligner Bergen mer på hele populasjonen. Litt mer enn halvparten av bostedsløse personer i Bergen, 56 prosent, er mellom 25-44 år. En av fem bostedsløse i Bergen er mellom 45-54 år, og åtte prosent er over 55 år. Dette tilnærmet likt aldersfordelingen blant bostedsløse personer i hele landet.

Tabell 3.3 *Fødeland/-region blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.*

Fødeland/ -region	Bergen	Norge
Norge	83	77
Øvrige Europa inkl. Russland	5	6
Afrika	6	8
Asia og Oseania	2	5
Nord-, Mellom- og Sør-Amerika	2	1
Vet ikke/Ubesvart	2	3
Sum	100	100

83 prosent av alle bostedsløse i Bergen er født i Norge. Dette er litt høyere enn for landet som helhet der andelen er 77 prosent og langt høyere enn Oslo, der andelen er 55 prosent. For alle storbyene samlet var andelen 69 prosent (Dyb og Johannessen 2013: 82). Den største gruppa bostedsløse i Bergen, som ikke er født i Norge, er født i Afrika. Disse utgjør 6 prosent. I hele populasjonen er det også personer født i Afrika, som utgjør den største gruppa, som ikke er født i Norge.

Tabell 3.4 *Høyest fullført utdanning blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.*

Høyeste fullførte utdanning	Bergen	Norge
Grunnskole	34	41
Videregående	14	16
Høgskole/universitet	5	4
Vet ikke/ubesvart	48	40
Sum	101	101

En av tre bostedsløse personer i Bergen er registrert med grunnskole som høyeste fullførte utdanning. Andelen er noe lavere enn for hele landet, der andelen er 41 prosent. 14 prosent har videregående skole som den høyest fullførte utdanningen. Dette er likt som for alle bostedsløse i Norge. En liten andel, fem prosent, har høgskole/universitet som høyest fullførte utdanning. På spørsmål om utdanning blant bostedsløse er det en svært høy

andel som svarer «vet ikke» eller unnlater å svare. Grunnen til dette er at det er hjelpeapparatet som fyller ut informasjonen og ikke den bostedsløse selv. I Bergen er det nær halvparten som har svart «vet ikke» eller ikke har svart. Andelen er litt høyere enn for landet som helhet. På grunn av den høye andelen som ikke vet, eller ikke svarer, er tallene for utdanning blant de mest usikre vi har for bostedsløse personer. Det er likevel interessant å se på fordelingen mellom ulike utdanningsgrupper, da det sier noe om tendenser blant bostedsløse personer.

Respondentene – de som fyller ut skjemaet – er bedt om å oppgi den bostedsløse personens viktigste inntektskilde. En del personer kan ha andre inntektskilder i tillegg, men det registreres ikke i kartleggingen.

Tabell 3.5 *Viktigste inntektskilde blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.*

Viktigste inntektskilde	Bergen	Norge
Arbeidsinntekt	2	4
Dagpenger ved arbeidsløshet	1	2
Sykepenger	1	2
Pensjon: alder/uføre/annet	22	19
Studielån/stipend	1	1
Andre offentlige overføringer ¹²	22	28
Sosialhjelp	39	32
Ingen kjente inntektskilder	3	3
Annet	5	4
Vet ikke/ubesvart	4	6
Sum	100	101

Arbeidsinntekt, dagpenger ved arbeidsledighet og sykepenger er alle inntekter knyttet til arbeid. Om vi legger sammen de tre kategoriene ser vi at i Bergen er det fire prosent av alle bostedsløse personer som har en arbeidsrelatert inntekt som sin viktigste inntektskilde. Det er under landsgjennomsnittet, der andelen er åtte prosent. 22 prosent har en eller annen form for pensjon som

¹² I denne kategorien har vi slått sammen arbeidsavklaringspenger og kvalifiseringsstønad.

sin viktigste inntektskilde. På landsbasis er det 19 prosent. I kategorien «andre offentlige overføringer», som her består av arbeidsavklaringspenger og kvalifiseringsstønad, er det noe forskjell mellom Bergen og hele landet. 22 prosent av bostedsløse personer i Bergen har denne typen overføringer som sin viktigste inntektskilde, mens andelen for hele landet er 28 prosent. Forskjellene synes også i andelen bostedsløse som mottar sosialhjelp som sin viktigste inntektskilde, 39 prosent i Bergen versus 32 prosent på landsbasis har dette som sin viktigste inntektskilde. Når det gjelder «ingen kjente inntektskilder», «annet» og «vet ikke/ubesvart» er Bergen nokså lik hele landet.

3.2 Sivilstatus og familie

I registreringskjemaet som ble fylt ut for hver bostedsløse person under den nasjonale kartleggingen spørres det etter en del kjennetegn ved den bostedsløse, som kan si noe om familiesituasjonen til vedkommende. Dette er interessant fordi det gir et bredere bilde av hvem de bostedsløse er, og like viktig; om det er andre personer enn den bostedsløse selv som er berørt av bostedsløsheten. I det følgende gis en kort beskrivelse av familiesituasjonen til bostedsløse personer i Bergen kommune. I den senere tid har det vært en del fokus på bostedsløse barnefamilier. I den nasjonale kartleggingen ble det rapportert inn 679 barn som var bostedsløse sammen med en forelder. I Bergen ble det kartlagt 16 foreldre som var bostedsløse sammen med 23 barn. Bostedsløse barnefamilier omtales også i en egen del senere i kapitlet.

Tabell 3.6 *Sivilstatus for bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.*

Sivilstatus	Bergen	Norge
Enslig	89	89
Gift/samboende	5	8
Vet ikke/ubesvart	6	3
Sum	100	100

Om lag ni av ti bostedsløse personer i Bergen oppgis å være enslige. Fem prosent er gift/samboende. Andelen er litt lavere enn

landsgjennomsnittet, men det er liten forskjell mellom landet som helhet og Bergen kommune når det gjelder sivilstatus blant bostedsløse personer.

Tabell 3.7 viser hvor stor andel av alle bostedsløse personer i Bergen og Norge som har mindreårige barn, uavhengig av om de har kontakt med barna eller ikke.

Tabell 3.7 *Andel bostedsløse personer med mindreårige barn i Bergen og i Norge 2012. Prosent.*

Med/ uten barn < 18 år	Bergen	Norge
Har barn < 18 år	25	29
Har ikke barn < 18 år	69	65
Vet ikke/ubesvart	6	7
Sum	100	101

En av fire bostedsløse personer i Bergen har mindreårige barn, og 69 prosent har ikke mindreårige barn. Andelen bostedsløse med mindreårige barn i Bergen er litt lavere enn landsgjennomsnittet.

Tabell 3.8 *Bostedsløse personer med mindreårige barn etter omsorg og samvær med barna i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.*

Type omsorg/samvær for barn < 18 år	Bergen	Norge
Daglig omsorg	11	20
Delt omsorg	1	5
Samværsrett	36	30
Ikke omsorg el. Samværsrett	25	25
Annet	13	8
Vet ikke	15	12
Sum	101	100

Når vi ser på hvilken type samvær bostedsløse personer med mindreårige barn har med barna, ser vi at andelen bostedsløse som har daglig omsorg for barna sine er betydelig lavere i Bergen enn for hele landet. 11 prosent har daglig omsorg for mindreårige barn i Bergen, mens andelen er 20 prosent for hele landet. 36 prosent av alle bostedsløse med mindreårige barn i Bergen har samværsrett

versus 30 prosent for landet som helhet. I Bergen er det en noe høyere andel som svarer «annet» på spørsmålet om typer omsorg. Når vi ser på svarene i «annet-kategorien» er det i hovedsak uavklarte situasjoner, eller situasjoner som faller inn under de eksisterende kategoriene.

Tabell 3.9 *Personer som er bostedsløse sammen med mindreårige barn i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.*

Bostedsløs med mindreårige barn	Bergen	Norge
Bostedsløs med <18 år	11	24
Ikke bostedsløs med barn <18 år	89	75
Vet ikke	-	1
Sum	100	100

Tabell 3.9 viser andelen bostedsløse foreldre som er bostedsløse sammen med barna. Som vi skrev innledningsvis i denne delen dreier det seg om 16 foreldre som er bostedsløse sammen med 23 barn. Vi ser at andelen foreldre som er bostedsløse sammen med barna er langt lavere i Bergen (11 prosent) enn for landet som helhet (24 prosent). Dette kan ha sammenheng med at andelen bostedsløse personer som er født i andre land enn Norge er lavere i Bergen enn i landet som helhet, og at disse er overrepresentert blant barnefamiliene. Tilsvarende er det en langt høyere andel bostedsløse med barn i Bergen som ikke er bostedsløse sammen med barna. Det er ingen av respondentene i Bergen som svarer «vet ikke» på dette spørsmålet hvilket kan indikere at man har god oversikt over barnefamiliene.

3.3 Oppholdssteder og historikk

Definisjonen av bostedsløshet tar utgangspunkt i den bostedsløse personens oppholdsform på tidspunktet for registreringen. Den er basert på et kontinuum mellom å disponere egen bolig, altså ikke bostedsløs, og det å være uten overnattingsmuligheter for kommende natt. Mellom disse to posisjonene kan det spesifiseres konkrete oppholdsformer som enten faller innenfor eller utenfor definisjonen av bostedsløshet.

I det følgende skal vi se på hvor bostedsløse personer i Bergen kommune oppholdt seg på registreringstidspunktet.

Tabell 3.10 *Oppholdssteder blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.*

Oppholdssteder	Bergen	Norge
Uten overnatting/akutt overnattingstilbud	4	5
Midlertidig botilbud/ krisesenter	29	26
Institusjon	18	15
Fengsel/under kriminalomsorgen	8	7
Midlertidig hos venner, kjente, slektninger	32	39
Annet/vet ikke	9	8
Sum	100	100

Fire prosent er i den mest akutte boligsituasjonen, og det er å være uten overnatting kommende natt eller i akutt overnattingstilbud. Med akutt overnattingstilbud menes tilbud der hele/deler av dagen må tilbringes ute. Andelen bostedsløse i Bergen som er i denne situasjonen er på samme nivå som for landet som helhet. 29 prosent, nær en av tre, av bostedsløse personer i Bergen oppholder seg i midlertidig botilbud inkludert krisesenter. Vi har slått sammen midlertidig botilbud og krisesenter da kun en prosent oppholdt seg i krisesenter. Om lag en av tre bostedsløse i Bergen oppholder seg midlertidig hos venner, kjente, slektninger. Dette er den største gruppa. Den er imidlertid lavere enn for landet som helhet, og vi ser at i Bergen er andelen bostedsløse personer i midlertidig botilbud, og som bor hos venner, kjente, slektninger omtrent like stor. For landet som helhet er det større forskjell, og det vil si at andelen bostedsløse som bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger er langt høyere enn andelen bostedsløse som oppholder seg i midlertidig botilbud.

Tabell 3.11 *Tiden tilbrakt i oppholdsformen for registreringstidspunktet i Bergen og i Norge i 2012. Prosent.*

Lengde i oppholdet	Bergen	Norge
Under en uke	3	6
1-3 uker	8	8
3 uker – 3 måneder	21	26
3 måneder – 6 måneder	16	17
Mer enn 6 måneder	48	38
Vet ikke/ubesvart	5	6
Sum	101	101

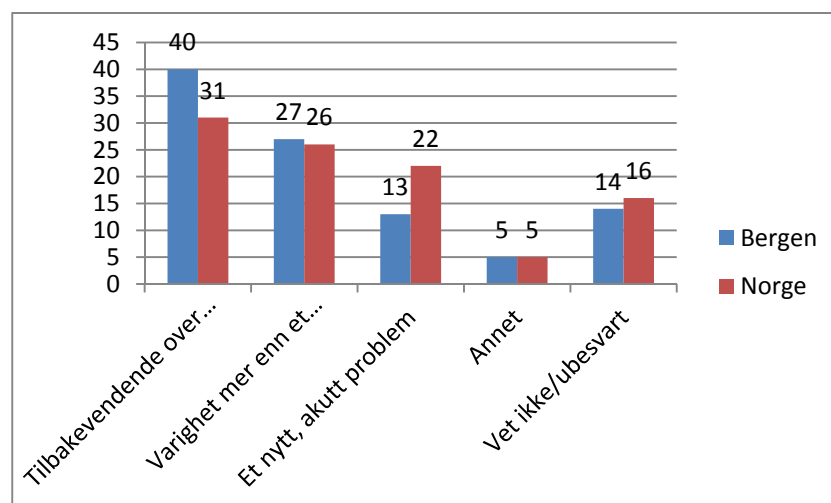
Tabell 3.11 viser hvor lenge den bostedsløse personen har vært i oppholdsformen som er oppgitt på registreringstidspunktet. Tid tilbrakt i oppholdsformen sier ikke noe om hvor lenge vedkommende har vært bostedsløs, men kan vise noen viktige tendenser om hvor lenge bostedsløse personer er i den samme oppholdssituasjonen. I Bergen har nær halvparten (48 prosent) av alle bostedsløse vært i den oppgitte oppholdsformen i mer enn seks måneder. Dette er en langt høyere andel enn for landet som helhet, der 38 prosent har vært i oppholdsformen i mer enn seks måneder. Hvis man skal skille mellom opphold på mer eller mindre enn tre måneder, som er naturlig med tanke på at vi har et nasjonalt mål om at ingen skal oppholde seg mer enn tre måneder i midlertidig botilbud, ser vi at det i Bergen er 64 prosent som har vært i oppholdsformen i mer enn tre måneder. Til sammenligning er andelen 55 prosent på landsbasis.

Tabell 3.12 *Lengde i situasjonen etter oppholdsform i Bergen i 2012. Prosent.*

Lengde i oppholdet	Uten overnatting/ akutt overnatting	Midlertidig tilbud/ krisesenter	Institusjon	Fengsel	Venner, bekjente, slekt	Annet/vet ikke
Under 3 mnd.	52	27	36	42	32	37
Over 3 mnd.	48	73	64	58	68	63
Sum	100	100	100	100	100	100

I denne tabellen vises hvor de bostedsløse personene oppholder seg, og om de har oppholdt seg der i mer eller mindre enn tre måneder. Blant de som er uten overnatting/i akutt overnatting har ca. halvparten vært i den oppholdsformen i mer enn tre måneder, og halvparten under. I denne kategorien er det få personer, slik at plasseringen av noen få enkeltindivider kan gi store prosentvise utslag. Hele 73 prosent av de som oppholder seg i midlertidig botilbud/krisesenter har vært i denne oppholdsformen i mer enn tre måneder. Dette er langt høyere enn landsgjennomsnittet som er 53 prosent (ikke vist i tabellen). Med tanke på at man i Norge har et nasjonalt mål om at ingen skal oppholde seg mer enn tre måneder i midlertidig botilbud, må dette anses som en svært høy andel. Henholdsvis 64 og 58 prosent har vært i fengsel og institusjon i mer enn tre måneder. Dette er ikke veldig overraskende, eller veldig høyt, da opphold på institusjon eller fengsel kan være forholdsvis langvarige. 68 prosent av de som oppholder seg hos venner, kjente, slektninger har vært i denne oppholdsformen i mer enn tre måneder. Andelen er 66 prosent for alle bostedsløse i Norge (vises ikke tabellen), så her skiller Bergen seg ikke fra landet som helhet.

Figur 3.1 *Varighet av bostedsløsheten blant bostedsløse personer i Bergen og i Norge i 2012.*

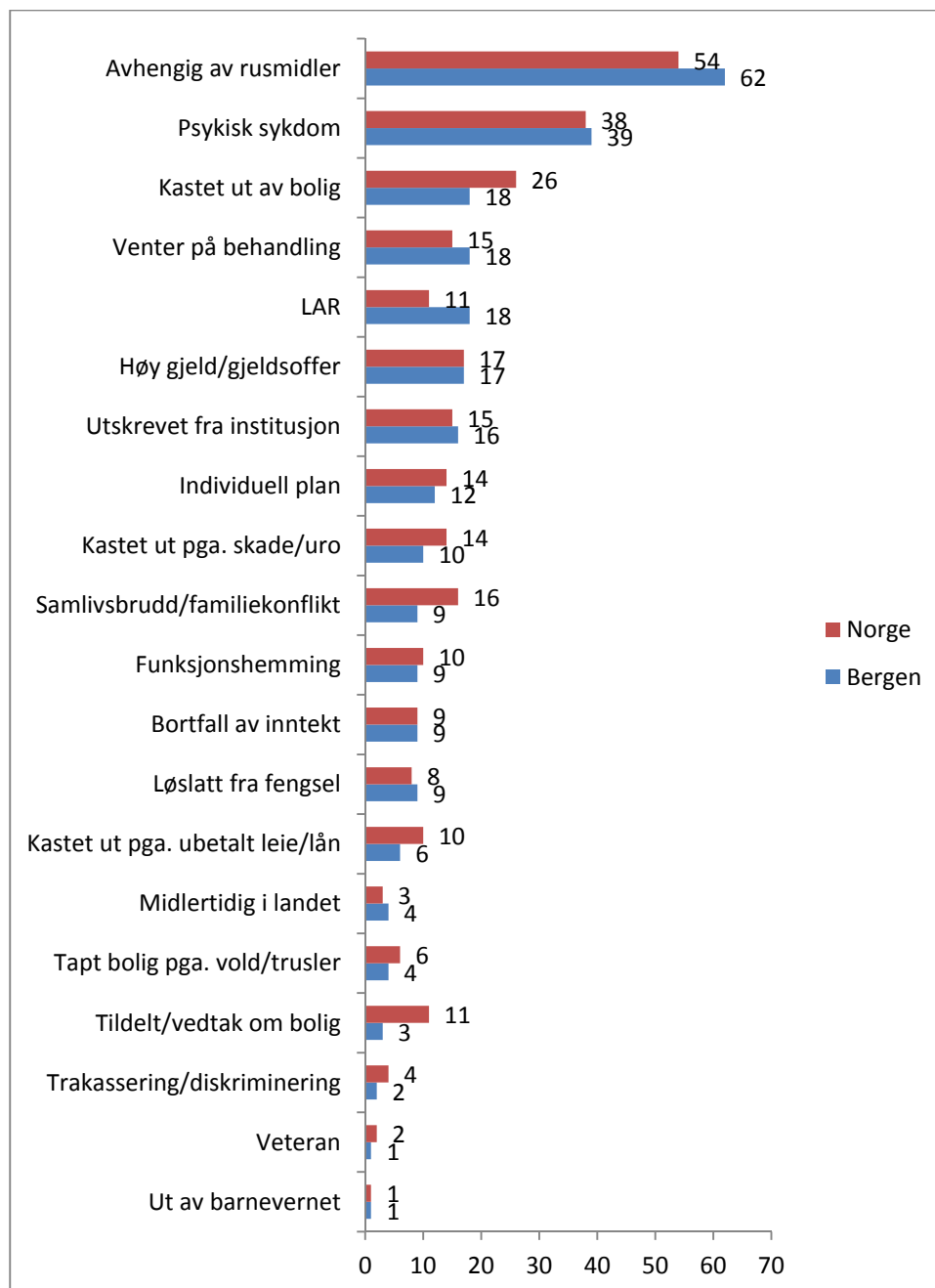
I registreringskjemaet er det et spørsmål om historikken til den bostedsløse personen. Gjennom dette spørsmålet kan vi få kunnskap om hvor lenge den bostedsløse personen har vært

bostedsløs. En del langvarig bostedsløse er i kortere eller lengre perioder ikke bostedsløse, og kategorien «tilbakevendende situasjon over flere år» er ment å fange opp disse. Neste kategori er «varighet mer enn seks måneder», og den siste kategorien er «et nytt akutt problem». Figur 3.1 viser historikken til bostedsløse personer i Bergen og i landet som helhet. 40 prosent av alle bostedsløse personer i Bergen opplever bostedsløsheten som tilbakevendende over flere år. Dette er en betydelig høyere andel enn for landet som helhet. 26 prosent i Bergen og 27 prosent blant hele populasjonen har vært sammenhengende bostedsløse i mer enn seks måneder. 13 prosent av de bostedsløse i Bergen opplever bostedsløsheten som et nytt, akutt problem, mens andelen i denne kategorien er langt høyere på landsbasis, 22 prosent. Henholdsvis 14 prosent i Bergen og 16 prosent i Norge svarer «vet ikke» eller unnlater å svare på spørsmålet. Dette er et resultat av at respondentene er så ulike, og ikke alle har like god kjennskap til historikken til den bostedsløse personen.

3.4 Problemsituasjoner og hjelpetiltak

Figur 3.2 viser at Bergen i det store og hele ligger tett opp til landet som helhet når det gjelder situasjoner som inngår i livet til de bostedsløse personene. Vi kommenterer ikke alle situasjonene, men vil her beskrive de viktigste situasjonene der Bergen skiller seg ut. Bostedsløse personer i Bergen er sjeldnere kastet ut av boligen sin, enn de er i hele populasjonen. 18 prosent er kastet ut av bolig de siste seks måneder i Bergen, mens andelen er 26 prosent på landsbasis. Vi finner også denne forskjellen når vi ser på andel som er kastet ut av bolig pga. ubetalt leie/lån. Også her andelen lavere i Bergen enn i hele landet (6 versus 10 prosent). Videre ser vi at 9 prosent i Bergen og 16 prosent i Norge, har opplevd tap av bolig på grunn av familiekonflikt/ samlivsbrudd. Unge bostedsløse opplever oftere enn andre denne problemsituasjonen. Bergen har relativt få unge bostedsløse, og det kan være noe av forklaringen på forskjellene mellom Bergen og hele landet i forhold til denne problemsituasjonen. En annen forklaring på det lave antall utkastelser og tap av bolig kan være at kommunen i perioden 2006-2008 gjennomførte et prosjekt for å redusere antall utkastelser fra kommunale utleieboliger. I tillegg hadde kommunen i 2009-2011 et prosjekt som gikk ut på å redusere antall tvangssalg.

Figur 3.2 *Situasjoner og hjelpetiltak blant bostedsløse i hele landet og Bergen. Prosent*

18 prosent av alle bostedsløse personer i Bergen oppgis å være under legemiddelassistert rehabilitering (LAR). Dette er en høyere andel enn blant alle bostedsløse i Norge der andelen er 11 prosent. I Bergen oppgis 62 prosent av alle bostedsløse personer å være avhengig av rusmidler. På landsbasis er det 54 prosent som oppgis å være avhengig av rusmidler. Den høye andelen i LAR i Bergen kan ha sammenheng med at det er en høyere andel rusavhengige bostedsløse i Bergen, men det kan også bety at hjelpeapparatet er mer bevisst på hvem som er rusavhengige, og dermed registrerer flere rusavhengige på grunn av den høye andelen i LAR.

I de siste delene av kapitlet vises en grundigere beskrivelse av noen grupper bostedsløse personer i Bergen. I de gruppene der antall personer er få viser vi ikke samletabeller, men beskriver gruppa med tekst. Det er interessant å se nærmere på enkeltgrupper fordi det kan gi en pekepinn i forhold til utfordringer til ulike gruppene har, og kan dermed også gi noen indikasjoner på behov som kommunen kan nyttiggjøre seg av i det boligsosiale arbeidet.

3.5 Bostedsløse med avhengighet av rusmidler

I Bergen oppgis 62 prosent av alle bostedsløse å være avhengig av rusmidler. Den høye andelen rusavhengige medfører at de utgjør størsteparten av alle bostedsløse i Bergen, og det er derfor ikke store forskjeller mellom denne gruppa og hele gruppa bostedsløse personer i Bergen. Samletabellen (tabell 3.13) viser likheter og ulikheter mellom rusavhengige bostedsløse og alle bostedsløse i Bergen. Den viser også tall for bostedsløse rusavhengige i hele landet.

Tabell 3.13 *Samletabell for bostedsløse personer med rusavhengighet i Bergen, alle bostedsløse i Bergen og alle bostedsløse personer med rusavhengighet i Norge i 2012.*

Kjennetegn	Rusavh. Bergen	Alle i Bergen	Rusavh. Norge
Kjønn			
- Menn	77	74	76
- Kvinner	23	26	24
- Alder			
- <25 år	16	17	20
- 25-34	37	31	32
- 35-44	25	25	26
- > 45 år	22	27	22
Inntektskilder			
- Arbeidsinntekt/dag-/sykepenger	3	4	4
- Pensjon: alder/uføre/ annet	19	22	22
- Andre offentlige overføringer	27	22	32
- Sosialhjelp	42	39	34
- Ingen kjente/annet/ubesvart	3	12	8
Fødeland			
- Norge	92	83	90
Oppholdssteder			
- Venner, kjente, slektninger	30	32	34
- Midlertidig botilbud/krisesenter	28	29	24
- Institusjon/fengsel	27	26	29
- Natthjem/sover ute el. Lignende	6	4	7
- Annet/vet ikke	9	9	6
Tid som bostedsløs			
- Langvarig bostedsløs	78	67	70
- Nytt, akutt problem	9	13	14
- Annet/vet ikke/ubesvart	13	14	16
Viktigste problemsituasjoner			
- Har psykisk sykdom	40	39	46
- IAR	28	18	19
- Venter på behandling	27	18	25
- Utskrevet fra institusjon	22	16	23
- Høy gjeld	21	17	22
- Kastet ut av bolig	19	18	29
- Individuell plan	16	12	20

Blant bostedsløse rusavhengige i Bergen er andelen menn litt høyere enn blant alle bostedsløse i Bergen. 77 prosent av rusavhengige bostedsløse er menn, mens andelen er 74 prosent blant alle. Andelen unge rusavhengige under 25 år er 16 prosent. Dette er på nivå med alle bostedsløse personer i Bergen, men under andelen unge rusavhengige på landsbasis, som er 20 prosent. Dette har sammenheng med at andelen unge bostedsløse i Bergen er nokså lav. 37 prosent av de rusavhengige bostedsløse i Bergen er mellom 25-34 år. Dette er en høyere andel enn det er blant alle bostedsløse i Bergen, og blant alle bostedsløse rusavhengige i Norge. 22 prosent av bostedsløse med rusavhengighet i Bergen er over 45 år. Andelen «eldre» bostedsløse i denne gruppa er lavere enn blant alle bostedsløse personer i Bergen (27 prosent), og kan tyde på at personer over 45 år med et rusproblem oftere har bolig enn yngre rusavhengige, eller at rusproblematikk er mer utbredt blant yngre bostedsløse enn blant eldre. I Bergen ser vi at sosialhjelp som viktigste inntektskilde oppgis for hele 42 prosent av bostedsløse rusavhengige. Dette er høyere enn blant alle bostedsløse i Bergen (39 prosent), og markant høyere enn alle bostedsløse med rusavhengighet i Norge (34 prosent).

Rusavhengighet kan se ut til å være mest utbredt blant personer som er født i Norge. I Bergen er andelen norskfødte bostedsløse 83 prosent, mens når vi ser på de bostedsløse som oppgis å være rusavhengige så er andelen norskfødte 92 prosent. Den samme tendensen ser vi i hele populasjonen. Mens andelen norskfødte bostedsløse er 77 prosent (ikke vist i tabellen) blant alle bostedsløse, er andelen norskfødte 90 prosent blant rusavhengige bostedsløse i hele landet.

30 prosent oppholder seg midlertidig hos venner, bekjente eller slektninger. Dette er en litt lavere andel enn blant alle bostedsløse i Bergen (32 prosent) og alle rusavhengige bostedsløse i Norge (34 prosent). 28 prosent oppholder seg i midlertidig botilbud. Andelen er litt høyere enn for rusavhengige i hele landet, men på nivå med alle bostedsløse personer i Bergen. Seks prosent sover ute eller er i ulike typer akutt overnatting. Andelen er litt høyere enn blant alle bostedsløse personer i Bergen, men ikke mye (to prosentpoeng).

Når vi ser på den bostedsløse personens historikk ser vi at det er markante forskjeller mellom de som oppgis å være rusavhengige og de som ikke er det. Nær fire av fem, 78 prosent, av de som er

rusavhengige oppgis å være langvarig bostedsløs (bostedsløs mer enn seks måneder). Blant alle bostedsløse personer i Bergen er andelen 67 prosent. Når vi ser på hele landet er det 70 prosent av de som oppgis å være rusavhengige som er langvarig bostedsløse.

Av viktige situasjoner som er til stede i livet til den bostedsløse ser vi at 40 prosent av de som oppgis å være rusavhengige også oppgis å ha en psykisk sykdom. Dette er på nivå med alle bostedsløse personer i Bergen, men lavere enn for rusavhengige i hele landet

3.6 Langvarig bostedsløse

I det følgende skal vi vise noen kjennetegn ved langvarig bostedsløse personer i Bergen og i Norge. En kan argumentere for at bostedsløse som har vært bostedsløse i mer enn seks måneder også kan karakteriseres som langvarig bostedsløse, men her har vi skilt ut de som opplever det som et tilbakevendende problem over flere år. Grunnen til det er at vi ønsker å belyse situasjonen til de aller mest vanskeligstilte.

Når det gjelder alder og kjønn skiller langvarig bostedsløse seg lite fra resten av de bostedsløse personene i Bergen. 28 prosent er kvinner og den største andelen er mellom 25-34 år. Heller ikke når vi ser på viktigste inntektskilder er det store skilnader mellom langvarig bostedsløse og alle bostedsløse i Bergen. 41 prosent har sosialhjelp som sin viktigste inntektskilde. Det er minimalt høyere enn blant alle bostedsløse i Bergen (39 prosent) og noe høyere enn blant alle langvarige bostedsløse i Norge (36 prosent). 28 prosent har pensjon som sin viktigste inntektskilde. Dette er noe høyere enn blant alle bostedsløse i Bergen, men på nivå med langvarig bostedsløse i hele landet.

88 prosent av langvarig bostedsløse personer er født i Norge. Dette er en noe høyere andel enn blant alle bostedsløse i Bergen der andelen er 83 prosent. Også på landsbasis er denne gruppa oftere født i Norge enn blant alle bostedsløse (85 versus 77 prosent).

Tabell 3.14 *Samletabell for langvarig bostedsløse i Bergen, alle bostedsløse i Bergen og langvarig bostedsløse i Norge. Prosent*

Kjennetegn	Langvarig Bergen	Alle Bergen	Langvarig Norge
Kjønn			
- Menn	72	74	74
- Kvinner	28	26	26
- Alder			
- <25 år	15	17	15
- 25-34	34	31	33
- 35-44	24	25	27
- > 45 år	28	27	27
Inntektskilder			
- Arbeid/dag-/sykepenger	2	4	4
- Pensjon: alder/ uføre/ annet	28	22	27
- Andre off. overføringer	23	22	26
- Sosialhjelp	41	39	36
- Ingen kjente/annet/ubesvart	6	12	8
Fødeland			
- Norge	88	83	85
Oppholdssteder			
- Venner, kjente, slektninger	25	32	31
- Midlertidig tilbud/krisesenter	29	29	28
- Institusjon/fengsel	32	26	25
- Natthjem/ sover ute	6	4	9
- Annet/ vet ikke	9	9	6
Viktigste problemsituasjoner			
- Avhengig av rusmidler	78	62	79
- Har psykisk sykdom	46	39	47
- Venter på behandling	25	18	22
- LAR	25	18	19
- Høy gjeld/gjeldsoffer	24	17	25
- Utskrevet fra institusjon	21	16	23
- Individuell plan	12	12	17

En av tre langvarig bostedsløse personer i Bergen oppholder seg i fengsel eller institusjon på kartleggingstidspunktet. Det er noe høyere enn for alle bostedsløse i Bergen og for langvarig

bostedsløse i Norge. En av fire oppholder seg midlertidig hos venner, kjente og slektninger. Det er noe lavere enn blant alle bostedsløse personer i Bergen. Også for landet som helhet er andelen langvarig bostedsløse personer som oppholder seg hos venner, kjente, slektninger lavere enn blant alle bostedsløse. En årsak til dette kan være at personer som har vært bostedsløse over lenger tid «sliter ut» nettverkene sine, og dermed ikke har like mange alternativer for opphold hos andre. 29 prosent oppholder seg i midlertidig botilbud. Dette er på nivå med alle bostedsløse i Bergen og langvarig bostedsløse personer i hele landet. Seks prosent er uten overnatting/- i akutt overnatting. Det er lavere enn landsgjennomsnittet for langvarig bostedsløse (ni prosent), men høyere enn blant alle bostedsløse i Bergen (fire prosent).

78 prosent av langvarig bostedsløse personer oppgis å være avhengig av rusmidler. I tabell 3.14 så vi også en nær sammenheng mellom rusavhengighet og langvarig bostedsløshet. Andelen rusavhengige blant alle bostedsløse personer i Bergen er 62 prosent. 46 prosent har en psykisk sykdom. Det er omtrent likt som for langvarig bostedsløse i hele landet, og noe høyere enn for alle bostedsløse i Bergen (39 prosent). En av fire langvarig bostedsløse i Bergen venter på behandling og en av fire er under LAR. 12 prosent har individuell plan blant langvarig bostedsløse i Bergen. Generelt ligger Bergen lavere enn landsgjennomsnittet når det gjelder bostedsløse personer med individuell plan, men forskjellene er større når vi ser på langvarige bostedsløse personer. Andelen langvarige bostedsløse personer med individuell plan i hele landet er 17 prosent, fem prosentpoeng høyere enn Bergen.

3.7 Unge bostedsløse personer

Bergen har en relativt lav andel unge bostedsløse under 25 år: 17 prosent (97 personer) versus 23 prosent på landsbasis. Av de 97 er 30 personer under 20 år. Selv om Bergen har en lavere andel unge bostedsløse personer, er det likevel viktig at kjennetegn ved gruppa fremheves slik at kommunen har best mulig utgangspunkt for å bistå denne gruppa på en god måte.

Tabell 3.15 *Samletabell for bostedsløse <25 år i Bergen, alle bostedsløse personer i Bergen og bostedsløse <25 år i hele Norge.*

Kjennetegn ved unge bostedsløse	Unge i Bergen	Alle i Bergen	Unge i Norge
Kjønn			
- Menn	66	74	68
- Kvinner	33	26	32
Inntektskilder			
- Arbeidsinntekt /dag-/sykepenger	6	4	8
- Pensjon: alder/uføre/annet	-	22	4
- Andre offentlige overføringer	25	22	28
- Sosialhjelp	44	39	39
- Ingen kjente/annet/ubesvart	17	12	5
Fødeland			
- Norge	85	83	77
- Afrika	7	6	8
Oppholdssteder			
- Midlertidig hos venner, kjente, slekt	47	32	54
- Midlertidig botilbud/krisesenter	14	29	16
- Institusjon/fengsel	28	26	20
- Natthjem/sover ute el. lignende	-	4	3
- Annet/vet ikke	7	9	7
Tid som bostedsløs			
- Langvarig bostedsløs	57	67	50
- Nytt akutt problem	16	13	26
- Annet/vet ikke/ubesvart	28	19	25
Viktigste problemsituasjoner			
- Avhengig av rusmidler	62	62	49
- Psykisk sykdom	23	39	40
- Venter på å komme i behandling	22	18	26
- Utskrevet fra institusjon siste 6 mnd	18	16	26
- Kastet ut av bolig siste 6 mnd	17	18	20

Det første vi ser i tabell 3.15 er at andelen kvinner er betydelige høyere blant unge bostedsløse enn blant alle bostedsløse i Bergen. En av tre unge bostedsløse er kvinner, mens andelen kvinner blant alle bostedsløse er 26 prosent. Når vi ser på viktigste inntektskilder

blant unge bostedsløse er det interessant at 44 prosent mottar sosialhjelp. Dette er en høyere andel enn blant alle bostedsløse i Bergen og blant unge bostedsløse i hele landet (begge 39 prosent). For hele 17 prosent av de unge bostedsløse oppgis ingen kjent inntekt eller respondenten svarer «vet ikke» eller unnlater å svare på spørsmålet. Dette er markant høyere enn blant unge bostedsløse i hele landet der andelen er fem prosent. Det er også høyere enn blant alle bostedsløse i Bergen (12 prosent).

Nær halvparten (47 prosent) av unge bostedsløse personer i Bergen oppholder seg midlertidig hos venner, kjente, slektninger. Andelen er langt høyere enn blant alle bostedsløse personer i Bergen. Dette kan ha sammenheng med at noen unge fortsatt kan ha et nettverk av personer med bolig som de kan oppholde seg hos (se f.eks. Johannessen 2013). 14 prosent oppholder seg i midlertidig botilbud. Dette er på nivå med unge bostedsløse i hele landet, men en del lavere enn blant alle bostedsløse i Bergen (29 prosent). 28 prosent er i institusjon eller fengsel på kartleggingstidspunktet. Det er på samme nivå som alle bostedsløse i Bergen og tyder på at unge ikke skiller seg fra eldre i forhold til opphold i fengsel og institusjon. Andelen er imidlertid noe høyere enn for unge bostedsløse i hele landet (20 prosent). Ingen i denne gruppa er uten ordnet overnatting for kommende natt eller i akutt overnatting.

Over halvparten av de unge bostedsløse i Bergen (57 prosent) har vært bostedsløse i mer enn seks måneder. Det er noe lavere enn blant alle bostedsløse i Bergen (67 prosent), men høyere enn blant unge bostedsløse i hele landet (50 prosent). 16 prosent i denne gruppa i Bergen opplever bostedsløsheten som et nytt, akutt problem. Det er betydelig lavere enn blant unge bostedsløse i hele landet der det er 26 prosent som opplever bostedsløsheten som et nytt, akutt problem.

Blant unge bostedsløse personer i Bergen er rusavhengighet like utbredt som blant alle bostedsløse i Bergen (62 prosent). Dette er betydelig høyere enn blant unge bostedsløse i hele landet, der om lag halvparten oppgis å være avhengig av rusmidler. 23 prosent oppgis å ha en psykisk sykdom. Dette er langt lavere enn blant alle bostedsløse i Bergen og blant unge bostedsløse i hele landet (henholdsvis 39 og 40 prosent). 18 prosent er utskrevet fra institusjon de siste seks månedene, og unge skiller seg således ikke

fra bostedsløse generelt i Bergen. Det er imidlertid en noe lavere andel enn blant unge bostedsløse i hele Norge, der andelen er 26 prosent.

3.8 Bostedsløse barnefamilier

I Bergen er det 16 foreldre som er bostedsløse med til sammen 23 barn. Her ser vi på personer som oppgis å være bostedsløse sammen med barna. Det lave antallet gjør at vi ikke kan fremstille kjennetegn ved gruppa i en egen tabell. Vi vil likevel beskrive noen kjennetegn ved gruppa, da dette er en prioritert gruppe innenfor det boligsosiale feltet.

Nær 70 prosent av foreldrene som er bostedsløse sammen med mindreårige barn, er kvinner. 38 prosent er født i Norge. Den største gruppa etter dette er født i Afrika. En av tre oppgis å være gift eller samboende på kartleggingstidspunktet. I forhold til inntektskilder er «annet» den største gruppa. Her finner vi ulike typer stønader og foreldrepenger. Etter «annet» er arbeidsavklaringspenger og sosialhjelp størst. Men når det gjelder inntekter er foreldrene ganske spredt på de ulike inntektsgruppene.

Den vanligste oppholdsformen er midlertidig hos venner, kjente, slektninger. Etter midlertidig opphold hos venner, kjente, slektninger er opphold i midlertidig botilbud vanligst. Noen få oppholder seg også i kresesenter på kartleggingstidspunktet.

Halvparten av foreldrene som er bostedsløse sammen med sine mindreårige barn, opplever bostedsløsheten som et nytt akutt problem. Når vi ser på ulike situasjoner som inngår i den bostedsløses liv er det «kastet ut av bolig siste seks måneder» som er vanligst blant barnefamiliene. For noen få oppgis det at de er kastet ut på grunn av samlivsbrudd/konflikt, men flestparten er ikke det. Noen få bostedsløse foreldre har høy gjeld. Ingen oppgis å være avhengige av rusmidler eller ha en psykisk sykdom.

3.9 Oppsummering

Bergen har en lavere kvinneandel blant bostedsløse enn gjennomsnittet for alle bostedsløse: En av fire er kvinner og tre av fire er menn. En av ti er enslige. Fordeling av inntektskilder blant bostedsløse i Bergen følger profilen for alle bostedsløse i landet,

men en større andel i Bergen har sosialhjelp og relativt færre har andre offentlige overføringer og arbeidsrelatert inntekter.

De aller fleste bostedsløse er født i Norge og Bergen ligger her godt over gjennomsnittet for storbyene (84 versus 68 prosent). Andelen født utenfor Norge summerer til 15 prosent, og andelen født i Afrika er 6 prosent og i Asia 2 prosent. Total 11,3 prosent av befolkningen i Bergen er innvandrere. 5,1 prosent er ikke vestlige innvandrere. Innvandrerbefolkningen er noe overrepresentert blant bostedsløse. Vi tar forbehold om at personer født utenfor Norge ikke er direkte sammenlignbart med kategorien innvandrere. Det kan være flere med innvandrerbakgrunn blant bostedsløse enn de som er født utenfor Norge.

62 prosent av bostedsløse er avhengige av rusmidler. Andelen er høyere i Bergen enn i landet for øvrig og i andre storbyer. 39 prosent har en psykisk sykdom og Bergen ligger her på landsgjennomsnittet. Bergen har relativt færre som er kastet ut av boligen siste seks måneder sammenlignet med storbygruppa og populasjonen av bostedsløse. Den ”typiske” bostedsløse er mer dominerende i Bergen enn i hele populasjonen av bostedsløse og storbyene: Enslig mann i tretti- eller førtiårene med avhengighet av rusmidler og en lang historikk som bostedsløs.

En av fire bostedsløse i Bergen har mindreårige barn. 11 prosent av disse er bostedsløs sammen med barna. Bergen har registrert til sammen 23 barn som er bostedsløse sammen med foreldre. Antallet er det laveste blant alle de fire storbyene. Som vist i kapittel 3 har bostedsløse barnefamilier høy prioritet til kommunal bolig i Bergen. Det kan forklare den relativt lave andelen bostedsløse barnefamilier og den relativt sett høyere andelen ”typiske” bostedsløse; mannen med langvarig bostedsløshet og et tungt rusproblem.

4 Vanskeligstilte på boligmarkedet

Dette kapitlet belyser om vanskeligstilte på boligmarkedet i Bergen: Omfang, boligbehov og tjenestebehov. Kapitlet er basert på flere kvantitative undersøkelser. Den mest omfattende er en kartlegging gjennomført i de åtte bydelene, Boligetaten og Etat for psykisk helse og rustjenester som en del av foranalysen for boligsosialt velferdsprogram. Kartleggingen ble gjennomført i mars/april 2014. Undersøkelsen er nærmere redegjort for i kapittel en under metode og datainnsamling.

Respondentene i undersøkelsen – NAV-kontorene i bydelene, Boligetaten og Etat for psykisk helse og rustjenester – har kontakt med noe ulike grupper av vanskeligstilte på boligmarkedet, og de har ulike forutsetninger for å fylle ut registreringsskjemaet. Enkelte av rutene i en del tabeller i dette kapitlet er derfor åpne (ikke besvart av respondenten).

Videre er noen av dataene fra den nasjonale kartleggingen av bostedsløse (jfr. kapittel 3) anvendt også i dette kapitlet. Antall bostedsløse er fordelt ned på bydeler, og noen steder er tallene fra den nasjonale kartleggingen av bostedsløs sammenholdt med kartleggingen av vanskeligstilte gjennomført i Bergen. Kriminalomsorgen region Vest har gjort en kartlegging av boligsituasjonene blant innsatt. På tidspunktet for kartleggingen var det relativt få innsatte med tilhørighet i Bergen, og som var bostedsløse/hadde et boligproblem. Dataene fra denne kartleggingen gir derfor begrenset anvendelse.

Vi vil minne om at dataene fra de nevnte undersøkelsene har ulike karakter. Kartleggingen av bostedsløse gir data for enkeltindivider. Kartleggingen av vanskeligstilte (2014) er samlede rapporteringer på omfang og kjennetegn ved grupper fra henholdsvis bydelene,

Boligetaten og Etat for psykisk helse og rustjenester, og gir individdata. Vi regner med at det er et stort overlapp av personer mellom, på den ene siden, personer rapportert fra bydelene og, på den andre siden, fra de to etatene. Det bør også være overlapp: De fleste eller svært mange av personene som er registrert ved NAV-kontorene eller kjent av bydelene som bostedsløse eller med et boligproblem, må antas å stå på liste til kommunal bolig hos Boligetaten. Etat for psykisk helse og rustjenester har kontakt med en mer begrenset gruppe vanskeligstilte på boligmarkedet. Et viktig poeng er at disse gruppene av respondenter har kontakt med noe ulike grupper: Samlet gir alle datakildene et solid bilde av bostedsløse og andre med et udekket bolig- og oppfølgingsbehov i Bergen.

Kartleggingen til bydelene, Boligetaten og etat for psykisk helse og rustjenester ble gjennomført våren 2014, mens den nasjonale kartleggingen av bostedsløse ble gjennomført i uke 48 i 2012. Det er altså godt og vel ett år i mellom de to kartleggingene. I en by med Bergens størrelse vil profil og antall bostedsløse gjennomgå ganske små forandringer i løpet av et år¹³. Det er heller karakteren av de ulike kartleggingene – hvordan de gjennomføres – som gjør at tallene ikke kan sammenlignes direkte, enn tidsspennet mellom dem.

4.1 Bostedsløse i bydelene

I denne delen av kapitlet, før vi presenterer de samlede dataene, gir vi en oversikt over bostedsløse i bydelene basert på tallene fra den nasjonale kartleggingen av bostedsløse. Antall bostedsløse personer i Bergen 616¹⁴. En del bostedsløse er registrert uten tilhørighet i en bydel. Antall bostedsløse i bydelene er derfor lavere enn de totale antall bostedsløse i Bergen.

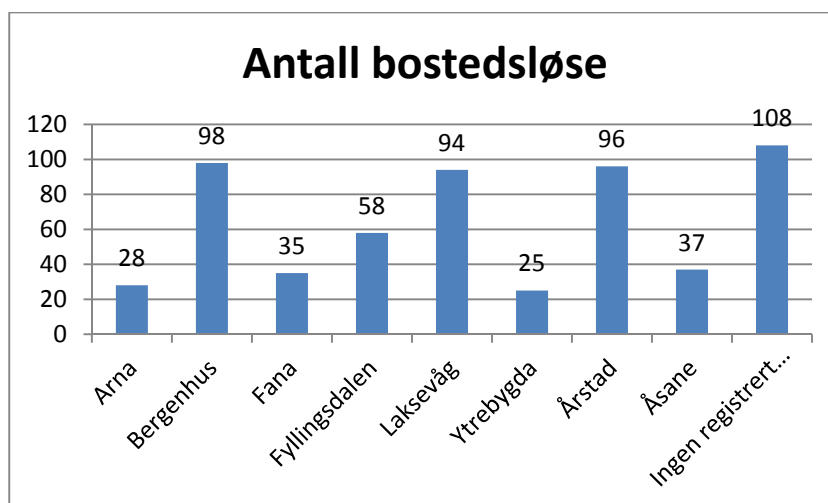
Figur 4.1 viser at det er stor forskjell mellom de ulike bydelene når det gjelder antall bostedsløse personer. Bergenhus, Laksevåg og Årstad hadde flest bostedsløse personer i 2012. Alle tre bydeler hadde rett under 100 personer. 108 bostedsløse personer er ikke oppgitt med noen bydelstilhørighet.

---

¹³ Nasjonale kartlegginger av bostedsløse er gjennomført fem ganger i perioden 1996-2012. Vi har sett at endringene i populasjonen skjer forholdsvis sakte.

¹⁴ Tallet er forsiktig vektet opp for å kompensere for frafall av respondenter.

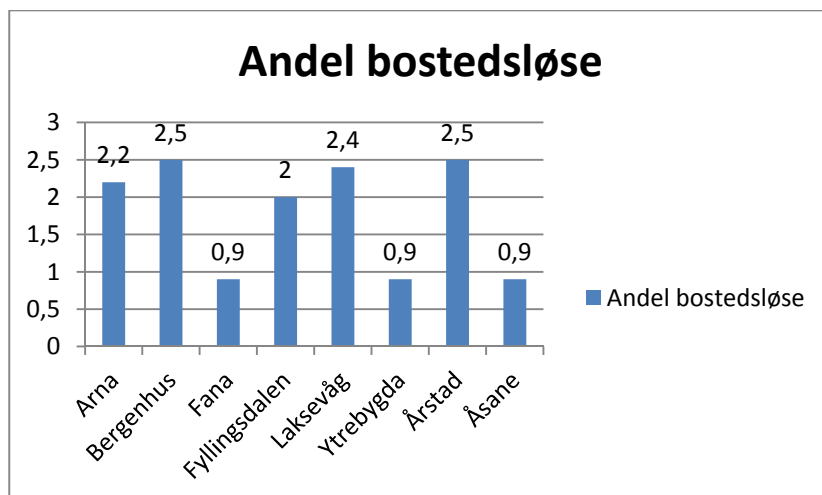
Figur 4.1 *Antall bostedsløse personer i Bergen kommune i 2012 etter bydelstilhörighet.*

Når vi ser på antall bostedsløse i bydelene får vi et bilde av hvor de største boligsosiale utfordringer i kommunen befinner seg. Det er imidlertid også interessant å se på andel bostedsløse, det vil si antall bostedsløse per 1000 innbygger. Da får vi et relativt tall som tar høyde for ulikt befolkningstall i bydelene. Figur 4.2 viser andelen bostedsløse i de åtte bydelene.

Bildet er nokså likt som i figur 4.1. Bergenhus, Laksevåg og Årstad har en høy andel bostedsløse personer. Den største forskjellen fra er bydel Arna som med sine 28 bostedsløse personer likevel har en andel bostedsløse som er nesten like høy som i de tre bydelene med høyest antall og andel. Fyllingsdalen har også en relativt høy andel bostedsløse sammenlignet med Fana, Ytrebygda og Åsane.

Figur 4.2 *Antall bostedsløse per 1000 innbygger etter bydeler.*

4.2 Vanskeligstilte på boligmarkedet i

Skjemaet som er brukt til kartlegging i bydelen og etatene er delt inn i spørsmål som beskriver kjennetegn ved målgruppa, hvor de oppholder seg, hva deres situasjon på boligmarkedet var på registreringstidspunktet samt hvilke behov de har i forhold til bolig og eventuelle tjenester. I kartleggingskjemaet har vi bedt respondentene om å oppgi antall personer for hvert spørsmål (se vedlegg 2).

Tabell 4.1 gir en oversikt over bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet i alle bydelene i Bergen. Her har vi delt dem inn etter kjønn (andel) og husstander med barn (antall). N viser antall bostedsløse og vanskeligstilte i hver bydel.

Tabell 4.1 *Bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet etter bydel og (prosent), samt antall husstander med barn og samlet antall barn.*

	Arna	Bergen -hus	Fana	Fyllings dalen	Lakse- våg	Ytre- bygda	Årstad	Åsane
Menn	94	73	66	71	76	76	75	69
Kvinner	6	27	34	29	24	24	25	31
Alle	100 N:18	100 N:108	100 N:50	100 N:42	100 N:105	100 N:37	100 N:116	100 N:48
Antall husstand. med barn	0	5	4	3	1	2	5	1
Antall barn	0	7	5	3	2	7	10	2

Vi ser at andelen kvinner ligger rundt 25-30 prosent i de fleste bydelene. Unntaket er Arna, der andelen kvinner er seks prosent. Her er det imidlertid kun rapportert inn 18 bostedsløse og/eller vanskeligstilte på boligmarkedet, og noen få individer fra eller til i en av kategoriene vil gi store prosentvise utslag. Antall bostedsløse og vanskeligstilte som bydelene (N) har meldt inn ligger ganske nært tallene i den nasjonale kartleggingen av bostedsløse (figur 4.1). Når vi ser på antall husstander med barn er det fem husstander i Bergenhus og Årstad. Dette er bydelene med flest bostedsløse barnefamilier. Til sammen er det rapportert inn 36 barn. Det er rapportert inn flere barnefamilier og barn i denne undersøkelsen enn i 2012. Dette kan henge sammen med at vanskeligstilte i uegnet bolig ikke kartlegges i den nasjonale kartleggingen, noe vi har gjort i denne undersøkelsen. For øvrig dreier det seg om svært små tall, og mindre variasjoner vil gi klare utslag.

Tabell 4.2 *Bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarked etter kjønn (prosent), antall husstander med barn og antall barn. Flere datakilder.*

	Alle bydelene	Etat for psyk/rus	Boligetaten	Kartlegging NIBR
Menn	74	53	75	74
Kvinner	26	47	25	26
Alle	100 N:524.	100 N:112	100 N:406	100 N:579
Antall husstander med barn	19	I.r.	7	16
Antall barn	36	I.r.	11	23

I.r.: Ikke rapportert

Tabell 4.2 viser andel menn og kvinner, samlet antall bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet samt antall husstander med barn og antall barn for bydelene samlet, for Etat for psykisk helse og rustjenester og for Boligetaten. I tillegg har vi tatt med tall for Bergen fra den nasjonale kartleggingen av bostedsløse personer i 2012. Det første vi ser av tabellen er at andelen menn og kvinner er nokså likt i bydelene, i Boligetaten og i NIBRs kartlegging. Hos Etat for psykisk helse og rustjenester derimot er det en mye jevnere fordeling på kjønn: Nær halvparten av de bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet her er kvinner. Gruppen bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet, som denne etaten har kontakt med, er mye mindre og av en noe annen karakter enn bydelene og Boligetaten. Dette har også å gjøre med at de kun er i kontakt med bostedsløse personer som har psykisk sykdom og/eller rusproblematikk. Antall registrerte husstander med barn er høyest i bydelene. Til sammen rapporterer bydelene inn 118 personer mer enn det Boligetaten gjør, og det er derfor ikke oppsiktsvekkende at de også rapporterer inn flere barnefamilier. Forskjellen er spesielt tydelig når vi ser på antall barn. 36 versus 11 barn er rapportert inn fra henholdsvis bydelene og Boligetaten. Det må bety at bydelene kjenner til barnefamilier som er bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet uten at disse blir søkere til kommunal bolig. Mulige forklaringer kan være at familiene ikke oppfyller kriteriene til kommunal bolig, eller at

bydelen mener at det er bedre for familien å bosettes i det private markedet.

4.2.1 Aldersgrupper

Over halvparten av bostedsløse personer i Bergen er mellom 25-44 år, og den største gruppa er mellom 25-34 år. Andelen unge bostedsløse var lavere enn landsgjennomsnittet og andelen eldre var omtrent likt som landsgjennomsnittet. Tabell 4.3 viser at fordeling på aldersgrupper i de ulike bydelene fra kartlegging av bostedsløse 2012.

Tabell 4.3 *Bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet etter bydel og alder. Prosent.*

	Arna	Bergen -hus	Fana	Fyllings -dalen	Lakse- våg	Ytre- bygda	Årstad	Åsane
<25 år	11	15	11	33	15	5	11	13
25-34 år	33	30	31	31	31	41	38	44
35-44 år	39	25	33	17	25	24	29	29
>44 år	17	30	25	19	29	30	22	15
Alle	100 N:18	100 N:108	100 N:55	100 N:42	100 N:105	100 N:37	100 N:116	100 N:48

Det første vi kan lese ut av tabellen er at andelen unge under 25 år varierer mye mellom bydelene. I Fyllingsdalen er en av tre bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet under 25 år, mens det i Ytrebygda er fem prosent unge under 25 år. I begge bydelene er det imidlertid få bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet og få individer i den ene eller andre aldersgruppa vil derfor kunne gi store prosentvise utslag. I nær alle bydelene er den største andelen bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet mellom 25-34 år.

Tabell 4.4 *Bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet etter alder. Prosent. Flere datakilder*

	Alle bydelene	Etat for psyk /rus	Boligetaten	Kartlegging NIBR
<25 år	14	21	17	17
25-34 år	35	32	32	31
35-44 år	27	16	28	25
45-54 år	18	16	15	19
>54 år	7	14	8	8
Alle	101 N:524	99 N:112	100 N:405	100 N:579

Tabell 4.1 viser aldersfordelingen i alle bydeler, i Etat for psykisk helse og rustjenester, Boligetaten og tall fra den nasjonale kartleggingen. Det er ikke store forskjeller i aldersfordeling mellom de ulike respondentene. I Etat for psykisk helse og rustjenester er aldersfordelingen noe jevnere enn hos bydelene og Boligetaten, men ut over det er det ikke store forskjeller.

4.2.2 Helsesituasjon

Forskning har vist at helsesituasjonen til bostedsløse personer ofte er dårligere enn blant resten av befolkningen (Dyb og Johannessen 2013). I undersøkelsen har vi spurt om hvor mange personer bydelene/etatene er kjent med har ulike typer sykdom/lidelser. Tabell 4.5 viser svarene for alle bydelene i Bergen. Fordi en person kan ha flere lidelser summerer tabellen ikke til 100.

Tabell 4.5 *Bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet etter helseproblemer. Prosent. Summerer ikke til 100*

	Arna	Bergen -hus	Fana	Fyllings -dalen	Lakse- våg	Ytre- bygda	Årstad	Åsane	Krim.o msorg
ROP-lidelse	39	42	24	12	42	54	22	23	
Avhengig av rusmidler	28	51	49	57	61	32	35	67	
Psykisk lidelse	11	34	5	5	28	11	13	4	
Funksjonsh sykdom	5	8	5	2	3	-	-	-	
Ingen av helseprobl.	11	6	11	5	-	5	20	-	
Vet ikke	5	5	4	14	2	3	10	6	
Annet	-	6	-	5	-	5	-	-	

I de fleste bydelene er det en relativt høy andel bostedsløse personer/vanskeligstilte på boligmarkedet som har ROP-lidelser (samtidig rusmiddelavhengighet og psykisk lidelse). Hele 54 prosent oppgis å ha en slik lidelse i Ytrebygda. I Laksevåg og Bergenhus er andelen 42 prosent. Når vi ser på bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet med rusavhengighet er det Åsane som rapporterer inn den høyeste andelen: 67 prosent er avhengige av rusmidler. Den laveste andelen rusavhengige finner vi i bydel Arna (28 prosent). Andelen bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet med psykisk lidelser varierer veldig mellom bydelene. I bydel Bergenhus er det 34 prosent som oppgis å ha en psykisk lidelse, mens andelen er fire prosent i Åsane. Andelen bostedsløse/vanskeligstilte med funksjonshemming er lav i alle bydeler. Seks av åtte bydeler rapporterer at de har bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet som ikke har noen av de nevnte helseproblemene. I Årstad er det faktisk hele 20 prosent som ikke har noen av de nevnte helseproblemene. Undersøkelsen fra Kriminalomsorgen viser at av de 72 innsatte som skal løslates til Bergen har under ti personer ROP-lidelser. 28 personer oppgis å være avhengig av rusmidler, mens 15 oppgis å ha en psykisk sykdom.

4.2.3 Historikk som bostedsløs

Tabell 4.6 *Historikk som bostedsløs i Bergen kommune etter bydel. Prosent. Summerer ikke til 100.*

	Arna	Bergen -hus	Fana	Fyllings -dalen	Lakse- våg	Ytre- bygda	Årstad	Åsane
Nytt akutt problem	22	13	24	21	10	19	14	6
Tilbakevend flere år	22	67	47	17	50	38	22	58
Halv år +	56	56	27	55	48	41	56	83
Vet ikke	-	9	2	7	2	3	9	-

Tabell 4.6 viser at bostedsløsheten eller den vanskelige situasjonen på boligmarkedet i all hovedsak er langvarig i alle bydelene. Fana er den bydelen som har størst andel som opplever bostedsløsheten/den vanskelige bosituasjonen som ett nytt, akutt problem (24 prosent). Åsane er den bydelen der færrest opplever bostedsløsheten/den usikre bosituasjonen som et nytt, akutt problem, kun seks prosent opplever det som et nytt, akutt problem her. I Bergenhus opplever hele 67 prosent av de bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet at situasjonen er tilbakevendende over flere år, mens 22 prosent i Årstad og 17 prosent i Fyllingsdalen opplever dette. Nær halvparten av alle bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet har vært i situasjonen i mer enn seks måneder. Unntaket er Åsane, der hele 83 prosent har vært i situasjonen i mer enn seks måneder. Fana er den bydelen som har lavest andel som har vært i situasjonen i mer enn seks måneder (27 prosent). Fordi noen bydeler har plassert personer inn i flere kategorier kan vi ikke lage et tydelig skille mellom de som har vært bostedsløse i mer enn seks måneder, og de som har vært det tilbakevendende over flere år. Det vi imidlertid kan si er at det samlet er en høy andel bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet som opplever situasjonen som tilbakevendende over flere år. Tallene kan tolkes slik at noen har vært tilbakevendende bostedsløse over flere år, og at situasjonen nå har vart i mer enn seks måneder.

Tabell 4.7 *Bosituasjon/ oppholdsform blant bostedsløse/ vanskeligstilte på boligmarkedet i Bergen i 2014. Prosent¹⁵.*

Bosituasjon/ oppholdsform	Alle bydeler	Bolig- etaten	Kartlegging NIBR
Institusjon inkl. barnevernsinst.	6	I.r.	18
Fengsel	4	I.r.	8
Venner, kjente, slektninger	38	55	32
Midlertidig botilbud	30	29	30
Bor i uegnet bolig og kvalifiserer til komm. Bolig	12	I.r.	I.r.
Krisesenter	1	I.r.	1
Vet ikke	9	I.r.	4
Annet	5	16 ¹⁶	5

I.r: Ikke rapportert

Det er bydelene som har best oversikt over hvor bostedsløse/ vanskeligstilte på boligmarkedet oppholder seg. I denne tabellen har vi kun tatt med bydelene, Boligetaten og tall fra den nasjonale kartleggingen. Etat for psykisk helse og rustjenester hadde oppgitt bosituasjon for en svært liten andel av dem de rapporterte inn, og vi har derfor ikke vist tall fra dem her. Tabell 4.7 viser at den største andelen oppholder seg midlertidig hos venner, kjente, slektninger. For alle bydelene er det 38 prosent av de bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet som er i denne bosituasjonen. Blant de som Boligetaten har innrapportert oppholder hele 55 prosent seg hos venner, kjente, slektninger. Det er interessant at det er såpass stor forskjell mellom hva bydelene rapporterer og hva Boligetaten rapporterer i forhold til opphold hos venner, kjente, slektninger. Tall fra den nasjonale kartleggingen viser at 32 prosent var i denne bosituasjonen på registreringstidspunktet. Dette er nærmere det bydelene

¹⁵ Tabellen summerer ikke til 100. Årsaken er at bydelene har plassert noen personer i flere kategorier, og for NIBRs kartlegging summerer den ikke til 100 fordi vi ikke har med personer som er «uten ordnet overnatting» i denne tabellen.

¹⁶ Denne kategorien inneholder alle som er i en eller annen form for institusjon eller fengsel. Disse skilles ikke hos Boligetaten.

rapporterer inn enn hva Boligetaten innrapporterer, hvilket kan ha sammenheng med at NAV er den viktigste respondenten i kartleggingen av bostedsløse.

Rundt 30 prosent oppholder seg i midlertidig botilbud. Her er det ingen forskjeller mellom bydelene, Boligetaten og den nasjonale kartleggingen. Bydelene rapporterer inn at 12 prosent av de bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet oppholder seg i fengsel/institusjon og skal løslates/utskrives innen to måneder. Dette er merkbart lavere enn andelen bostedsløse i disse oppholdsformene i den nasjonale kartleggingen av bostedsløse. I den nasjonale kartleggingen ble det rapportert inn at 24 prosent av alle bostedsløse personer i Bergen var i fengsel eller i institusjon og skulle løslates/utskrives innen to måneder på kartleggingstidspunktet. Selv om det er godt og vel ett år i mellom de to kartleggingene er forskjellen stor. Det kan tyde på at bydelene i Bergen ikke har full oversikt over personer som oppholder seg i fengsel/institusjon og som skal løslates/utskrives innen to måneder.

12 prosent av alle bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet som bydelene rapporterer inn bor i en uegnet bolig og kvalifiserer til kommunal bolig. Boligetaten har ikke registrert disse i denne undersøkelsen, og de er heller ikke med i den nasjonale kartleggingen.

4.3 Bolig- og tjenestebehov

I dette prosjektet var det viktig for Bergen kommune å få en oversikt over hvilke behov de bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet har. I det boligsosiale arbeidet er dette svært nyttig da det vil kunne vise noen tendenser, og noen behov som kommunen kanskje ikke selv var klar over. Det kan også hende at kommunen allerede vet at dette er behovene, men trenger å få en bekreftelse. I de følgende tabellene viser vi *antall* personer og ikke prosenter. Grunnen til at vi fremstiller det slik er at det kan være nyttig for kommunen å se konkrete tall for behovene. Vi har her slått sammen alle bydelene, og tallene fra Boligetaten og Etat for psykisk helse står for seg selv.

Tabell 4.8 *Boligbehov blant bostedsløse og vanskeligstilte på boligmarkedet i Bergen. Antall.*

Boligbehov	Alle bydelene	Boligetaten	Etat for psykisk helse og rustjenester
Ordinær kommunal utleiebolig	236	422	
Bolig i et ordinært borettslag el. lign.	93	263	
Behov for «hardbruksbolig»	59		
Samlokalisert bolig med andre i samme situasjon	97		
Skjermet bolig/»småhus».	30		
Sykehjemsplass	7		
Annet alternativ	8		112 ¹⁷

Blant bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet har bydelenes og Boligetatens klienter størst behov for «ordinær kommunal bolig» og/eller «Bolig i et ordinært borettslag eller lignende». Her kan en person passe inn i begge kategoriene, og vi ser derfor at antallet til sammen overstiger det antallet bostedsløse/vanskeligstilte som er innrapportert. Vi har bedt bydelene og etatene om å spesifisere hva barnefamilier kan ha av boligbehov, og det er utelukkende «ordinær kommunal bolig» eller «Bolig i et ordinært borettslag eller lignende» som oppgis for disse.

¹⁷ Etat for psykisk helse og rustjenester har spesifisert at «Alle med vedtak fra etat for psykisk helse og rustjenester har en alvorlig psykisk lidelse, og har behov for omfattende tjenester og tilrettelagt bolig».

Kriminalomsorgens undersøkelse viser at 35 personer har bruk for ordinær kommunal bolig og/eller bolig i et rusfritt miljø¹⁸.

59 personer har bruk for en «hardbruksbolig». Dette er personer som trenger boliger som er tilpasset på den måten at de er solide og tåler mer enn vanlige boliger. Det kan for eksempel være at speil og andre knusbare ting er laget i annet materiale. For noen kan det også være nødvendig med gulv som tåler vannlekkasjer og kanskje til og med har installert sluk i flere rom for å beskytte boligen mot eventuelle lekkasjer. Dette kom også fram i intervjuer med hjelpeapparatet, og beskrives nærmere i kapittel 5. Ingen av de kartlagte i Kriminalomsorgens undersøkelse har behov for denne typen bolig ved løslatelse. Samlet oppgir bydelene at 97 personer har behov for bolig som er samlokalisert med andre i samme situasjon. I intervjuene i kommunen kom det fram at det i Bergen nå jobbes med å fremskaffe nettopp denne typen boliger (se kapittel 6). 30 personer har bruk for en skjermet bolig/»småhus». Dette er som regel personer som kan ha utfordringer med å bo tett på andre, og som trenger å bo mer for seg selv. Syv personer har bruk for sykehjemsplass. Eldre rusavhengige som trenger sykehjemsplasser kom også fram i intervjuene som en utfordring kommunen står overfor. Ingen av de kartlagte i Kriminalomsorgens undersøkelse har behov for denne typen tilbud.

Boligetaten rapporterer kun inn personer som har behov for «ordinær kommunal bolig» eller «Bolig i et ordinært borettslag eller lignende». Grunnen de oppgir er at det ikke er differensiert mellom hvilken type bolig den bostedsløse har behov for, og at alle deres klienter derfor står registrert på venteliste til «ordinær kommunal bolig» eller «Bolig i et ordinært borettslag eller lignende». Videre spesifiserer de at «Ettersom 164 personer er registrert med behov for oppfølging knyttet til rusmiddelmisbruk/psykiatri vil disse vanligvis ikke bli tildelt bolig i borettslag».

Etat for psykisk helse og rustjenester mener at ingen av de kategoriene som er beskrevet i registreringsskjemaet passer for deres klienter, og spesifiserer at «alle med vedtak fra etat for

---

¹⁸ Kategoriene i de to undersøkelsene er ikke helt identiske, men refererer til samme type boliger.

psykisk helse og rustjenester har en alvorlig psykisk lidelse og har behov for omfattende tjenester og tilrettelagt bolig».

4.3.1 Behov for tjenester/oppfølging

Det boligsosiale arbeidet handler ikke kun om å skaffe bolig til de som ikke selv klarer det, men også å tilby de rette tjenestene slik at beboerne kan beholde boligen. Det er ikke alle som har behov for tjenester i boligen, men som tabell 4.9 viser, er det en del som trenger tjenester i forskjellig omfang. Tallene i tabellen viser personer som i dag ikke har den boligen og oppfølgingen de trenger. Dette er hjelpeapparatets vurdering av hva som kreves av tjenester for at man skal kunne bosette alle i Bergen i gode og stabile boforhold.

Tabell 4.9 *Behov for tjenester/oppfølging blant bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet i Bergen i 2014. Antall*

Behov for tjenester/oppfølging	Alle bydelene	Boligetaten	Etat for psykisk helse og rustjenester
Ingen tjenester/oppfølging	154	263	
Oppfølging inntil 3 timer pr. uke	176		
Oppfølging mer enn 3 timer pr. uke	53		30
Dagbemanning i boligen	52		18
Døgnbemanning i boligen	79		25
Annet alternativ	6	166 ¹⁹	39 ²⁰

Om vi starter med å se på hva bydelene har svart ser vi at 154 personer/husstander vurderes til ikke å trenge noen form for tjenester eller oppfølging. 176 personer/husstander trenger

¹⁹ Boligetaten har spesifisert følgende for denne gruppa «164 søkere er registrert med vilkår om oppfølging i bolig ved tildeling. Hvor omfattende behovet er, er ikke registrert».

²⁰ «Bosenter (iltak etter vederlagsforskriften – forsterket tiltak).

oppfølging inntil tre timer i uka. Selv om booppfølging i inntil tre timer i uka ikke høres mye ut, kan det for noen personer/husstander være helt avgjørende for å beholde boligen. 53 personer/husstander trenger oppfølging mer enn tre timer i uka.

Det er forskjell på å motta tjenester på timesbasis i egen bolig, og det å bo i egen bolig eller samlokalisert bolig med bemanning. I skjemaet har vi skilt mellom bolig med dagbemanning og bolig med døgnbemanning. Bydelene oppgir at 79 personer trenger bolig med døgnbemanning. Det er høyere enn antall personer som trenger bolig med dagbemanning, som er 52 personer.

Etat for psykisk helse og rustjenester melder i hovedsak inn personer som trenger mye oppfølging og tjenester. 30 personer oppgis å trenge oppfølging mer enn tre timer i uka. Henholdsvis 18 og 25 personer trenger dagbemanning i bolig og døgnbemanning i boligen. 39 personer trenger «bosenter (tiltak etter vederlagsforskriften – forsterket tiltak). Denne etaten har kontakt med de aller mest vanskeligstilte, som har behov for massive tjenester dersom de skal klare å bo i et trygt og stabilt boforhold.

Boligetaten rapporterer at 166 personer er registrert med vilkår om oppfølging i bolig, men omfanget av behovet er ikke spesifisert. De øvrige som rapporteres inn fra Boligetaten har ikke behov for tjenester/oppfølging.

I Kriminalomsorgens kartlegging av innsatte som skal løslates til Bergen kommune, viser at færre enn fem personer har bruk for en egen bolig med ambulerende tjenester. Ingen oppgis å ha behov for botilbud med bemanning eller bofellesskap med ambulerende tjenester.

4.3.2 Når kan de få bolig?

Bydelene rapporterer inn 524 personer som er bostedsløse eller som bor i utilfredsstillende bolig. Boligetaten melder inn 406 bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet og Etat for psykisk helse og rustjenester rapporterer inn 112 personer. I skjemaet har vi spurt om hvordan situasjonen er i forhold til venteliste til å få kommunal bolig. Tabell 4.10 viser svar fra bydelene, Boligetaten og Etat for psykisk helse og rustjenester.

Tabell 4.10 *Ventetid på kommunal bolig i Bergen i 2014. Antall.*

Ventelistsesituasjon	Alle bydelene	Boligetaten	Etat for psykisk helse og rustjenester
Registrert som boligsøker, venter på tildeling.	275	406	42
Kjent for bydelen, men har ikke søkt om komm. bolig	120		
Har falt ut av ventelista – ikke fornyet søknad om komm. bolig	9		
I «karantene» fra venteliste pga. utkastelse/ husleierestanser	30		
Vil kunne bli tildelt komm. Bolig innen 6-12 mnd.	26		
Har ventet mer enn 12 og inntil 24 mnd. på å få komm. bolig.	73	75	
Har ventet mer enn 24 mnd. på å få tildelt komm. bolig	50	70	
Annet	30		70 ²¹

Bydelene svarer at 275 personer/husstander er registrert som boligsøkere og venter på tildeling av bolig. Boligetaten svarer at antallet er 406. Blant de som Etat for psykisk helse og rustjenester rapporterer inn er det 42 som er i denne situasjonen. 120 personer som enten er bostedsløse eller bor i utilfredsstillende bolig er kjent for bydelen, men har ikke søkt om kommunal bolig. Det høye antallet viser at man ikke bare kan telle de som står i kø til kommunal bolig, og så vet man hvor mange som trenger bistand til å skaffe adekvat bolig. Ni personer/husstander har falt ut av

²¹ A) 51 personer bor i uegnet bolig, 19 personer er uavklart på grunn av at det var vanskelig å få fram riktige data innenfor den gitte tidsrammen.

ventelisten til kommunal bolig. Personer som har mange og sammensatte problemer kan ha en utfordring med å søke og opprettholde sin plass på søkerlista til kommunal bolig. En kunne derfor ha trodd at det skulle være flere enn ni personer som har falt ut av ventelista og ikke fornyet søknaden sin. 30 personer er i «karantene» fra ventelista. Dette kan enten være som følge av utkastelser og/eller ubetalt husleie. For disse personene er det antakeligvis få alternativer. Med det stramme private leiemarkedet vi har i Norge i dag, spesielt i de store byene, kan det være vanskelig for marginaliserte grupper å komme inn. Og hvis de ikke kan søke om kommunal bolig kan det være vanskelig å finne bolig i det hele tatt.

I følge bydelene har 123 personer/husstander ventet mer enn 12 måneder på kommunal bolig. 50 av disse har ventet i mer enn 24 måneder. Boligetatens tall er litt annerledes, men ikke mye. I følge dem har 145 personer/husstander ventet mer enn 12 måneder på kommunal bolig, og 70 av disse har ventet i mer enn 24 måneder.

Etat for psykisk helse og rustjenester rapporterer at 42 personer er registrert som boligsøker /står i boligkø, venter på tildeling. De spesifiserer at disse «har fått vedtak om tjenester som gis i tilrettelagt bolig, men har ikke fått tildeling pga mangel på egnet bolig eller mangel på leilighet i eksisterende boligmasse».

4.4 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett på tall fra kartleggingen av bostedsløse og personer med en uholdbar boligsituasjon i 2014. Tallene er hentet fra alle bydelene i Bergen samt Boligetaten og Etat for psykisk helse og rustjenester. Det er bydelene som rapporterer inn flest bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet. Samlet har de rapportert inn 524 bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet. Boligetaten rapporterer inn 405 personer. De rapporterer imidlertid kun inn personer som passer inn i definisjonen av bostedsløshet. Det forklarer imidlertid ikke hele forskjellen, og vi må anta at bydelene kjenner til bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet som ikke er kjent for Boligetaten. Etat for psykisk helse og rustjenester rapporterer inn 112 personer. Disse er blant de mest vanskeligstilte i gruppa, og har psykisk sykdom og/eller rusavhengighet. Videre er kapitlet basert på den nasjonale kartleggingen av bostedsløse gjennomført i 2012. Tallene fra de to

kartleggingene viser i hovedsak samme tendens. Vi vil imidlertid understreke at de to kartleggingene har ulik karakter og har forskjellige spørsmål til respondentene.

Både dette og foregående kapittel viser at Bergen har en høy andel bostedsløse som er avhengighet av rusmidler. I noen av bydelene rapporteres også en høy andel bostedsløse/vanskeligstilte med samtidig rusavhengighet og psykiske lidelser. I Ytrebygda har over halvparten av de bostedsløse/vanskeligstilte denne typen lidelser. En svært høy andel i nær alle bydelene har opplevd bostedsløsheten som et tilbakevendende problem over flere år. I Åsane er det hele 83 prosent som er i denne situasjonen. Unntaket er Fana, der kun 27 prosent opplever bostedsløsheten som et tilbakevendende problem over flere år.

Det er noen forskjeller mellom bydelene og etatene i forhold til hva de innrapporterer. For eksempel rapporterer bydelene en lavere andel som oppholder seg midlertidig hos venner, kjente, slektninger, enn Boligetaten rapporterer.

Flesteparten av de personene som bydelene har innrapportert, har bruk for en «ordinær kommunal bolig» eller en «bolig i ordinært borettslag eller lignende». Også hos Boligetaten har majoriteten behov for denne typen bolig. Alle som er innrapportert fra Etat for psykisk helse og rustjenester har behov for omfattende tjenester og tilrettelagt bolig. Det er ikke spesifisert hva slags boliger det kan være. Bydelene innrapporterer samlet 97 personer som har behov for «samlokalisert bolig med andre i samme situasjon». 59 personer har behov for en «hardbruksbolig» og 30 personer har behov for «skjermet bolig/»småhus». 7 personer har behov for sykehjemsplass.

Boligbehovene blant bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet i Bergen viser at det er en relativt stor gruppe som har behov for mer enn en bolig. Det er en nokså stor gruppe personer som trenger spesialtilpasset bolig, eller bolig sammen med andre i samme situasjon. Dette er også tydelig når vi ser på hvilke tjenester de har behov for. Bydelene rapporterer at flesteparten av de bostedsløse/vanskeligstilte på boligmarkedet (360 personer) har behov for en eller annen type oppfølging. Her er det rangert fra «inntil tre timer i uka» til «bolig med døgnbemanning». Alle som er rapportert inn fra Etat for psykisk helse og rustjenester har behov

---

for oppfølging, og 166 personer rapportert inn fra Boligetaten er har behov for oppfølging.

Oppsummert viser kartleggingen som ble gjennomført i bydelene, Boligetaten og Etat for psykisk og rustjenester at det i Bergen er en gruppe mennesker som har store og sammensatte behov, og at disse trenger mye oppfølging og tilpassede boliger for å kunne få en trygg og stabil bosituasjon. Det er også denne gruppa som hjelpeapparatet i hovedsak fokuserer på under intervjuene, og som trekkes fram som den vanskeligste gruppa å hjelpe med de midlene kommunen har til rådighet i dag. Kartleggingen viser imidlertid også at det er en relativt stor gruppe som trenger ordinær kommunal bolig eller bolig i ordinært borettslag. Noen av disse trenger oppfølging, men det er også en relativt stor gruppe som ikke trenger noen form for oppfølging i bolig.

5 Noen forklaringer på bostedsløshet i Bergen

Innenfor bostedsløshetsforskningen har strukturelle og individuelle forklaringer på bostedsløshet vært ytterpunktene i forklaringer på bostedsløshet. De strukturelle forklaringer vektlegger trekk ved samfunnet når bostedsløshet skal forklares, mens de individuelle forklaringene fokuserer på trekk ved individet som årsaker til bostedsløshet. Nyere forskning på bostedsløshet kombinerer imidlertid ofte de to forklaringsmåtene (se f.eks. Dyb m.fl. 2013). I dette prosjektet som omhandler Bergen kommune, er det relevant å se på både strukturelle trekk ved kommunen *og* trekk ved personer i kommunen som opplever bostedsløshet. Gjennom intervjuer med representanter fra ulike deler av hjelpeapparatet har vi fått flere interessante innspill til hva som kan være deler av årsaksbildet til bostedsløshet i Bergen kommune.

5.1 Strukturelle årsaker

En strukturell årsak til bostedsløshet i Bergen er det høye presset i boligmarkedet. Boligprisene, både leie og eie, er høye, og mange studenter i byen gjør at det er kamp om boligene.

Befolkningsfremskrivninger for Bergen viser at innbyggertallet vil stige fra litt under 270 000 innbyggere i 2013 til om lag 315 000 innbyggere i 2024. Dersom Bergen og nabokommunene skal imøtekomme den høye befolkningsveksten vil det i regionen være behov for om lag 2500 nye boliger hvert år (Bergen kommune 2014:24).

I et presset boligmarked vil marginaliserte grupper ha færre muligheter for å skaffe bolig på det private marked enn i et mindre presset boligmarked. Dyb m.fl. (2013) finner at nivået på bostedsløshet øker med økende boligpriser i kommuner med mer

enn 40 000 innbyggere. I Bergen kommune vil marginaliserte grupper spesielt konkurrere med studenter om små og billige leiligheter. Og når en utleier står overfor et valg om å leie ut til en student, eller en person som i hovedsak har sin inntekt fra NAV, vil studenten i de fleste tilfeller vinne. Marginaliserte grupper stiller altså sist i køen i forhold til å få bolig på det private leiemarkedet. For mange er kommunale boliger det eneste alternativet dersom de skal få en bolig.

I Bergen kommune har man organisert de kommunale boligene inn under Boligetaten. I kartleggingen som er gjennomført i bydelene, Boligetaten og Etat for psykisk helse og rustjenester finner vi at Boligetaten har 406 personer som er registrert som boligsøkere (som oppfyller kriteriene for kommunal bolig) og som venter på å bli tildelt en kommunal bolig. I følge en av våre informanter har antallet personer som står i kø til kommunal bolig økt, mens antall bostedsløse personer i kommunen har vært stabilt over lengre tid. En forklaring på dette kan være at flere bostedsløse personer kvalifiserer til kommunal bolig, eller rett og slett at flere personer som fra før var kvalifisert nå har søkt om bolig.

Ventetiden på en kommunal bolig i Bergen i dag er rundt tre til fire år. En informant i kommunen uttaler at *det er et uendelig behov for kommunale boliger*. Barnefamilier er prioritert, og for disse er ventetiden på kommunal bolig ikke lang. Videre er barnefamiliene sjeldent bostedsløse mens de venter på bolig, forteller en av våre informanter. For noen få, personer som er vanskelige å finne egnete boliger til, kan ventetiden være lenger enn de tre til fire årene. Og for personer som har en synlig rusavhengighet og kanskje til og med en kjent psykisk sykdom er alternativene få. Disse må ofte oppholde seg i midlertidige botilbud eller hos venner og kjente fram til de får tildelt en kommunal bolig. Tall fra den nasjonale kartleggingen av bostedsløse viser at 73 prosent av de som oppholder seg i midlertidig botilbud i Bergen har vært i denne situasjonen i mer enn tre måneder (jf. tabell 3.12). En informant fremhever at mangelen på boliger overfor denne gruppa er en stor utfordring: *Utfordringen er at det er for få boliger, spesielt for de aller mest vanskeligstilte*. Mangelen på kommunale boliger kan være en årsak til at Bergen kommune har en høy andel bostedsløse som har vært bostedsløse gjennom flere år. For marginaliserte grupper som har få andre alternativer enn kommunal bolig betyr en ventetid på tre til fire år, eller kanskje mer, at de er bostedsløse i årene fram til

de får tildelt en kommunal bolig. En informant forteller også at køen til kommunal bolig egentlig er lenger enn det som oppgis på grunn av de mange som faller ut av køen. For de som har karantene er ventetiden også lenger.

5.2 Individuelle årsaker

Den nasjonale kartleggingen av bostedsløse og kartleggingen vi har gjennomført i Bergen kommune viser at det finnes flere ulike grupper bostedsløse. Noen opplever bostedsløsheten som et kortvarig problem, og trenger i hovedsak bistand til å skaffe en bolig, enten dette er en kommunal bolig eller en bolig i det private markedet. Boligetaten oppgir at 263 personer har bruk for en kommunal bolig uten noen form for tjenester eller oppfølging. Andre igjen opplever bostedsløsheten som et tilbakevendende problem over flere år, og kan ha bruk for spesialtilpasset bolig med oppfølging dersom de skal bo trygt og godt. I dette forskningsprosjektet har vi fokusert på de mest vanskeligstilte og deres behov. Dette er personer som oftest har flere utfordringer i livet enn det å skaffe bolig. Arbeidet med å finne egnete boliger til de aller mest vanskeligstilte kan være en stor jobb. Det er ikke nødvendigvis trekk ved individene i seg selv som medfører at de er bostedsløse, men det at det kan være en stor utfordring for kommunen å finne *riktige* boliger med *tilstrekkelige* tjenester til dem.

Som tidligere nevnt er den typiske bostedsløse i Bergen en mannlig rusavhengig som har vært bostedsløs over lengre tid. Andelen bostedsløse som er avhengige av rusmidler er høyere i Bergen enn i landet som helhet (62 versus 54 prosent). Andelen med psykisk sykdom er om lag den samme som for landet som helhet (39 prosent). Kartleggingen som er gjennomført i bydelene viser imidlertid at det i noen bydeler er en svært høy andel bostedsløse som har samtidig rusavhengighet og psykisk lidelse. I Ytrebygda er andelen hele 54 prosent. I intervjuer med ansatte i hjelpeapparatet kommer det fram at de som er vanskelige å bosette i Bergen ofte lider av mange sammensatte problemer, hvilket kan gjøre det vanskeligere å finne gode boligløsninger for dem.

En informant trekker fram tre grupper bostedsløse som trenger bistand på hver sin måte:

- 1) De har problemer med å komme inn på boligmarkedet på grunn av deres kontakt med NAV. De blir skviset ut av boligmarkedet fordi de har sosial garanti og kanskje også inntekt fra NAV.
- 2) Den svakeste gruppen. De som har så store problemer at de ikke kommer seg framover. De har ingen kunnskap og de har ingen ressurser å trekke på.
- 3) Den gruppen som kommer i kontakt med NAV fordi de trenger veiledning til å finne bolig. Disse har ikke behov for noe annet enn veiledning (liten gruppe).

5.2.1 Bostedsløse personer med samtidig rusavhengighet og psykisk sykdom

Samtlige informanter i Bergen kommune fokuserer på gruppe 2, og utfordringene med å bosette denne gruppa. Det er tydelig at det er denne gruppa som krever mest av hjelpeapparatet, og det kan være medvirkende til at informantene fokuserer mest på akkurat denne gruppa. Det er i hovedsak bostedsløse personer med samtidig rusavhengighet og psykisk sykdom informantene fokuserer på. En informant fremhever at bostedsløse personer med tillegg utfordringer har større behov for hjelp fra det offentlig nå enn tidligere. *Problemet nå er at vi har et sprengt boligmarked, og det er færre private utleiende som tar i mot denne gruppa nå.* Denne gruppa står også ofte lengst i kø til kommunal bolig. En grunn til det er at de kan trenge tilpassede boliger, og i tillegg må ha riktig beliggenhet. En annen informant trekker fram at det ofte er flertjenestebrukerne som er mest utsatt for bostedsløshet. En utfordring med denne gruppa er at det kan være litt tilfeldig om de fanges opp av psykiatrien, får en utredning og en diagnose, eller om de, selv om de er like psykisk syke, har rustjenesten som «sin kanal». Om de ikke får utredning og diagnose er de ofte fanget i runddansen mellom ulike midlertidige botilbud, i følge en informant. Informanten forteller videre at avhengig av hvilken type tjenester, rus eller psykiatri, brukeren har som «sin kanal», får de også ulike rettigheter. For denne gruppa kan skillet mellom rus og psykiatri innenfor hjelpeapparatet være litt kunstig, i og med at det

i mange tilfeller kan være vanskelig å skille de to problemene fra hverandre.

En informant peker på at utfordringene i Bergen er sammensatt av strukturelle og individuelle aspekter.

Det er to hovedutfordringer. Den ene er boligmarkedet, og den andre er at vi nå har en tyngre gruppe med rusavhengighet og psykisk sykdom. Det er flere som mangler funksjonsferdigheter, og det holder ikke med vanlig booppfølging til disse. De er på grensen til å være psykisk utviklingshemmet. De klarer seg ikke i vanlig kommunal bolig med oppfølging. De klarer ikke de praktiske ting, og de klarer ikke å ta imot tilbud fra hjelpeapparatet.

Informanten sier videre at:

Denne gruppa trenger omsorgstilbud, men vi har ikke egnet tilbud til dem i Bergen kommune. Det er denne gruppa vi sliter med, og de blir yngre og yngre. De er vanskelig å fange opp, og de blir utnyttet i miljøet.

Informantene trekker fram ulike grupper rusavhengige. En gruppe som flere informanter hadde fokus på var personer som har diagnosen (eller man antar har) ADHD og som ruser seg. Det er tydelig at dette er en gruppe bostedsløse som hjelpeapparatet har vanskeligheter med å bosette. I følge flere informanter trenger personer med samtidig ADHD og rusavhengighet mer hjelp enn de får i dag. En informant forteller:

De som har ADHD problematikk trenger mer oppfølging. Når de tar amfetamin i kombinasjon med å ha denne diagnosen begynner alt å flyte. De ser selv at det ikke skal være sånn, men de lukker døra for hjelp. De bør få mye mer hjelp. Noen av dem ødelegger leilighetene de bor i. De ser det selv, men klarer ikke å gjøre noe med det. De burde ha fått mye mer omsorg.

Generelt fokuserer informantene på at det nå har blitt en større gruppe som har store psykiske vansker i kombinasjon med rusavhengighet. En informant forteller at stoffene har blitt mye sterkere, og at dette i kombinasjon med psykisk «uhelse» er en

---

utfordring. *De er ikke syke nok til å komme innenfor i psykiatrien, men kommer i fengsel i stedet. De isolerer seg mye og de er vanskeligere å hjelpe.*

En informant fremhever at det alltid har vært utfordringer knyttet til denne gruppa, men at det de siste ti årene har vært store endringer i forhold til hvordan man ser på gruppa. Nå er det mer fokus på at også denne gruppa skal bosettes. Informasjonsflyten mellom NAV og Boligetaten er blitt bedre, hvilket fremheves som verdifullt fordi det er viktig at de som skal finne bolig til en person har mest mulig informasjon om vedkommende. Tidligere, i følge informanten, hadde sosialkuratorer en tendens til å «skjønne» litt. Det er flere andre informanter i kommunen som trekker fram at det har skjedd mye innen det boligsosiale feltet de siste ti årene, og at dette i hovedsak kommer denne gruppa til gode.

Rusmiddelavhengige er i Boligmeldingen for Bergen kommune trukket fram som en målgruppe for det boligsosiale arbeidet. Kommunen ønsker å prioritere anskaffelser av boliger til denne gruppa, og vil legge til rette for anskaffelse av flere små boenheter som kan passe til enslige rusavhengige.

5.3 Unge bostedsløse

Det er spesielt blant de yngre bostedsløse ROP-lidelser²² trekkes fram som en utfordring. De eldre kan også ha denne typen lidelser, men på informantene virker det som om problemet er størst blant de yngre. Når vi ser på statistikken for unge bostedsløse personer under 25 år i Bergen (tabell s. 52) ser vi at sammenlignet med unge bostedsløse i hele Norge så har de unge i Bergen faktisk en langt lavere andel som oppgis å ha en psykisk sykdom (23 prosent blant unge i Bergen versus 40 prosent blant unge bostedsløse i hele landet). Når det gjelder rusavhengighet oppgis 62 prosent av unge bostedsløse personer i Bergen å være avhengige av rusmidler, mens andelen på landsbasis er 49 prosent. At en mindre andel unge bostedsløse i Bergen oppgis å ha en psykisk sykdom betyr ikke at det ikke er en utfordring for kommunen. I dette prosjektet har vi intervjuet representanter for mange ulike instanser i kommunen, og de aller fleste trekker fram unge bostedsløse med psykisk sykdom som en utfordring, og som en viktig gruppe å jobbe med. Kartleggingene av bostedsløse personer oppgir ikke graden av

---

²² ROP-lidelser står for samtidig rusavhengighet og psykisk sykdom.

psykisk sykdom, og det kan tenkes at de unge som har en psykisk sykdom i Bergen er svært syke, og at hjelpeapparatet derfor har et stort fokus på gruppa. Disse unge er, ifølge en av informantene, *små barn i store kropper*. De har et stort behov for tett oppfølging, samtidig som de ofte ikke ønsker hjelp i særlig grad. Man kan si at denne kategorien av unge står i fare for å havne i kategorien «langvarig bostedsløs med ROP-lidelser», om ikke personen får adekvat hjelp og egnet bolig. Disse ungdommene har et vanskelig utgangspunkt, mange må lære å bo ”fra scratch”. Flere informanter var også opptatt av at de unge rusavhengige er del av et ”generasjonsfenomen”; *disse unge kommer selv fra familier med mye rus og omsorgssvikt, og starter dermed sin boligkarriere med dårlige kort på hånden, der de må lære mye fra grunnen av*.

En informant fremhever at det er nytt at de unge er så syke som de er i dag. *Det er en ny gruppe vi ser nå. De unge det er snakk om her er et resultat av at flere og flere rusbrukere får barn. De er skadet av rusing i svangerskapet*. En annen informant forteller at de han har kontakt med *blir yngre og yngre, ruser seg mer og mer ukritisk og blir sykere og sykere*.

I tillegg til å være psykisk syke trekker flere informanter fram at de unge sliter i rusmiljøet. De kan ha problemer med å sette grenser, og blir tidvis utnyttet i miljøet. *De unge spesielt har veldig vanskelig for å sette grenser. Det blir alle andre som bor der*. Informanten her snakket om hvordan det går med unge som får tildelt bolig. De har problemer med å si nei til andre som kommer og vil bo der, og dermed mister de boligene på grunn av uro. Kombinasjonen av tungt rusbruk og psykisk sykdom som kanskje grenser til en psykisk utviklingshemming medfører en sårbarhet. De blir utnyttet og de trenger beskyttelse. Samtidig, sier en informant, *er de unge ikke så opptatt av dette med å bo. Så lenge de finner et sted å sove så er det rusen som er viktigst*.

Unge bostedsløse er en viktig gruppe for kommunen å fokusere på. Om en kan bidra til at unge kommer inn i riktig bolig og får livet på rett kjøll kan man utgjøre en stor forskjell. Unge er i en situasjon der ting endrer seg fort, både negative og positive ting. En studie av unge bostedsløse viser at unge fort kan havne i uføret, men de kan også fort hentes inn igjen (Johannessen 2013). Studien viser videre at hjelpeapparatet i en del tilfeller ikke klarer å finne gode løsninger for unge vanskeligstilte tidlig nok, og at dette

i sin tur kan medføre at de unge må gjennom en lang marginaliseringsprosess før de kan nyttiggjøre seg av hjelpen fra hjelpeapparatet.

5.4 Kunnskap om årsaker til bostedsløshet

Intervjuer med representanter for ulike deler av hjelpeapparatet i Bergen kommune viser at det ligger svært mye kunnskap om bostedsløse personer hos forskjellige aktører. Spesielt innenfor NAV og Boligetaten har man kjennskap til de forskjellige gruppene bostedsløse i kommunen. Andre deler av hjelpeapparatet er mer «spesialisert» i «sine» grupper. En informant antyder imidlertid at man i kommunen begynner å få nok kunnskap om bostedsløse personer. *Vi har nok kunnskap om bostedsløse, men vi mangler kunnskap om psykisk helse.* En annen sier at: *Det er ikke kunnskapen som mangler, men boliger. Kommunen må ta noen grep. Skaffe flere boliger, anskaffe spesialboliger litt vekk fra bebyggelsen.*

Andre informanter fremhever at kunnskapen om bostedsløse personer ikke er direkte mangelfull, men at behovene deres tidvis underrapporteres. Her er det litt forskjellige meninger. Som vi tidligere har vist er det en del informanter som trekker fram hvordan informasjonsflyten om behovene til denne gruppa har bedret seg betraktelig de siste ti årene. Dette medfører at de bosettingene man foretar blir langt bedre, fordi man har mer informasjon om vedkommende som skal bosettes.

Generelt har kunnskapsnivået om bostedsløshet endret seg betydelig siden den første nasjonale strategien mot bostedsløshet (se f.eks. Dyb 2005). Siden den gang har man hatt tre kartlegginger av bostedsløshet samt enda en nasjonal strategi for å forebygge og forhindre bostedsløshet. I 2014 har regjeringen lansert ytterligere en nasjonal strategi for boligsosialt arbeid. Fokus er fortsatt på bosetting av vanskeligstilte, men vi ser at det også har blitt et økt fokus på å få marginaliserte grupper til å beholde boligene sine og dermed forebygge bostedsløshet. Dette kommer også fram i intervjuer med hjelpeapparatet i Bergen kommune. Man har fokus på bosetting, men også et økt fokus på bistand i boligen, slik at vedkommende ikke mister boligen igjen. Et viktig element i arbeidet med kunnskap om bostedsløshet er å samle kunnskapen som de ulike aktørene sitter med. Nasjonalt og lokalt har man etablert formelle samarbeidsavtaler som skal sikre samarbeid og

informasjonsflyt. Dette gjelder blant annet mellom kommuner og fengsler. I vår studie av det boligsosiale arbeidet i Bergen kommune er det tydelig at fengslene sitter med mye kunnskap om de mest vanskeligstilte på boligmarkedet. Det kommer imidlertid også fram at kunnskapen som fengslene sitter med ikke alltid benyttes i det kommunale arbeidet. Her kunne Bergen kommune ha gjort en innsats for å utnytte den kunnskapen som ligger hos ansatte i fengslene.

5.5 Oppsummering

Bergen kommune opplever et stort press i boligmarkedet. Dette medfører at vanskeligstilte grupper kan ha store utfordringer med å komme inn på det private leiemarkedet, og dermed har behov for bistand gjennom en kommunal bolig. I følge tall fra Boligetaten og bydelene i kommunen er det mer enn 400 bostedsløse personer som venter i kø til kommunal bolig i Bergen.

Blant bostedsløse personer i Bergen kommune er mange svært vanskeligstilte. Det er en høy andel bostedsløse med rusavhengighet, og i noen bydeler er det en svært høy andel av de bostedsløse som har ROP-lidelser. At kommunen har en stor gruppe vanskeligstilte i kombinasjon med et svært presset boligmarked byr på visse utfordringer i forhold til å tilby egnede boliger til de som trenger mer enn bare en bolig.

Kunnskapen om bostedsløshet og utfordringene knyttet til bostedsløshet er stor blant aktører i hjelpeapparatet. Våre intervjuer viser at mange har jobbet lenge med problematikken, og har god kunnskap om gruppa og deres behov. Bergen har et stort potensiale til å utnytte kunnskapen som ligger i hjelpeapparatet til å bygge de boligtypene som trengs for å bosette de aller mest marginaliserte grupper.

6 Hvordan redusere bostedsløsheten?

En stor kommune som Bergen vil nok alltid ha bostedsløse personer. Dyb og Johannessen (2013) argumenterer for at det alltid vil være et tilsig av bostedsløse i et hvert samfunn. Antall og andel bostedsløse i Norge er lavt, noe som kan skyldes en velferdsstat som i stor grad forhindrer bostedsløshet, og i stor grad fanger opp individer som faller utenfor (Dyb m.fl. 2013). I Bergen kommune er antall og andel bostedsløse ikke spesielt høyt. Det er heller ikke spesielt lavt. Det som kan være en utfordring i Bergen kommune er at mange av de som er bostedsløse ser ut til være svært marginaliserte (jf. kapittel 3 og 4).

I de foregående kapitlene har vi vist omfanget og karakteren av bostedsløshet i Bergen kommune. Dette har vi gjort både gjennom kvantitative og kvalitative analyser. I dette kapitlet vil vi belyse hvordan en kan tenke seg å imøtekomme noen av utfordringene vi har vist i de foregående kapitlene. Som nevnt tidligere har vi gjennomført intervjuer med et stort antall aktører som på hver sin måte jobber med målgruppa i Bergen kommune. Alle informantene er spurt om hva som trengs i kommunen for å hjelpe de mest vanskeligstilte på boligmarkedet. Selv om aktørene jobber på ulike områder, var det noen typer løsninger som nær alle informantene nevner.

6.1 Behov for differensierte botilbud

Mange av informantene uttrykker at de syntes at kommunen på mange områder jobber godt med bostedsløshetsproblematikken. De fremhevet at utfordringen ikke lå i at man manglet noen spesielle typer tilbud, men at dimensjoneringen er feil. En informant sier: *Vi trenger mer av det vi har og nye og forsterket botilbud for*

en liten gruppe personer som ikke klarer å bo selvstendig. I følge denne informanten er det kun en liten gruppe som man trenger å bygge tilbud til som ikke eksisterer i dag. Flere informanter roser kommunen nettopp fordi de har tenkt annerledes, og allerede har et differensiert botilbud. Utfordringen er at det ikke er nok tilbud. Køen til kommunale boliger viser at over 400 mennesker regnes som bostedsløse mens de venter på en kommunal bolig. I følge Boligetaten er det mange som kun trenger en bolig, men det er også en stor gruppe som trenger bolig med ulik grad av tjenester og oppfølging. *Folk er så forskjellige at man trenger mange forskjellige typer tiltak,* sier en informant. Behovet for differensierte botilbud kom fram i alle intervjuene. Det må være rom for at ikke alle er like, og at ikke alle bor på samme måte. Behovet for en løsning der også personer som har et annerledes levesett kan bo i integrerte boliger er stort. En informant påpeker at det i Bergen har blitt mye samlokaliserte boliger, selv om det i større grad er behov for spredte boliger. Her har Bergen kommune, sammen med de fleste andre kommuner, en stor utfordring. Behovet for spredte og differensierte boliger blir større og større. Forskning viser at det for rusavhengige kan være personlige omkostninger ved bo samlokalisert framfor spredt (Vassenden m.fl. 2012). Fra nasjonalt hold er det lagt føringer på at man i større grad ønsker spredte boliger, eller færre boenheter dersom de er samlokalisert, for vanskeligstilte på boligmarkedet. Det er også vårt inntrykk at de aller fleste informanter i Bergen kommune ønsker dette. Imidlertid er det ikke alltid at den kommunale hverdagen tillater de mest ideelle løsningene.

6.1.1 Spredte versus samlokaliserte boliger

Spørsmålet om samlokaliserte versus spredte boliger for vanskeligstilte var et tema som mange av informantene var opptatt av. Slik vi ser det er det to sider av diskusjonen om spredte versus samlokaliserte boliger som er relevante i denne studien. På den ene siden handler det om hva den som er vanskeligstilt på boligmarkedet har behov for, og i tilknytning til dette hva vedkommende har mulighet for å mestre av boforhold. På den andre siden handler dette om stram kommuneøkonomi og i Bergen kommune, et stort behov for kommunale boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet.

Om vi først tar for oss de individuelle faktorene så er det mye som tilsier at det for vanskeligstilte er mye å hente ved å bo spredt framfor samlokalisert. Det er stor forskjell på ulike grupper bostedsløse. Noen er barnefamilier som primært har problemer med å komme seg inn på det private markedet, og dermed trenger kommunal bolig. Disse vil ofte være prioritert til spredte boliger, og det er få problemer knyttet til å integrere dem i ordinære borettslag. I den nye nasjonale strategien for boligsosialt arbeid fremheves det at det fortsatt er familier som bor i utrygge kommunale bomiljøer²³. Våre intervjuer tyder på at denne gruppa prioriteres høyt i Bergen kommune, og utfordringer knyttet til barnefamilier kom i liten grad opp i intervjuene. Behovet for spredte boliger kom i hovedsak opp i forbindelse med rusavhengige og personer med ROP-lidelser. Mange i denne gruppa har hatt flere boliger som de har mistet. En av årsakene til at de tidligere har mistet boliger, i følge informantene, var at de ikke har klart å skjerme seg fra miljøet de er en del av. Mange har mye besøk av andre fra rusmiljøet, og til tider kan også mange personer bo i leilighetene samtidig. Dette medfører mye uro, og til slutt kan det medføre utkastelse. Andre igjen har hatt utfordringer med å ta vare på selve leiligheten og betale husleie, og har mistet boliger på grunn av det.

En utfordring ved å bosette rusavhengige og personer med ROP-lidelser i ordinære borettslag kan være at de kan føre en del uro og utfordringer med seg. En informant beskriver det slik: *mange bostedsløse har store problemer med å forholde seg til ting. Ingen naboer vil ha dem. Man må på en måte også se virkeligheten i øynene.* Informanten berører noe av kjernen i spørsmålet om spredte versus samlokaliserte boliger til denne gruppa. En må se i øynene at det kan medføre vanskeligheter å skulle integrere denne gruppa i ordinære borettslag. Her er NIMBY²⁴-problematikken også høyst sentral. I et presset boligmarked er det viktig for kommunen å beholde et godt forhold til borettslagene, slik at de har muligheter for å ha boliger i ordinære borettslag i det hele tatt. På den andre siden så er det vanskelig å forsvare å gi folk en bolig sammen med

---

²³ Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid 2014-2020: http://www.regjeringen.no/upload/KMD/BOBY/Nasjonal_Strategi_Boligsosialt_arbeid.pdf

²⁴ NIMBY står for Not In My Backyard, og refererer til at man ikke er i mot etablering av boliger til grupper med spesielle behov, men ”ikke mitt nabolag”.

for eksempel andre rusavhengige når en vet at det er en mulighet for at det vil vanskeliggjøre situasjonen deres ytterligere, og om det ikke gjør det så vil det mest sannsynlig ikke medføre noen forbedring (se også Vassenden m.fl. 2012). I forhold til personer som skal løslates fra fengsel uttaler en informant at: *Det kan være veldig problematisk å løslate folk til kommunale boligblokker med mye rus.* Bosetting i spredte boliger kan medføre den skjermingen som mange rusavhengige og personer med ROP-lidelser føler at de trenger (Vassenden m.fl. 2012). Dette kan også handle om at man er villig til å prøve ut forskjellige løsninger for den enkelte. En av våre informanter sier følgende: *Noen kan klare seg dårlig i ett nabolag og bra i et annet.* Flere informanter trekker fram at de aller fleste av de mest vanskeligstilte personer i Bergen kommune kan klare å bo i fast bolig, men at noen trenger mer bistand enn andre for å klare det. Tre sitater viser dette:

Nytter ikke å sende dem inn i et boligkompleks uten noe annet.

Alle kan bo, de trenger bare de riktige rammer.

Har man infrastruktur som er nødvendig, så klarer man også å beholde boligen.

Hvis vi skal se på de mer strukturelle forholdene ved spredte versus samlokaliserte boliger til vanskeligstilte, er det fra et økonomisk perspektiv mange fordeler ved å ha boligene samlokalisert. I Bergen kommune har man i noen tilfeller satset på samlokaliserte boliger med baseleilighet til personale som kan følge opp beboerne. Dette kan være en god modell, for det er mange som ikke trenger massiv oppfølging, men trenger at noen er der. Dette kan også bidra til at beboerne i større grad klarer å skjerme seg fra miljøet, ved at noen kan passe på at det ikke blir for mye besøk og uro. Det store spørsmålet er imidlertid hvor store disse enhetene bør være. I samtlige intervjuer nevnes Bjørnsonsgate 4. Dette er nye, samlokaliserte boliger til noen av de mest vanskeligstilte i Bergen kommune. Komplekset vil få 33 leiligheter og en baseleilighet. En etasje er forbeholdt unge og en etasje er forbeholdt kvinner. Intervjuer med informantene i kommunen viser at det er delte meninger om dette prosjektet. Noen mener at dette først og fremst vil bidra til at 33 personer som i dag er bostedsløse får bolig. Dette er personer, slik vi forstår det, som ville ha vært utfordrende å bosette i for eksempel ordinære

borettslag. Andre informanter trekker fram at dette prosjektet ligger an til å mislykkes på grunn av for mange enheter, og at de forhåndsreglene man har tatt (for eksempel kortlås mellom etasjene for å forhindre mye trafikk mellom leilighetene) fort vil overkommes, og dermed ikke få noen betydning. Videre mener noen informanter at bemanningen som er tiltenkt her er for lav. I utgangspunktet er det tenkt at boligen er bemannet med miljøterapeuter på dagtid og fram til kl. 20 på kvelden, og en vektertjeneste skal være til stede i boligen utover dette. Når det gjelder dette spesifikke boligtilbudet til vanskeligstilte har kommunen søkt Husbanken om tilskudd. Kommunen fikk imidlertid ikke innvilget noe tilskudd, på grunn av at Husbanken i sine tildelingskriterier vektlegger et normaliseringsprinsipp²⁵. Boligprosjektet i Bjørnsonsgate fikk mye oppmerksomhet under intervjuene. Både fordi det er nytt og bidrar til 33 nye boenheter til personer som ellers ville ha vært uten bolig, og fordi mange er spente på hvordan det skal gå. Andre boligtilbud ble også trukket fram under intervjuene. Bergen kommune har, som vi har nevnt tidligere, mange ulike typer boliger. Flere informanter fremhevet at Bergen har mange gode tilbud til vanskeligstilte, det er bare behov for mange flere.

6.1.2 Hva er så behovet?

På bakgrunn av intervjuene med aktører i kommunen, og det kvantitative datamaterialet kan vi si noe om behovene i kommunen. Over drøftet vi utfordringer og fordeler knyttet til spredt og samlokaliserte kommunale boliger. I det følgende vil vi gå mer i dybden, og beskrive de viktigste behovene som har kommet fram i denne studien.

---

²⁵ Ved etablering eller kjøp av samlokaliserte boliger er det viktig at disse ikke får et institusjonsliknende preg, og at antall boenheter som lokaliseres sammen derfor ikke skal være for stort. Boenhetene bør også plasseres i ordinære bomiljøer slik at prinsippene om normalisering og integrering oppfylles. Det er en forutsetning at ulike brukergrupper ikke samlokaliseres på en uheldig måte (Veileder for tilskudd til kommunalt disponerte boliger).

Flere kommunale boliger

Det største behovet, som vises både gjennom undersøkelsen vi har gjennomført i kommunen og i intervjuene, er et generelt behov for flere boliger. Ventetiden på en kommunal bolig i Bergen er mellom tre og fire år. En informant beskriver konsekvensen av ventetiden slik: *er man 26 år og skal vente i fire år, kan det hende at de ikke kan bo når de først får en bolig.* Tall fra Boligetaten viser at 263 personer har behov for en kommunal bolig uten noen form for tjenester. Tallet fra bydelene er 154 personer (s. 70). Selv om tallet varierer fra bydelene til Boligetaten, er det høyt. Og som utsagnet over viser kan noen av disse i løpet av årene de venter på boligen utvikle større og mer sammensatte problemer, og ikke klare å nyttiggjøre seg av en bolig uten tjenester når de først får en. Kommunen har iverksatt et program for å anskaffe 400 flere ordinære kommunale boliger. Per 1 november 2013 er 197 boliger tatt i bruk, mens de resterende 203 er i ulike stadier av gjennomføringsprosessen (Bergen kommune 2014). Intensjonen er god, og behovet for flere kommunale utleieboliger er definitivt stort i Bergen kommune. Det kan imidlertid se ut som om behovet er enda større enn det man har dimensjonert i denne planen. At nær 200 boliger allerede er tatt i bruk, og ventetiden for noen kan være opp mot fire år, tyder på at det er behov for langt flere boliger enn de 203 som gjenstår i planen. I utkast til Boligmelding drøftes behovet for en ytterligere forlengelse av boligprogrammet, hvilket innebærer bygging av enda flere nye boliger.

Boliger for de aller mest vanskeligstilte

I tillegg til et stort behov for ordinære kommunale boliger påpeker mange informanter at man i kommunen trenger å utvikle boligtilbud for de aller mest vanskeligstilte.

Det er flere veldig tunge med mye psykiatri. De er tikkende bomber som går rundt i samfunnet og ikke har noe sted å bo. De sykeste burde egentlig ha vært på sykehus, og de andre burde vært tatt vare på i små enheter.

Videre forteller en annen informant at:

Det er veldig mange psykisk syke. Det er mange psykoser. Jeg savner en satsning på den tyngste gruppa. De burde ha 1-1 bemanning noen av dem.

Det er ikke noe alternativ. De er så syke at de er til fare for seg selv og andre.

De tyngste trenger tett oppfølging. De kan bo i fast bolig, men trenger massiv oppfølging. De trenger oppfølging i forhold til medisiner også. De får medisiner for å dempe lidelsene, men de vil helst ikke ha de medisinene.

I forhold til tildeling av boliger er det mange om beinet. Vår gruppe er den mest sårbare og den mest utstøtte. De prioriteres ikke. Vi trenger ikke bare spesialboliger, vi ønsker også integrering i vanlige boliger for disse. Vi må stå på for å få boliger fordi boliger er et knapt gode.

Flere informanter trakk fram ansvaret kommunen har fått som følge av Samhandlingsreformen, som medfører at pasienter skrives tidligere ut til kommunene. Det er spesielt i forbindelse med pasienter med psykisk sykdom informantene trekker fram dette som et problem. Personer som tidligere var under spesialisthelsetjenestens omsorg, er nå et kommunalt ansvar. Dette er ikke helt nytt, kommunen har lenge hatt ansvaret for å bosette svært marginaliserte personer som har både rusavhengighet og psykisk sykdom som utfordringer i livet. Det som er nytt nå, i følge en informant, er et økt fokus på at også denne gruppa skal bosettes i fast bolig. For noen av de aller mest vanskeligstilte trekkes institusjonslignende boliger fram som et godt alternativ. Småhus av typen «Flexbo» trekkes også fram som nødvendige dersom denne gruppa skal bosettes. *Vi trenger flere småhus. Det er jo hele tiden saker som er kjempevanskelige*, sier en informant. En annen informant påpeker at noen personer kan ha utfordringer med å bo tett inn på andre, og at disse ville kunne hatt godt utbytte av en type småhus som ligger skjermet fra annen bebyggelse. I følge bydelene er det behov for 30 skjermede boliger/- småhus. 59 personer har behov for en «hardbruksbolig». Med det menes en bolig som er spesielt tilrettelagt for at personer som ikke kan ta vare på en ordinær bolig kan bo (se tabell 4.8).

En gruppe som vi tidligere har beskrevet er en gruppe vanskeligstilte som ikke vil klare å bo i en ordinær kommunal bolig med booppfølging. En informant mener at disse ofte er de som er inn og ut av fengsel og institusjoner, og dermed er vanskelige å

fange opp. Det er en liten gruppe, men nær alle informanter peker på at den er økende, om ikke i omfang så i problemomfang. De er syke og de er svært vanskelige å hjelpe i forhold til bolig. Flere foreslår at små samlokaliserte boenheter som grenser til institusjoner kunne vært en løsning for disse. Men løsningene må være skreddersydde, og man kan ikke plassere hvem som helst sammen. I følge bydelene har 79 personer bruk for en bolig med døgnbemanning. I denne kategorien kan det både være svært syke personer som har bruk for små enheter og massiv oppfølging, og personer som kan bo i mer ordinære boliger, men med døgnbemanning.

Behov for sykehjemsplasser

En liten gruppe bostedsløse eller tidligere bostedsløse med rusavhengighet har blitt så gamle, enten i alder og/ eller i kropp og sinn at de trenger sykehjemslignende botilbud. Disse har store somatiske plager, og klarer i liten grad å ta vare på seg selv. Noen av dem bor i dag i midlertidig botilbud der de får noe av den hjelpen de trenger, men flere informanter påpeker at de om kort tid vil ha så store hjelpebehov at de ikke lenger kan ivaretas i de midlertidige botilbudene i kommunen. Behovet er ikke stort. Bydelene anslår at 7 personer har bruk for sykehjemslignende tilbud i dag. Det er imidlertid rimelig å anta at behovet vil øke ettersom man får en større gruppe rusavhengige som blir eldre. Flere og flere kommer inn under LAR, og vil av den grunn leve lenger enn de hadde gjort dersom LAR de ikke hadde fått tilbud om LAR. Mange i denne gruppa vil ha levd et hardt liv med massiv bruk av rusmidler og lange perioder med bostedsløshet. Dette er faktorer som bidrar til at de eldes raskere enn de ellers hadde gjort, og dermed kan ha behov for sykehjemslignende tilbud i en tidlig alder. Det er også rimelig å tenke seg at noen av dem vil nå en relativt høy alder om de får den riktige hjelpen, og dermed kan de bo i denne typen tilbud lenger enn eldre som kommer på sykehjem på grunn av alderen.

Egne tilbud for ulike grupper

Vi har tidligere skrevet om unge bostedsløse som er svært vanskeligstilte. Gruppa beskrives som en gruppe med tunge psykiske utfordringer og tungt rusbruk. Flere informanter fremhevet at denne gruppa har behov for egne botilbud. En hovedgrunn til dette er at de på mange måter kan være svært

sårbare i rusmiljøet, og lett kan utnyttes av eldre. I Bjørnsonsgate vil de unge få en egen etasje der planen er å kunne tilby forsterket oppfølging i form av base med bemanning. Tanken bak den forsterkede oppfølgingen er, som en informant uttalte, at *de eldste har vært yngst en gang*. Her ønsker kommunen å forebygge eskalerende problemer blant de unge vanskeligstilte med rusproblemer, der rask ”utslusing” til tilrettelagte tiltak og eventuelt annen bolig ved positive endringer skal være mulig. Når boligene er samlokalisert med eldre rusavhengige kan dette bli en vanskelig jobb. Boligene er privat område, og beboerne kan selv velge hvem de ønsker å ha på besøk. Selv om det er bemanning på dag- og til dels kveldstid, vil samlokaliseringen kunne medføre at unge får mye besøk som de ikke klarer å si nei til. Det er heller ikke usannsynlig at i en bygning med 33 rusavhengige beboere vil det være enklere å få tak i rusmidler enn dersom de unge for eksempel hadde hatt boliger plassert andre steder i byen. Det er ikke mulig å si hvordan dette kommer til å gå. Mange av utfordringene knyttet til samlokalisering av så mange enheter er gjennomtenkt og adressert. Utfordringen ligger i om løsningene som er planlagt kommer til å være gode nok.

Vanskeligstilte kvinner kan ha bruk for egne botilbud. Kvinner blir i liten grad trukket fram som en egen målgruppe av informantene, men noen informanter nevner at det i Bergen kommune er få egne tilbud til kvinner. Det er spesielt i forbindelse med midlertidige botilbud at man mangler egne tilbud til kvinner. I den grad informantene omtaler kvinner som en målgruppe fremhever informantene at svært marginaliserte kvinner kan være en utfordring å hjelpe. På den ene siden kan de ha nytte av egne tilbud der menn ikke har adgang, men på den andre siden er det ofte store utfordringer knyttet til rene kvinnetilbud. Det var spesielt i forbindelse med konflikter dette kommer fram. Noen kvinner har minst konflikter rundt seg om de bor sammen med kun menn. På den andre siden er kvinner mer sårbare og kan bli utnyttet av mennene. En mulig løsning for de kvinnene som er svært marginaliserte er å bo for seg selv i spredte boliger eller en type småhus for de som ikke kan bo i nærheten av andre.

6.1.3 Raske boligbytter som en mulig løsning?

Kort oppsummert kan en si at mye av utfordringen i Bergen kommune er mangel på boliger. Kommunen har et differensiert

botilbud til vanskeligstilte, men det er bruk for flere av alle typer boliger. Vi har drøftet fordelene for enkeltindivider ved å bo i spredt framfor samlokalisert, men samtidig innser vi at man i det boligsosiale arbeidet ikke alltid klarer å bygge de mest optimale løsningene med en gang. Et eksempel er Bjørnsonsgate 4, der man skal bygge 33 boenheter for personer med rusavhengighet. På den ene siden er dette et bra tiltak fordi det gir faste boliger til personer som ellers hadde vært bostedsløse. På den andre siden kan det være uheldig for beboerne som bor der at alle beboerne er i samme situasjon som dem selv.

Muligheten for bytte av boliger ble trukket fram av informantene som en mulig løsning på at noen bosettes i samlokaliserte boliger. Flere informanter fremhevet at det er mulig med bytte av boliger dersom beboeren kan ha nytte av et annet tilbud. Dette gjelder kanskje spesielt for personer som bosettes i ordinære borettslag og av en eller annen grunn ikke trives eller får det til. Om det er sannsynlig at vedkommende vil trives bedre et annet sted, så kan alle parter tjene på et raskt boligbytte.

Boligbytte i sin riktige form er et bra tiltak for å finne de beste boligene til de som trenger det. Det man må passe på i slike prosesser er at man ikke får det som ligner på en trappetrinnsmodell. I en trappetrinnsmodell kan man tenke seg en boligkarriere for vanskeligstilte som en trapp. Den vanskeligstilte starter nederst, og etter hvert hvis han/hun klarer seg bedre, eks. ruser seg mindre, vil han/hun kvalifisere til en «bedre bolig». Så går vedkommende opp trappetrinnene og får det bedre og bedre, men dersom han/hune feiler, eks. rusnivået tiltar eller andre hendelser inntreffer faller man ned til bunnen av trappa igjen (se f.eks. Dyb 2005). Norge har i dag en boligledet politikk overfor vanskeligstilte. Denne innebærer at selv de mest vanskeligstilte også har rett og krav på fast bolig. Idéen om Housing First ligger tett opp til denne politikken. Når vi tenker på raske boligbytter som en god måte å bosette vanskeligstilte er det ikke innenfor en trappetrinnsmodell vi tenker, men at det skal være mulig for personer som allerede har fått tildelt en bolig å bli tildelt en annen bolig som passer bedre for dem. På den måten vil man kunne forhindre utkastelser, og samtidig forhindre det nederlaget utkastelser betyr for den enkelte. Det kan selvfølgelig være vanskelig å sjonglere boliger på denne måten i et presset

boligmarked, men på sikt kan det hindre utkastelser og dermed gjøre arbeidet med bosetting av vanskeligstilte mer stabilt.

6.2 Behov for individuelt tilpasset oppfølging

En viktig del av dette oppdraget er å se på behovet for tjenester knyttet til boliger for vanskeligstilte. Vi har allerede berørt temaet i kapittel 4, og så vidt under boligbehov i del 6.1. I denne delen vil vi gå nærmere inn på graden av behov for tjenester og oppfølging i bolig for de mest vanskeligstilte på boligmarkedet.

I kapittel 4 så vi at bydelene mener at av 520 personer som er vanskeligstilte på boligmarkedet er det 154 som ikke trenger noen form for oppfølging eller tjenester i boligen. 366 personer har, ifølge bydelene i Bergen kommune, behov for ulik grad av oppfølging og/eller tjenester i boligen²⁶. Om lag halvparten av de som trenger oppfølging i boligen oppgis å trenge oppfølging inntil tre timer i uka. 131 personer har enten behov for dagbemanning eller døgnbemanning i boligen dersom de skal kunne bo trygt og godt. Dette stemmer overens med funnene våre i de kvalitative intervjuene som viser at man i Bergen har en gruppe mennesker som er svært vanskeligstilte på boligmarkedet. Disse vil trenge mange tjenester for å kunne klare å bo i fast bolig.

I dag, forteller en informant, klarer kommunen ikke å gi den booppfølgingen som trengs:

I forhold til booppfølging ligger vi på en skadereduserende linje. De har store rusproblemer, våre klienter. De må klare å forholde seg til husreglene. Vi burde egentlig hatt en vaktmester på laget vårt. En som kunne være der og holde litt øye.

Den samme informanten fremhever at man i kommunen burde hatt enda flere booppfølgende grupper som konsentrerte seg om ulike grupper vanskeligstilte. Gruppene skulle hatt forskjellig fokus. For eksempel mener informanten at man burde hatt en egen booppfølging for unge.

---

²⁶ Tallene fra bydelene og Boligetaten er litt forskjellige i forhold til behovet for tjenester og oppfølging (se tabell 4.9). Her bruker vi tallene fra bydelene da de gir oss et bedre bilde av hva slags tjenester bostedsløse og andre vanskeligstilte på boligmarkedet kan ha.

Unge burde fått en helt egen booppfølgingstjeneste rundt seg. Mange kommer rett fra barnevernet. Man kan ikke jobbe skadereduserende med denne gruppa. Man skulle jobbet mye mer miljøarbeidermessig. Gjøre mye mer med dem. Det er nytt at de er så syke.

Noen av de som i dag oppholder seg i midlertidig botilbud er i tilbud med døgnbemanning. I et av de midlertidige botilbudene vi gjennomførte intervjuer trekker de fram at dette kan være en fordel for mange. De får en trygghet, og med det vet de at det ikke kommer folk på døra midt på natta. En informant fremhever at gruppa ikke ivaretas tilstrekkelig i dag.

De må ivaretas. Det har vært for dårlig fram til nå. Det har ikke vært nok oppfølging for de tyngste. De trenger mye mer omsorg enn besøk en gang i uka.

Informanten peker på noe som ofte er et dilemma i forhold til bostedsløse personer som har oppholdt seg lenge i midlertidig botilbud, spesielt de som er beregnet på de mest vanskeligstilte. Her er det ofte døgnbemanning, mat, sårstell og andre typer tjenester. Ofte er det også, på godt og på vondt, husordensregler som beboerne må forholde seg til. Disse innskrenker på den ene siden deres frihet, og på den andre siden hjelper de til for eksempel å holde rusmiljøet ute. For de som skylder penger og/eller tjenester, eller på en eller annen måte blir utnyttet av andre, kan dette være en trygghet. For beboere som har bodd i denne typen tilbud, noen har bodd slik i mange år, kan overgangen til en egen bolig med oppfølging en til to ganger i uka være brå. Noen ganger kan den være for brå, og de klarer det ikke og mister boligen.

Samtlige informanter ønsker en mye mer skreddersydd og fleksibel oppfølgingstjenester for de mest vanskeligstilte på boligmarkedet. En måte å forhindre bostedsløshet er som kjent å forhindre utkastelser. En informant mener at dette kun har med ressurser å gjøre. Hadde man hatt mer bemanning på booppfølging, så ville også oppfølgingen ha vært bedre. Et godt eksempel på dette er bruk av vektertjenester i ulike botilbud: *De trenger ikke Securitas. Det stigmatiserer dem enda mer. De trenger en fast person, for eksempel en vaktmester.* I forlengelsen av dette trekker en annen informant frem at booppfølgingstjenesten burde være byomfattende, og ikke lagt til bydelene. Disse er så vanskeligstilte på boligmarkedet at de skal slippe å få ny booppfølger dersom de bytter bydel.

Booppfølgingstjenesten har, eller kan ha, to nokså ulike funksjoner. Den skal på den eneste side bistå den enkelte med praktisk bistand og oppfølging i boligen. På den andre siden skal den også, og det er kanskje her den kommer til kort, være en slags psykososial tjeneste som kan bistå personer som er ensomme, trenger veiledning og så videre. Om en rusavhengig skal slutte og ruse seg, flytte i fast bolig og «få orden på livet» vil det mest sannsynlig innebære et brudd med den sosiale omgangskrets. Larsen (2002) har beskrevet det som at en normaliseringsprosess for marginaliserte grupper kan medføre sosial isolasjon. Dette vil nok gjelde for mange da nye nettverk og aktiviteter ikke bygges fra en dag til en annen.

I dette oppdraget var Bergen kommune interessert i å vite mer om behovet for ambulering oppfølgingstjenester. Få informanter nevnte ambulering oppfølgingstjenester spesifikt, men nær alle har beskrevet denne typen oppfølging som det de ønsker. Denne typen oppfølgingstjeneste gir mulighet for individuell tilpassing og fleksibilitet. På informantene våre kan det virke som om dette er kjernen i en god booppfølgingstjeneste. I tillegg til å være skreddersydd og fleksibel må den også ta tak utover det skadereduserende nivået.

En informant oppsummerer godt hva Bergen kommune trenger i arbeidet med en utvidet booppfølgingstjeneste: *Det finnes ikke ett svar. Alle tiltakene er bra, men det er spekteret av tiltak som hjelper.*

6.3 Sårbare overganger

Innenfor det boligsosiale feltet har man hatt fokus på sårbare overganger som en mulig årsak til bostedsløshet. Dette ble spesielt tydelig i den nasjonale strategien for å forebygge og bekjempe bostedsløshet «På vei til egen bolig» der to av målene var knyttet til løslatelse fra fengsel og utskrivning fra institusjon²⁷. Sårbare overganger har også vært belyst i senere tid gjennom en litteraturstudie som omhandler overgangen fra fengsel, institusjon og barnevern til bolig (Snertingdal og Bakkeli 2013). I dette forskningsprosjektet ønsket Bergen kommune å se nærmere på

---

²⁷

<http://www.regjeringen.no/upload/kilde/krd/bro/2006/0002/ddd/pdfv/281282-egenbolig.pdf>

overgangen fra fengsel og institusjon til bolig. Kriminalomsorgen har gjennomført en kartlegging av boligsituasjonen til innsatte/ domfelte i region Vest. I tillegg har vi gjennomført intervju med en representant for et fengsel i regionen. Vi har ikke gjennomført intervjuer med representanter for spesialisthelsetjenesten, og denne delen vil derfor primært omhandle overgangen fra fengsel til bolig.

Den gruppa vi tidligere har omtalt som de mest vanskeligstilte på boligmarkedet og mest marginaliserte, er også ofte gjengangere i fengsel. Straffegjennomføringstiden er et gunstig tidspunkt å starte rehabilitering og reintegrering til samfunnet og et liv uten kriminalitet. Under straffegjennomføring er innsatte/ domfelte ofte motivert for å gjøre endringer i livet sitt og er lett tilgjengelig. Her er det også naturlig å ta tak i boligspørsmålet. Kartleggingen av innsattes boligsituasjon i 2014 viser at blant de 72 innsatte som skal løslates til Bergen kommune leide 38 personer kommunal eller privat bolig ved innsettelse, og 12 personer eide bolig ved innsettelse. De resterende 22 personer bodde hos venner, familie, i midlertidig botilbud eller var helt uten bolig. I undersøkelsen spørres det etter hva slags bosituasjon de har når de skal løslates. Her svarer 9 personer at de eier bolig, og 34 svarer at de leier bolig ved løslatelse. 12 personer oppgir at de har mistet bolig på grunn av innsettelse i fengsel. Andre undersøkelser (eks. Dyb m.fl. 2006) viser også at det å bli bostedsløs som følge av et fengselsopphold ikke er unormalt. I Bergen kommune fokuserte en informant på at svært mange er bostedsløse når de kommer i fengsel, og at man i tillegg til å fokusere på løslatelse også fokuserer på at det faktisk er mange bostedsløse som kommer i fengsel. De har ingenting når de skal inn og sone, og med korte dommer er det lite sannsynlig at de har bolig når de skal ut.

Samarbeidsavtaler mellom fengsel og kommune skal sikre overgangen fra fengsel til bolig. En informant fra et fengsel i regionen forteller også at de nå har mye mer kontakt med kommunene i forhold til for eksempel ansvarsgruppemøter. Her har også teknologien hjulpet. I dag kan en ha videomøter med hjemkommunen og avtale ting i forhold til løslatelse, mens kommunene tidligere måtte reise til fengslet eller den innsatte til kommunen. En hovedutfordring i Bergen kommune er imidlertid at det er så mangel på kommunale boliger. En informant forteller at for de mest vanskeligstilte er det kommunal bolig som gjelder. *Det er vanskelig å finne bolig til de som er i fengsel med mindre de får*

kommunal bolig. Det er kanskje de som trenger bolig mest. Med tre til fire års ventetid på kommunal bolig er det vanskelig å skaffe bolig til personer som løslates etter korte dommer. Da blir det tilbud om midlertidig botilbud. Folk fra fengsel tar kontakt det siste året for de med lange dommer. For de med korte dommer på 2-3 måneder rekker vi ikke å gjøre noe med. Da tilbyr vi det samme midlertidige botilbudet som før de kom i fengsel. En annen informant forteller om en person de har prøvd å skaffe bolig til, men som ikke har kunnet flytte inn på grunn av soning.

Om de har vært lenge på liste, så prøver vi kanskje.
Folk fra fengsel er ikke en egen prioritert gruppe.
Mange er inn og ut hele tiden. Vi har en som har stått 5 år på venteliste, han har fått 3 tilbud men sitter inne hver gang han får tilbud om bolig.

Innsatte kan dra på visning med følge av en fengselsbetjent, men i følge en av våre informanter er det vanskelig å finne bolig til dem på denne måten. Likevel, fremhever en informant, har denne gruppa det bedre enn en bostedsløs på gata, for disse har et apparat rundt seg som presser på for å skaffe dem bolig.

Overgangsbolig

For de mest marginaliserte, som også ofte er gjengangere i fengsel, kan botrening være en viktig del av det å skulle flytte i egen bolig. Innenfor Kriminalomsorgen finnes det overgangsboliger. Innsatte med særlig behov for bo- og sosial trening, planlegging av løslatelse og/eller nettverksarbeid kan tilbys straffegjennomføring i overgangsbolig. Dette er imidlertid et begrenset tilbud. I region Vest har man kun 16 overgangsboliger (Nesset 2014). En informant mener at denne typen soning burde tilbys mer til de som er gjengangere i fengselssystemet. *De som får botrening, er folk som ikke trenger det. Det er hvitsnippkriminelle. Det er de som ikke trenger det som får mest hjelp på vei ut. Videre sier en informant: Det hadde vært bedre å løslate dem på 2/3 dels tid for da kunne vi fulgt dem bedre opp. Men gjengangere kommer ikke ut før endt soning, og da har vi ikke samme muligheter til å følge dem opp.* Informantene her peker på en svært viktig faktor i løslatelsesarbeidet, nemlig muligheten til å følge opp innsatte etter endt soning. Selv om Kriminalomsorgen kunne ha vært en god instans i oppfølgingsarbeidet ut av fengsel, har de ikke lov til å arbeide med straffedømte etter endt straffegjennomføring. I våre intervjuer ble det påpekt at fengselet ofte er de som får

jobbet godt med personer som eller ruser seg mye og kan være psykisk syke. Grunnen til det er at de ikke er ruset i fengsel, og dermed også kan ha et mer langsiktig perspektiv på tilværelsen. *Noen vil veldig gjerne fikse ting og få orden på livet sitt mens de er i fengsel, men så møter de hverdagen og så klarer de det ikke.* Og videre: *det er en runddans. Fengselet bygger dem opp, så kommer de ut og så ramler alt sammen.* Om man kunne hatt en mindre brå overgang fra soning til frihet ville man kanskje kunne tatt vare på noe av det man har klart å bygge opp i fengselet. Men det krever at de som trenger det mest for den samme oppfølgingen ut av fengsel, som de som klarer seg bedre gjør. *Gjengangerne, de som trenger det mest, får ingen oppfølging,* sier en informant.

I forhold til oppfølging i bolig viser kartleggingen fra Kriminalomsorgen at 17 personer har behov for oppfølging i bolig dersom de skal bo godt og trygt. Om lag 10 personer har bruk for bolig i et rusfritt miljø når de løslates. Svært få oppgis å ha behov for lavterskel botilbud ved løslatelse. Dette er interessant sett i lys av at en av våre informanter fortalte at det var vanlig at de som soner korte dommer løslates til lavterskel midlertidige botilbud.

6.4 Oppsummering

I dette kapitlet har vi drøftet ulike måter kommunen kan jobbe med å redusere bostedsløsheten. En hovedutfordring for kommunen er kombinasjonen av få kommunale boliger og mange svært marginaliserte personer som trenger bolig.

Vi har i dette kapitlet drøftet utfordringen Bergen, og mange andre kommuner, har med avveiningen av samlokaliserte versus spredte boliger til vanskeligstilte. Selv om det fra nasjonalt hold at vanskeligstilte bosettes mest mulig spredt, kan dette være vanskelig å oppnå innenfor en stram kommuneøkonomi. Og når det er så mange som trenger bolig, vil det ta lang tid å imøtekomme behovet dersom man skal oppfylle kravet om spredt bosetting for alle. En måte kommunen kan arbeide rundt denne problematikken er ved hjelp av raske boligbytter der man ser at enkeltindividet kan nyttiggjøre seg bedre av andre tilbud. Her er det imidlertid viktig at kommunen gjør dette innenfor en boligledet strategi.

Det har blitt mer og mer fokus på hva man kan gjøre for at vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne klare å beholde

---

boligene de flytter inn i. En informant i kommunen foreslo at man skulle utarbeide egne oppfølgingsteam for ulike grupper bostedsløse personer. Dette gir mening da man på den måten ville kunne fått en mer skreddersydd oppfølgingstjeneste, noe de fleste av våre informanter uttrykte ønske om.

I forhold til sårbare overganger fra fengsel og institusjon til bolig har vi fokusert på overgangen fra fengsel til bolig. Her er et viktig element at de som ofte trenger mest oppfølging på vei ut av fengsel, er de som får minst. Årsakene til at dette fremheves som en utfordring kan være flere. For eksempel kan det tenkes at innsatte med resurser selv bidrar slik at de får større utbytte av oppfølgingen de får. Et annet moment kan være at den oppfølgingen som gis til samtlige innsatte ikke er tilpasset bostedsløse gjengangere, og dermed har begrenset virkning.

7 Avsluttende refleksjoner

Det er flere funn som fremstår som viktige i denne foranalysen. Foranalysen skal først og fremst gi et bilde av situasjonen slik den ser ut i Bergen kommune i dag. Kommunen ønsket i hovedsak å få kartlagt omfanget av bostedsløse og andre vanskeligstilte på boligmarkedet og få mer informasjon om deres bolig- og tjenestebehov. I dette kapitlet skal vi kort gjengi de viktigste funnene i rapporten, samt si litt om hvordan Bergen kan jobbe videre for å sikre gode botilbud til vanskeligstilte på boligmarkedet.

7.1 Mangel på kommunale boliger

Mangelen på kommunale boliger synes å være det største hinderet for bosetting av bostedsløse og andre vanskeligstilte på boligmarkedet i Bergen kommune. Med en ventetid på tre til fire år vil mange bostedsløse kunne oppleve at det å vente på kommunal bolig nesten er det samme som at det ikke gjøres noe for å forbedre deres bosituasjon. At så mange som 263 personer (i følge Boligetaten) venter på bolig uten å ha behov for noen form for oppfølgingstjenester tyder på at boligmangelen er prekær. Et interessant tankeeksperiment er å tenke seg at de som «kun» trenger bistand til anskaffelse av bolig, får boliger. Her kan det for eksempel tenkes at de minst vanskeligstilte kunne inngå i et leie-til-eie prosjekt. Når de som primært trenger bistand til bolig har fått boliger vil man stå igjen med de som trenger noe mer enn bolig for å kunne bo trygt og godt. Nær alle våre informanter forteller at Bergen kommune har mange gode tilbud til forskjellige grupper vanskeligstilte. utfordringen er dimensjoneringen. Det er for få av alle de gode tilbudene. Det som mangler, i følge informantene våre, er tilbud til de aller mest vanskeligstilte. Kartleggingen i kommunen viser at 59 personer har bruk for en bolig som tåler «hard bruk». 30 personer har bruk for skjermet bolig/småhus og syv personer har bruk for sykehjemsplass. Dette er boligtyper som

i dag ikke finnes i tilstrekkelig grad, og som kommunen må anskaffe dersom disse skal bosettes på en god måte. I høringsutkastet til Boligmelding har man satt av midler til bygging av 6-8 småhus. Denne dimensjoneringen er alt for lav om vi ser på tallene fra kartleggingen.

I tillegg til at ventelisten på kommunale boliger er lang, har Bergen kommune en organisatorisk utfordring i forhold til ventelistesituasjonen, og det er at de som står på ventelisten hvert halve år må fornye sin søknad. I noen bydeler har de laget rutiner som gjør at søkeren selv slipper å fornye søknaden, mens i andre bydeler må søkeren selv fornye søknaden. For personer som befinner seg i en vanskelig livssituasjon og kanskje lever på marginene kan dette være vanskelig. Det er svært uheldig om personer som har behov for bolig, faller ut av ventelisten fordi de er i en vanskelig livssituasjon. At bolig er grunnlaget for å ta tak i andre problemer i livet, nevner flere av informantene våre. I et hjelpeperspektiv blir det uheldig at de som har størst utfordringer i livet, også er de som kommer bakerst i køen til bolig.

7.2 Mange er svært vanskeligstilte

En stor utfordring i Bergen kommune er at en stor andel av de som er bostedsløse eller vanskeligstilte på boligmarkedet har andre og store utfordringer i livet. Kartleggingen i kommunen viser at det i noen bydeler er opp mot halvparten av de innrapporterte som har ROP-lidelser. I Åsane bydel oppgis hele 67 prosent av de som er rapportert inn som rusavhengige. Nær alle bostedsløse oppgis å ha vært bostedsløse i mer enn seks måneder, og i noen bydeler har mer enn halvparten vært bostedsløse over flere år. Informantene våre fokuserer i hovedsak på personer med ROP-lidelser når de beskriver de mest vanskeligstilte i kommunen. Både unge og eldre trekkes fram som en utfordring, men det er tydelig at det blant de yngre har blitt en forverring. De blir sykere og sykere, er det en som sier.

I kombinasjon med presset i boligmarkedet byr det på utfordringer for kommunen at en så stor andel av de som er vanskeligstilte på boligmarkedet er i svært marginale posisjoner. Dette blir spesielt synlig når vi ser hvor mange som trenger oppfølging og tjenester i boligene. I følge bydelene har 131 personer behov for bolig med dagbemanning og/eller døgnbemanning. Flere informanter

fremhever at de som trenger så mye oppfølging og bistand som dette ikke kan bo i store boligkomplekser. Det betyr at dersom kommunen skal imøtekomme behovene, må de bygge små enheter med få boliger, og bemanne dem etter behov. Dette kan bli svært kostbart for kommunen. På den andre siden, å la være å gjøre noe, eller gi dem tilbud som ikke helt passer kan i lengden være like kostbart. Barlindhaug m.fl. 2011 viser at det kan være lønnsomt for samfunnet som helhet å gi ressurskrevende hjelp til personer med ROP-lidelser. Bergen kommune kunne gått enda lenger i å bygge opp en differensiert boligmasse enn det de gjør i dag. Det kan som sagt være god samfunnsøkonomi å bosette vanskeligstilte i riktig bolig første gangen.

7.3 Hva er status i Bergen kommune i dag?

Våre informanter forteller at kommunen jobber både aktivt og kreativt for å finne boligløsninger for vanskeligstilte. Når vi ser på høringsutkast til Boligmeldingen fremgår det også at kommunen aktivt jobber for både å øke antall ordinære kommunale boliger, men også at de ønsker å utvide tilbudene til de mest marginaliserte gruppene. Housing First er et eksempel på dette. Gjennom Housing First skal man bosette 50 personer i bolig med bistand både i og utenfor arbeidstiden. Booppfølgingsteamet er sammensatt av ulike yrkesgrupper, og skal bistå med langt mer enn praktisk bistand i hjemmet. Hvem som velges ut til prosjektet, og hvordan det går med dem, skal bli spennende å se. Det er ikke mange kommuner i Norge som har kommet lenger med prosjektet enn Bergen, og det er derfor vanskelig å si noe om effektene.

Sett utenifra er Housing First et spennende prosjekt som tar inn over seg behovet for intensiv oppfølging i perioder når det trengs. Det er imidlertid et lite prosjekt. 50 personer skal bosettes over to år. Behovet i Bergen er langt større enn det. I Norge har vi allerede en boligledet sosial boligpolitikk som sier at alle har rett til bolig, også de mest vanskeligstilte. Det er rimelig å tenke seg til at enda flere kunne vært bosatt gjennom ordinære prosedyrer dersom man hadde tatt hensyn til at mange trenger mer oppfølging enn det de kan få innenfor dagens system. Er det for eksempel mulig å tenke seg at enda flere hadde kunnet fått tilbud om gode og trygge boliger om man hadde satset på en generell utvidelse av spredte kommunale boliger tilknyttet ett eller flere oppfølgingsteam? En

informant påpekte at Housing First ikke var noe nytt. Under Prosjekt bostedsløse bosatte man også svært vanskeligstilte personer som man ikke trodde kunne klare seg uten utstrakt booppfølging.

Et boligprosjekt som nær alle informantene våre trakk fram var Bjørnsonsgate 4. Her skal man klargjøre et eksisterende bygg til 33 boenheter for rusavhengige. I bygningen skal det være en baseleilighet med bemanning fram til kl 20 på kvelden. Utover dette er en vekttertjeneste til stede i boligen. De fleste av våre informanter var fornøyde med at man nå får 33 nye boenheter som noen av de mest vanskeligstilte kan flytte inn i. Flere informanter påpekte imidlertid at de syntes 33 enheter var for mye, og at det i det minste burde ha vært døgnbemanning. Husbanken har også sagt nei til å gi tilskudd til prosjektet på grunn av de mange samlokaliserte boenhetene. Det at man får 33 nye boenheter er bra, og det er vårt inntrykk at Bergen tenker offensivt i forhold til anskaffelse av flere kommunale boliger. Det er likevel et spørsmål om bærekraften i å bygge samlokaliserte boliger til en gruppe som ikke alltid har godt av å bo samlokalisert. På den andre siden så hadde alternativet for mange av de som nå skal flytte inn kanskje vært bostedsløshet. Bjørnsonsgate er imidlertid ikke det eneste som bygges til denne gruppa, det er også tenkt at det skal bygges for eksempel flere småhus til de aller mest vanskeligstilte.

7.4 Veien videre

I det boligsosiale arbeidet gjelder det ofte å tenke utenfor boksen. I denne foranalysen har vi intervjuet mange ulike aktører. Inntrykket vi sitter igjen med er at det finnes mye kunnskap og kreativitet innenfor denne sektoren i Bergen kommune. Alle våre informanter hadde gode idéer og tanker om hvordan kommunen kan forbedre arbeidet med boligsosiale spørsmål. De fleste har god kjennskap til de som er mest marginalisert i samfunnet. Videre har Bergen en fordel ved at mange av de vi har møtt i kommunen har jobbet på dette feltet siden det oppsto som et eget felt. Flere har vært igjennom alle de nasjonale strategiene for å forebygge og forhindre bostedsløshet.

I forbindelse med deltakelse i Husbankens boligsosiale utviklingsprogram har Bergen kommune nå en god mulighet til å jobbe med å sammenstille og utnytte noe av all den kunnskapen

om boligsosialt arbeid, bostedsløshet, ROP-lidelser og mulige løsninger som ligger i de ulike delene av hjelpeapparatet i kommunen. Som nevnt over fremstår alle informantene vi har snakket med som svært kompetente og kunnskapsrike, og deres samlede viten kan gi Bergen kommune et løft i det boligsosiale arbeidet.

Litteratur

- Barlindhaug, R., A. Holm, B. Nordahl og H. Renå (2014)
Boligbygging i storbyene- virkemidler og handlingsrom. NIBR-rapport 2014:8.
- Barlindhaug, R., Johannessen, K. H., & Dyb, E. (2011): *Kommunal- og samfunnsøkonomiske effekter av boligsosial politikk: beregninger basert på konstruerte klienthistorier*. NIBR-rapport (Vol. 2011:8, p. 129 s.). Oslo: NIBR.
- Bergen kommune. (2005): *Prosjektrapport, Prosjekt bostedsløse*. Bergen: Bergen kommune. Retrieved from http://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/3551/probo_bergen.pdf
- Bergen kommune. (2012a): *Levekår og helse i Bergen 2011*. Bergen. Retrieved from https://www.bergen.kommune.no/bk/multimedia/archive/00138/LEVEK_RSRAPPORT_LO_138987a.pdf
- Bergen kommune. (2012b): *Midlertidige botilbud – redusert bruk og bedre kvalitet (byråds sak 191/12)*. Bergen: Bergen kommune.
- Bergen kommune. (2012c): Søknad om deltakelse i Boligsosialt Velferdsprogram. Bergen: Bergen kommune.
- Bergen kommune. (2014): *Høringsutkast Boligmeldingen 2014-2020*. Bergen: Bergen kommune. Retrieved from <https://www.bergen.kommune.no/omkommunen/avdelinger/byradsavd-for-sosial-bolig-og-omradesatsing/9130/9183/article-114224>
- Dyb, E. (2005): *Prosjekt bostedsløse - Evaluering av et fireårig nasjonalt prosjekt*. Byggforsk skriftserie (Vol. 7–2005, p. 148 s.). Oslo: Norges byggforskningsinstitutt.

- Dyb, E., I. Brattbakk, K. Bernander og J. Helgesen (2006): *Løslatt og hjemløs. Bolig og bostedsløshet etter fengselsopphold*. Samarbeidsrapport NIBR/Byggforsk/KRUS.
- Dyb, E., Helgesen, M., & Johannessen, K. H. (2008): *På vei til egen bolig: evaluering av nasjonal strategi for å forebygge og bekjempe bostedsløshet 2005-2007*. NIBR-rapport (Vol. 2008:15, p. 250 s.). Oslo: NIBR.
- Dyb, E., & Johannessen, K. (2013): *Bostedsløse i Norge 2012: en kartlegging*. Oslo: NIBR.
- Dyb, E., Lied, C., Johannessen, K., & Kvinge, T. (2013): *Forklaringer på bostedsløshet*. Oslo: NIBR.
- Dyb, E., Solheim, L. J., & Ytrehus, S. (2004): *Sosialt perspektiv på bolig* (p. 192 s.). Oslo: Abstrakt forl.
- Fimreite, L., & Medalen, T. (2005): *Governance i norske storbyer: mellom offentlig styring og privat initiativ*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Hanssen, G. S. (2012): Negotiating Urban Space: The Challenge of Political Steering in Market- and Network-oriented Urban Planning. *Scandinavian Political Studies*, 35(1), 22–47. doi:10.1111/j.1467-9477.2011.00278.x
- Husbanken. (2014): *Programbeskrivelse for Boligsosialt utviklingsprogram: langsiktig og forpliktende samarbeid med utvalgte kommuner: Husbanken region vest*. Retrieved from http://husbanken.no/~media/Boligsosialt/Region_vest/Bosos_velferdsprogram/Programbeskrivelse/Programbeskrivelse_velferdsprogrammet_2013_feb_2014_ifb.ashx
- Johannessen, K. H., & Dyb, E. (2011): *På ubestemt tid: døgnovernattingssteder og andre former for kommunalt disponerte boliger*. NIBR-rapport (Vol. 2011:13, p. 192 s.). Oslo: NIBR.
- Johannessen, K. (2013): *Unge i randsonen. En kvalitativ studie av unge som står utenfor boligmarkedet*. NIBR-notat 2013: 108
- Kvinge, T., & Medby, P. (2011): *Sosial boligpolitikk i Norge: kartlegging av offentlig ressursbruk*. NIBR-rapport (Vol. 2011:3, p. 156 s.). Oslo: NIBR.
- Langsether, Å., Hansen, T., & Sørvoll, J. (2008): *Fragmentert og koordinert: organisering av boligsosialt arbeid i norske kommuner*.

- NOVA-rapport* (Vol. 18/08, p. 134 s.). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Larsen, Jørgen Elm (2002), "Marginale Mennesker I Marginale Rum". I Margretha Järvinen, Jørgen Elm Larsen og Nils Mortensen (red.) *Det magtfulde møde mellem system og klient.* (148-184) Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Myrvold, T. M. (2002): *Kommunal boligpolitikk: fragmentert og reaktiv.* NIBR-rapport (Vol. 2002:5, p. 284 s.). Oslo: NIBR.
- Neset, K. S. (2014): *Oppsummeringsrapport: Hva og hvor er flaskehalsene i tilbakeføringsarbeidet?* Bergen: Kriminalomsorgen region Vest.
- NOU 2011:15. (n.d.): *Rom for alle: en sosial boligpolitikk for framtiden.* Norges offentlige utredninger (Vol. NOU 2011:1, p. 194 s.). Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet.
- Riksrevisjonen. (2008): *Riksrevisjonens undersøkelse av tilbudet til de vanskeligstilte på boligmarkedet. Dokument ...* (Vol. nr. 3:8 (2, p. 81 s.). Oslo: Riksrevisjonen.
- Snertingdal, M.I., V. Bakkeli (2013): *Tre sårbare overganger til bolig.* Faforapport 2013: 53. Oslo: Fafo
- St. mld 17 (2012-2013). (n.d.): *Bygge-bu-leve: ein bustadpolitikk for den einskilde, samfunnet og framtidige generasjonar* (Vol. 17(2012-20, p. 112 s. : ill ; 30 cm). Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet.
- St.mld. nr. 23 (2003/2004): (n.d.): *Om boligpolitikken.* (K. regionaldepartementet, Ed.) *St.meld. ...* (Vol. nr 23 (200, p. 97 s.). Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet.
- Torjussen, H. (2013): *Mobilisering for et bedre liv. Kartleggingsrapport om boligsituasjonen til personer over 30 år med alvorlige rusproblemer. Juni 2013.* Bergen: Strax-huset/ Bergen kommune.
- Vassenden, A., N.A. Bergsgard og T. Lie (2012): *"Ryktet forteller hvor du bor". Botetthet og integrering blant rusavhengige kommunale leietakere.* Rapport IRIS - 2012/316
- Velferdsetaten. (2013): *Ustabile brukere i Velferdsetatens lavterskeltilbud.* Oslo: Velferdsetaten. Retrieved from [http://www.velferdsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/Velferdsetaten \(VEL\)/Internett \(VEL\)/Dokumenter/Rapport Ustabile brukere i Velferdsetatens lavterskeltilbud.pdf](http://www.velferdsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/Velferdsetaten%20(VEL)/Internett%20(VEL)/Dokumenter/Rapport%20Ustabile%20brukere%20i%20Velferdsetatens%20lavterskeltilbud.pdf)

- Ytrehus, S., Hansen, I. L. S., Langsether, Å., Sandlie, H. C., & Skårberg, A. (2007): *Tjenester til bostedsløse i ti kommuner: devaluering 2. FAFO-rapport* (Vol. 2007:23, p. 144 s.). Oslo: Fafo.
- Ytrehus, S., Sandlie, H.-C., & Hansen, I. L. S. (2008): *På rett vei: evaluering av prosjekt bostedsløse to år etter. FAFO-rapport* (Vol. 2008:06, p. 120 s.). Oslo: Fafo.

Vedlegg 1

Registreringsskjema – nasjonal kartlegging

**LANDSDEKKENDE UNDERSØKELSE OM
BOSTEDSLØSE I KONTAKT MED
HJELPEAPPARATET 2012**

REGISTRERINGSSKJEMA

Definisjon av bostedsløs:

Som bostedsløs regnes personer som **ikke disponerer egen eid eller leid bolig**, men som er henvist til tilfeldige eller midlertidige botilbud, oppholder seg midlertidig hos nær slektning, venner eller kjente, personer som befinner seg under kriminalomsorgen eller i institusjon og skal løslates eller utskrives innen to måneder og ikke har bolig. Som bostedsløs regnes også personer uten ordnet oppholdssted kommende natt.

Utdyping: En person regnes i denne undersøkelsen som **bostedsløs** dersom vedkommende befinner seg i en av følgende situasjoner:

Situasjon 1. Personen mangler **tak over hodet** kommende natt. Herunder regnes personer som sover ute, i skur og lignende løsninger som gir en form for ly.

Situasjon 2. Personen er henvist til **akutt** eller **midlertidig botilbud**, som **for eksempel** natthjem, varmestue, hospits, hybelhus uten leiekontrakt, pensjonat, hotell, krisesenter, campingvogn/hytte på campingplass, krise-/overgangsbolig.

Situasjon 3. Person under **kriminalomsorgen**, som skal løslates innen **2 måneder** og som ikke har egen eid eller leid bolig. Herunder regnes personer i **fengsel** og personer i **overgangsboliger** eller som soner under **Frirmsorgen**.

Situasjon 4. Person i **institusjon**, som utskrives innen **2 måneder** og som ikke har egen eid eller leid bolig. Herunder regnes **alle typer institusjoner**, inkludert personer i **barnevernsinstitusjon** som utskrives fra/går ut av barnevernets omsorg innen 2 måneder.

Situasjon 5. Personen bor midlertidig hos **venner, kjente** eller **slektninger**.

Som bostedsløs regnes ikke personer som bor i framleid bolig eller bor varig hos pårørende eller nær slektning.

Personer **under 18 år** som er bostedsløse alene, dvs. ikke sammen med foreldre/foresatt, **skal registreres** som bostedsløs.

Om utfylling av skjema

- Registreringsperiode: Uke 48 2012, f.o.m. mandag 26 nov. t.o.m. søndag 2. des.
- Det skal fylles ut ett – 1 – skjema for hver bostedsløs som er i kontakt med eller kjent ved ditt tjenestested, eller som oppholder seg i institusjonen/enheten i løpet av registreringsperioden.
- Rubrikkene under rammen øverst på side 2 i skjemaet **må** fylles med initialer, fødselsår og fødselsdag i måneden. Dersom du ikke har nok kunnskap til å besvare hele spørreskjemaet, er det likevel viktig at du returnerer skjemaet med de opplysningene som er mulig å fylle ut.

Ytterligere veiledning til utfylling av skjemaet finner du på siste side og i vedlagt orientering.

REGISTRERINGSSKJEMA Dato for utfylling: _____ Respondent nr. _____

Skjemaet er fylt ut ved følgende instans (se baksiden for veiledning og kategorier):	Virksomheten er offentlig drevet ☐ 1 Virksomheten er privat drevet ☐ 2 (Sett ett kryss)
Institusjonens geografiske plassering, kommunenavn (evt. også bydel):	Den bostedsløses hjemkommune:

Personens initialer (første fornavn, siste etternavn): (Må fylles ut)

Født År: Dag (1-31): (Må fylles ut)

1. Kjønn:

(Sett ett kryss)

- 1 Mann
2 Kvinne

2. Sivilstatus

(Sett ett kryss)

- 1 Enslig
2 Gift/samboende
3 Vet ikke

3. Fødeland

(Sett ett kryss)

- 1 Norge
2 Øvrige Norden
3 Øvrige EU-land (se baksiden)
4 Øvrige Europa inkl. Russland
5 Afrika
6 Asia og Oseania
7 Nord-, Mellom- og Sør-Amerika
8 Vet ikke

4. Fullført utdanning

(Sett ett kryss)

- 1 Grunnskole
2 Videregående skole
3 Høgskole/universitet
4 Vet ikke

5. Har personen mindreårige barn?

(Sett ett kryss)

- 1 Ja → spørsmål 6
2 Nei → spørsmål 8
3 Vet ikke

6. Er personen bostedsløs sammen med sine mindreårige barn?

(Sett ett kryss, fylles ut bare dersom personen har barn)

- 1 Ja → antall barn:
2 Nei
3 Vet ikke

7. Har personen omsorg for eller samværsrett med mindreårige barn?

(Sett ett kryss, fylles ut bare dersom personen har barn)

- 1 Daglig omsorg
2 Delt omsorg
3 Samværsrett
4 Ikke omsorg el. samværsrett
5 Annet: _____
6 Vet ikke

8. Personens viktigste inntektskilde

(Sett ett kryss)

- 1 Arbeidsinntekt
2 Dagpenger ved arbeidsløshet
3 Sykepenger
4 Pensjon: alder/uføre/annet
5 Studielån/-stipend
6 Arbeidsavklaringspenger
7 Kvalifiseringsstønad
8 Sosialhjelp
9 Ingen kjente inntektskilder
10 Annet: _____
11 Vet ikke

9. Personens nåværende oppholdsform*(Sett ett kryss)*

- 1 Uten overnattingsmuligheter kommende natt
 2 Akutt overnatting der (deler av) dagen må tilbringes ute, f.eks. natthjem, varmsstue, vintertilbud
 3 Midlertidig botilbud, f.eks. døgnovernatting, pensjonat, hybelhus, campingplass
 4 Krisesenter
 5 I kommunal institusjon (etter den kommunale Helse- og omsorgstjenesteloven)
 6 I statlig behandlingsinstitusjon (inkludert privat drevet institusjon)
 7 I annen institusjon
 8 I fengsel/under kriminalomsorgen
 9 Midlertidig hos venner, kjente, slektninger
 10 Annet: _____
 11 Vet ikke

10. Hvor lenge har personen vært i den situasjonen som er oppgitt i spm. 9?*(Sett ett kryss)*

- 1 Under en uke
 2 1 – 3 uker
 3 Mer enn 3 uker – 3 måneder
 4 Mer enn 3 måneder – 6 måneder
 4 Mer enn 6 måneder
 5 Vet ikke

11. Har personen en lang historie med bostedsløshet?*(Sett ett kryss)*

- 1 Tilbakevendende situasjon over flere år
 2 Varighet mer enn et halvt år
 3 Et nytt, akutt problem
 4 Annet: _____
 5 Vet ikke

Nedenfor har vi listet opp noen faktorer som kan inngå i situasjonen til en person som er rammet av bostedsløshet. Er personen etter din vurdering i eller berørt av disse situasjonene?*(Sett ett kryss i hver linje)*

	1	2	3
	Ja	Nei	Vet ikke
12. Personen er kastet ut av boligen sin siste 6 mnd.	☐	☐	☐
13. Kastet ut av bolig på grunn av ubetalt husleie/boliglån siste 6 mnd.	☐	☐	☐
14. Kastet ut av bolig på grunn av skadeverk/uro/konflikter siste 6 mnd.	☐	☐	☐
15. Flyttet på grunn av trakassering/diskriminering siste 6 mnd.	☐	☐	☐
16. Tap av bolig pga. samlivsbrudd eller konflikt i familien siste 6 mnd.	☐	☐	☐
17. Tap av bolig pga. utsatt for vold el. trusler siste 6 mnd.	☐	☐	☐
18. Bortfall av inntekt siste 6 mnd.	☐	☐	☐
19. Personen har høy gjeld/er gjeldsoffer	☐	☐	☐
20. Personene er utskrevet fra institusjon siste 6 mnd.	☐	☐	☐
21. Personen har gått ut av barnevernets omsorg siste 6 mnd.	☐	☐	☐
22. Personen er løslatt fra fengsel siste 6 mnd.	☐	☐	☐
23. Personen er avhengig av rusmidler	☐	☐	☐
24. Personen har en psykisk sykdom	☐	☐	☐
25. Personen har en fysisk funksjonshemming og/eller sykdom	☐	☐	☐
26. Personen er veteran (definisjon, se baksiden)	☐	☐	☐
27. Personen oppholder seg midlertidig i landet	☐	☐	☐
28. Personen har fått tildelt/vedtak om egen bolig og venter på å flytte inn	☐	☐	☐
29. Personen venter på å komme i behandling (rus, psykiatri, annet) ☐	☐	☐	☐
30. Personen er i legemiddelassistert rusbehandling (LAR)	☐	☐	☐
31. Personen har individuell plan	☐	☐	☐

Veiledning for utfylling av registreringskjemaet

”Skjemaet er fylt ut ved følgende instans” – kategorier i alfabetisk rekkefølge:
(Dersom ingen av følgende de kategoriene passer, skriv det du mener passer. Dersom flere alternativer passer, velg det du mener er mest dekkende).

a. Boligkontor/boligtjeneste	j. Krisesenter
b. Barnevern	k. Natthjem
c. Booppfølgingstjeneste	l. NAV-kontor
d. Dagsenter (kafé, aktivitetssenter, osv.)	m. Psykisk helsetjeneste – kommune
e. Midlertidig botilbud (hospits, pensjonat, campingplass, hybelhus osv.)	n. Psykiatrisk behandlingsinstitusjon/-tilbud
f. Familiesenter	o. Rusbehandling – statlig
g. Fengsel	p. Rustjeneste – kommune
h. Friomsorg	q. Somatisk sykehusavdeling
i. Helsetjeneste, kommune, inkludert tilbud drevet av private	r. Utekontakt/oppøkende tjeneste
	s. Sykehjem

Koden for initialer, fødselsår og fødselsdag i måneden må fylles ut. Koden brukes til å kontrollere eventuelle dobbeltregistreringer og er viktig for å kvalitetssikre undersøkelsen. Disse opplysningene slettes når prosjektet avsluttes 31. oktober 2013.

Selv om registreringskoden skulle være din eneste kunnskap om den bostedsløse personen, er det viktig at du fyller ut koden for at personen skal bli registrert som bostedsløs. Vi vil likevel understreke at det har stor betydning at flest mulig av spørsmålene blir besvart. Fyll ut skjemaet på grunnlag av saksopplysninger, din kunnskap om den enkelte så langt det er mulig eller fyll ut skjemaet sammen med den bostedsløse personen.

Kryss av ett svaralternativ på hvert spørsmål. På noen av spørsmålene kan flere svaralternativer passe for den registrerte personen. Vi ber om at du krysser av på for eksempel viktigste inntektskilde (spørsmål 8)

Spørsmål 3, ”Øvrige EU-land”: Belgia, Bulgaria, Estland, Frankrike, Hellas, Irland, Kypros, Latvia, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederland, Polen, Romania, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia, Tyskland, Spania, Storbritannia, Ungarn, Østerrike

Spørsmålene 12 – 31: Dersom du ikke kjenner til om personen er i en av disse situasjonene eller er usikker, ber vi deg om å krysse av for vet ikke.

Spørsmål 28: Person som har tjenestegjort militært i internasjonale operasjoner i FN eller NATO-regi etter 1945 og til dags dato.

Kontaktpersoner:

Katja Johannessen, katja@nibr.no Tlf. 22958930/93816544
Evelyn Dyb, evelyn.dyb@nibr.no Tlf. 22958975 /45023677

Vedlegg 2

Registreringskjema – Bergen kommune

Kartlegging av bolig- og tjenestebehov blant bostedsløse i Bergen kommune

Formålet med dette spørreskjemaet er å kartlegge **antall og noen kjennetegn ved bostedsløse og personer/husstander med en utilfredsstillende bosituasjon** i Bergen. Videre er formålet å få en oversikt over **behovet for bolig og tjenester** blant bostedsløse og andre med et udekket bolig- og/eller tjenestebehov.

Spørreskjemaet fylles ut av Boligetaten, Etat for sosiale tjenester, Etat for psykisk helse og rustjenester, og bydelene i Bergen (NAV). Etatene og hver bydel fyller hver ut **ett skjema**. Skjemaet skal omfatte det samlede antall personer med de ulike typer behov som blir spesifisert i spørreskjemaet. De nevnte etatene og bydelene kan ha ulike typer opplysninger om personene, og vi forventer ikke at etatene kan gi utfyllende svar på alle spørsmålene.

Registreringsperiode/tidspunkt: februar/mars 2014.

FRIST FOR INNSENDING AV SKJEMAET: 7. mars

Definisjon av bostedsløs:

Som bostedsløs regnes personer som **ikke disponerer egen leid eller eid bolig**, og befinner seg i en av følgende situasjoner:

Situasjon 1. Personen mangler **tak over hodet** kommende natt. Herunder regnes personer som sover ute, i skur og lignende løsninger som gir en form for ly.

Situasjon 2. Personen er henvist til **akutt** eller **midlertidig botilbud**, som for eksempel natthjem, varmestue, hospits, hybelhus uten leiekontrakt, pensjonat, hotell, krisesenter, campingvogn/hytte på campingplass, krise-/ overgangsbolig.

Situasjon 3. Person under **kriminalomsorgen**, som skal løslates innen **2 måneder** og som ikke har egen eid eller leid bolig. Herunder regnes personer i **fengsel** og personer i **overgangsboliger** eller som soner under **Friomsorgen**.

Situasjon 4. Person i **institusjon**, som utskrives innen **2 måneder** og som ikke har egen eid eller leid bolig. Herunder regnes **alle typer institusjoner**, inkludert personer i **barnevernsinstitusjon** som utskrives fra/ går ut av barnevernets omsorg innen 2 måneder.

Situasjon 5. Personen bor midlertidig hos **venner, kjente og slektninger**.

Som bostedsløs regnes ikke personer som bor i framleid bolig eller bor varig hos pårørende eller nær slektning.

Personer **under 18 år** som er bostedsløse alene, dvs. ikke sammen med foreldre/foresatt, **skal registreres** som bostedsløs.

Tallene fra bydelene og etatene blir **ikke** lagt sammen. Hensikten med å be både bydelene og etatene om å fylle ut samme skjema, er å kunne sammenligne tallene for å se om det er stort eller lite sammenfall i oversikten og informasjonen instansene sitter med.

All informasjon blir behandlet konfidensielt og i tråd med forskningsetiske prinsipper og retningslinjer. Spørsmål om utfylling av skjemaet kan rettes til NIBRs prosjektleder:

Camilla Lied, camilla.lied@nibr.no tlf. 46 17 03 09, eller eller Katja Johannessen, katja.johannessen@nibr.no .Tlf. 46718012

Registreringsskjema

Etat: _____

Menn og kvinner i målgruppa	Antall
Antall menn	
Antall kvinner	
Samlet antall	

	Samlet antall	Antall av disse som har barn og som bor sammen med barn	Samlet antall barn
Antall enslige menn			
Antall enslige kvinner			
Antall par			

Aldersfordeling	Menn	Kvinner
Under 25		
25-34		
35-44		
45-54		
Over 54		

Historikk med bostedsløshet/usikker bosituasjon	Antall
Nytt, akutt problem	
Tilbakevendende situasjon over år	
Varighet mer enn et halvt år	
Vet ikke	

Rus og helse	Antall personer
ROP-lidelse; samtidig rusmiddelavhengighet og psykisk lidelse	
Avhengig av rusmidler	
Psykisk lidelse	
Fysisk funksjonshemming og/eller sykdom	
Ikke rusavhengighet, psykisk lidelse eller funksjonshemming	
Vet ikke	
Annet	

Ved svaralternativ "annet", konkretiser dersom mulig: .....

.....

.....

.....

Bosituasjon / oppholdsform	Antall personer
Bor på barnevernsinstitusjon og skal skrives ut innen 2 mnd.	
Innlagt på behandlingsinstitusjon og skal skrives ut innen 2 mnd.	
Innsatt i fengsel, skal løslates innen 01.07.2014 og har oppholdstillatelse i Norge	
Bor hos venner/kjente/familie	
Bor i midlertidig botilbud	
Bor i uegnet bolig og kvalifiserer til kommunal bolig	
Bor på krisesenter	
Vet ikke	
Annet	

Ved svaralternativ "annet", konkretiser dersom mulig: .....

.....

.....

.....

Personens/husstandens boligbehov, oppgi det alternativet du vurderer som best	Antall enslige personer	Antall par uten barn	Antall husstander m. barn
Ordinær kommunal utleiebolig			
Bolig i et ordinært borettslag eller liknende			
Behov for "hardbruksbolig"			
Samløst lokalisert bolig med andre i samme situasjon			
Skjermet bolig/"småhus"			
Sykehjemsplass			
Annet alternativ			

Ved svaralternativ "annet", konkretiser dersom mulig: .....

.....

.....

.....

Personens/husstandens behov for tjenester/oppfølging, oppgi det alternativet du vurderer som best	Antall enslige personer	Antall par uten barn	Antall husstander m. barn
Ingen tjenester/oppfølging			
Oppfølging inntil 3 timer pr. uke			
Oppfølging mer enn 3 timer pr. uke			
Dagbemanning i boligen			
Døgnbemanning i boligen			
Annet alternativ			

Ved svaralternativ "annet", konkretiser dersom mulig: .....

.....

.....

.....

Ventelistesituasjon	Antall
Er registrert som boligsøker/står i boligkø, venter på tildeling	
Er kjent for bydelen, men har ikke søkt om kommunal bolig	
Har falt ut av ventelista – ikke fornyet søknad om kommunal utleiebolig	
I "karantene" fra ventelista pga utkastelse, husleierestanse	
Vil kunne bli tildelt kommunal bolig innen 6-12 mnd	
Har ventet mer enn 12 mnd og inntil 24 mnd på å få tildelt kommunal bolig	
Har ventet mer enn 24 mnd på å få tildelt kommunal bolig	
Annet	

Ved svaralternativ "annet", konkretiser dersom mulig: .....

.....

.....

.....

Skjemaet kan fylles ut elektronisk i Word, eller scannes og sendes til camilla.lied@nibr.no eller sendes med post til:

NIBR
 Att: Camilla Lied
 Gaustadalléen 21 b
 0349 Oslo

Takk for hjelpen!